

T.C
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RESİMLİ MECMUA;
(İÇERİĞİ, DEĞERLENDİRİLMESİ VE DÖNEME BAKIŞ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Fikret OKAL

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ahmet OĞUZ

Tarih Ana Bilim Dalı

Nevşehir

2015

T.C
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RESİMLİ MECMUA;
(İÇERİĞİ, DEĞERLENDİRİLMESİ VE DÖNEME BAKIŞ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Fikret OKAL

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ahmet OĞUZ

Tarih Ana Bilim Dalı

Nevşehir

2015

Bütün hakları saklıdır.

Kaynak gösterme yolu ile alıntı ve gönderme yapılabilir.

© Fikret OKAL, 2015

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Bu çalışmamdaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Fikret Okal
Fikret OKAL

KILAVUZA UYGUNLUK ONAYI

“Resimli Mecmua; İçeriği, Değerlendirilmesi Ve Döneme Bakış” adlı Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Fikret OKAL

Danışman
Doç. Dr. Ahmet OĞUZ

Tarih Ana Bilim Dalı Başkanı
Prof. Dr. İlyas GÖKHAN

KABUL VE ONAY

Doç. Dr. Ahmet OĞUZ danışmanlığında Fikret OKAL tarafından hazırlanan “**Resimli Mecmua; İçeriği, Değerlendirilmesi Ve Döneme Bakış**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

13.../02 /2015

JÜRİ:

Doç. Dr. Ahmet OĞUZ (Danışman)

Üye: Prof. Dr. İlyas GÖKHAN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Ünal ZAL (Bölüm Dışı)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun ~~30.03.2015~~ tarih ve ~~2015-07-207~~ sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

13.../02 /2015

Enstitü Müdürü
Doç. Dr. Neşe YALÇIN
Enstitü Müdürü

ÖZET

RESİMLİ MECMUA; İÇERİĞİ,
DEĞERLENDİRİLMESİ VE DÖNEME BAKIŞ
Fikret OKAL

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Şubat 2015
Danışman: Doç. Dr. Ahmet OĞUZ

Mart 1925 – Haziran 1928 yılları arasında yayımlanan Resimli Mecmua dönemin önemli yayınlarından biridir. Milli mücadelenin zaferle sonuçlanmasının ardından Anadolu’da başta büyük şehirlerde olmak üzere birçok gazete ve mecmuanın basın ve yayın hayatına başladığını görmekteyiz. Bu dönemde okuyucularıyla buluşan yayınlardan biri de Resimli Mecmua’dır. Onbeş günde bir çıkan mecmua hedef kitle olarak mekteplileri ve genç kesimi seçmiş olsa da sahip olduğu konu çeşitliliği ve ilgi çekici yazılarıyla birçok kesim tarafından takip edilmiştir. Mecmua, özellikle mektepliler arasında yoğun olarak takip edilmiştir. Çünkü Mecmua, “En sevdiğiniz iki şey nedir?” adlı bir anket yapmış ve bu ankete öğrenciler yoğun bir iştirak göstermişler. Ayrıca mecmuanın başka sayılarında yaptığı yazı müsabakalarına gerek öğrenciler gerekse okuyucular farklı illerden katılım göstermişler. Mecmuaya yoğun ilginin gösterildiğini yine bulmaca ve aramaca sayfalarından görebiliriz. Özellikle ödüllü bilmece ve bulmacalara her kesimden okuyucunun yoğun talebiyle karşılaştığını söyleyebiliriz. Mecmuanın ilgiyle izlenmesinin bir başka nedeni de mekteplerde gerçekleşen spor, izcilik ve yılsonu müsamerelerine yer vermesidir. Mecmua, bilhassa spor ve izcilik faaliyetlerine ayrı bir önem vermiştir. Bu amaçla birçok sayıda spor ve izcilik ile ilgili yazı ve resimlere yer vermiştir.

Anahtar Kelimeler: Resimli Mecmua, Mustafa Kemal, Mimari, Cumhuriyet, Eğitim

ABSTRACT

RESİMLİ MECMUA; THE CONTENT OF THE PERIODICAL, EVOLUATION OF THE PERIODICAL AND LOOK OF THE TERM

Fikret OKAL

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Social Sciences Institute History Department,
Master, February 2015

It is one of the most important publications which was published between March 1925 and June 1928. In Resimli Mecmua Term. After the triumph of the National War. We understand that a lot of newspaper and periodical were published in Anatolia especially in big cities. In this term, one of the publications which met the readers needs, was Resimli Mecmua. Although this periodical, which was published bimonthly, chose the students and the youngs as readers, it was read a lot of variety of people because of its various topics and interesting article. The Mecmua was read intensively by students. Because The Mecmua made a questionnaire “What is the two things you like most?” and students took part in this questionnaire densely. Moreover, both students and readers took part in writing competitions from different cities. We can see the dense interest of this periodical from the puzzle and crossword pages. Especially, we can say that award-winning puzzle and crosswords took attentions every kind of people. Another reason of the dense interest of the periodical was to mention about sport, scouting, and special event which is done at the end of the year. The Periodical attracted importance to sport and scouting actions. It refered a lot of publications and sport pictures and about scouting.

Keywords: Resimli Mecmua, Mustafa Kemal, Education, Republic, Architecture,

KISALTMALAR:

Diğ.	:Diğerleri
Bkz.	:Bakınız
Üni.	:Üniversite
TDK.	:Türk Dil Kurumu
Yay.	:Yayıncılık
TTK.	:Türk Tarih Kurumu
C.	:Cilt
S.	:Sayı
s.	:Sayfa Sayısı
RM	:Resimli Mecmua
MÖ	:Milattan Önce
MS	:Milattan Sonra
FB	:Fenerbahçe
GS	:Galatasaray

TABLO LİSTESİ

TABLO NO	TABLO LİSTESİ	SAYFA NO
1	Cumhuriyetin ilk yıllarında özel ve resmi ilkokullarda öğrenci ve öğretmen sayıları	50
2	Cumhuriyetin ilk yıllarında özel ve resmi ortaokullarda öğrenci ve öğretmen sayıları	51

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR	v
LİSTELER	vi
İÇİNDEKİLER	vii
Giriş	1

BİRİNCİ BÖLÜM

RESİMLİ MECMUA'DA İÇ VE DIŞ GELİŞMELE	13
A. İÇ GELİŞMELER	13
1.1. Resimli Mecmua'ya Göre Milli Mücadele ve Yunan İşgali.....	13
1.2. Resimli Mecmua'ya Göre Asayiş	17
1.3. Resimli Mecmua'ya Göre Spor ve Sağlık	18
B. DIŞ GELİŞMELER	21
1.4. Bilimsel Gelişmeler	21
1.5. Dünya'dan İlginç Haberler	25

İKİNCİ BÖLÜM

RESİMLİ MECMUA'YA GÖRE ULAŞIM, MİMARİ VE SİNEMA	27
A. ULAŞIM	27
2.1. Resimli Mecmua'ya Göre Ulaşım Alanındaki Gelişmeler	27
2.2. Resimli Mecmua'ya Göre Anadolu'da Ulaşım	32
B. MİMARİ	35
2.3. Resimli Mecmua'ya Göre İnşaat Alanındaki Gelişmeler	35
2.4. Anadolu'nun Farklı Kentlerinde Mimari	36
C. SİNEMA	40
2.5. Sinemanın Kısa Tarihi	40
2.6. Türklerde Sinema	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RESİMLİ MECMUA'YA GÖRE EĞİTİM	45
3.1. Osmanlı Devleti'nde Eğitim.....	45
3.2. Milli Mücadeleden 1928'e Kadar Eğitim	46
3.2.1. Cumhuriyet Döneminde İlköğretimde Yenilik ve Gelişmeler	50
3.2.2. Cumhuriyet Döneminde Ortaöğretimde Yenilik ve Gelişmeler	51
3.3. Millet Mektepleri	54
3.4. Resimli Mecmua'nın Eğitime Bakışı	55
3.5. Resimli Mecmua'nın Eğitim-Öğretim Amaçlı Çalışmaları	56

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİĞER HABERLER	58
4.1. Yeni Bir Kimliğin Oluşumunda Resimli Mecmua'nın Etkisi	58
4.2. Resimli Mecmua'nın Mustafa Kemal ve İnkılaplara Bakışı	59
4.3. Resimli Mecmua'nın Tarihe Bakışı	61
Sonuç	63
Kaynakça	67
Ekler	72
Özgeçmiş	97

TEZİN AMACI

Basın, yeni Türk devriminin gerek halka tanıtılmasında gerekse de onların toplum tarafından içselleşmesinde büyük rol oynamıştır. Özellikle Osmanlı döneminden kalma sansür ve baskıların azalması sonrasında basın yeni bir döneme geçiş yapmıştır. Daha önce yayın hayatına başlayıp çeşitli zorluklar ve baskılar altında kapanan gazete ve mecmuaya ilave olarak birçok yeni gazete ve mecmua yayın hayatına cumhuriyetin sağladığı özgürlükçü ortamıyla başlamıştır. Cumhuriyet dönemiyle üretken bir hayata başlayan basın tamamıyla cumhuriyet taraftarı olmamış muhalif yayınlarda raflarda yerini almıştır. Bu tez cumhuriyet döneminde çıkan mecmualardan biri olan Resimli Mecmuanın döneme bakışı ve dünyayı algılayışı mecmuanın çıktığı dönemde incelenmiştir.

TEZİN KAPSAMI

Resimli Mecmua 19 Mart 1342 (19 Mart 1925) tarihinde çıkmaya başlar ve Haziran 1928 tarihine kadar devam etmiştir. Mecmua 1–27, 27–50, 51–76 sayılar şeklinde toplanmıştır.

TEZİN SINIRLARI

Bu tezde Resimli Mecmuanın Miladi 19 Mart 1925 – 10 Mart 1926 tarihleri arasında çıkan 1-27 arasındaki sayıları tahlil edilmiş bu sayılar ışığında dönemin değerlendirilmesi yapılmıştır. 1925–1926 yılları yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetinin hedef olarak seçtiği muasır medeniyetleri yakalamak için inkılâpların yoğun olarak yapıldığı bir dönemdir. Dolayısıyla bu dönemde yapılan inkılâpların toplum nazarında uyandırdığı etkiyi ve halkın bu inkılâpları nasıl karşıladığı konusunda basının, özelinde ise Resimli Mecmuanın bakışını ve dönemi algılayışını, o döneme denk gelen sayılar ışığında değerlendirilmeye çalışıldı.

GİRİŞ

A. RESİMLİ MECMUANIN ÇIKTIĞI DÖNEM

Osmanlı İmparatorluğu'nda 19.yüzyıldan itibaren yaşanan toprak kayıpları, yalnız cephelerde yenilgiler sonunda yapılan anlaşmalarla değil, aynı zamanda bağımsız devletler kurularak gerçekleşmiştir. Örnek olarak 1830'da Yunanistan'ın bağımsızlığını ilan etmesiyle başlayan süreci gösterebiliriz. Bu doğrultuda imparatorluk içinde yaşayan gayrimüslimlere birtakım haklar verilmek suretiyle toprak kayıplarının önlenmesi amaçlanmıştır. Osmanlı yöneticileri Tanzimat ve Islahat Fermanlarıyla hak ve özgürlüklerde iyileştirme yoluna giderek devleti kurtarmayı amaçlamışlar. (Oğuz, 2010, s.169)

Fakat Fransız İhtilali'yle yayılan milliyetçilik hareketleri Osmanlı Devleti başta olmak üzere çok uluslu yapıları derinden etkilemiştir. Osmanlı Devleti 19. Yüzyıl boyunca ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde bu akımın etkisiyle başkaldıran uluslarla mücadele etmekle meşgul olmuştur. Osmanlı, bir yandan yönetimi altındaki ulusların bağımsızlık mücadelelerini bastırmaya çalışırken bir yandan da Almanya ve İtalya'nın birliklerini kurup sömürge yarışına katılmalarıyla başlayan iki kutuplu güç odağının arasında kalmıştır. Özellikle İngiltere ve Almanya merkezli gelişmeler Osmanlı'yı bu iki merkezden birine doğru kaymaya itmekteydi. Balkan Savaşlarında Rusya, İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı'nın rakiplerini desteklemeleri ve İttihat ve Terakki'nin Alman yanlısı politikası ve yanı başında cereyan eden olayları doğru okuyup ona göre bir strateji geliştirememesi ibreyi Almanya'ya doğru çevirmişti. Osmanlı, kendi iç sorunlarını çözmek için çaba harcarken sömürge yarışındaki büyük güçlerin kendi topraklarındaki mücadelelerine kimi zaman karşılık verememişti. Özellikle Uzak Doğu'ya giden önemli yollar ve sömürge bölgeleri – ki bu önemli bölgelerin çoğu hala Osmanlı toprağıydı – büyük güçlerin mücadele sahasıydı. Ne gariptir ki Osmanlı kendi toprağı olan buralarda çaresiz bir durumdaydı. Bu sebepten dolayı yanı başındaki Trablusgarp'ı İtalya'ya karşı koruyamamıştı. Öyle ki Balkan Savaşlarından dolayı on iki adayı dahi Yunanistan tehlikesine karşı İtalya'ya geçici olarak bırakmak zorunda kalmıştı. (Danışman, 1966, s.30; Belen, 1973, s.13–20)

Osmanlı Devlet adamlarının, imparatorluğu kurtarmak için ortaya koyduğu fikir akımları da çare olmamıştır. Çünkü Balkan Savaşlarında Osmanlılık fikrinin de iflas ettiği ortaya çıkmıştı. Balkan Savaşlarının ağır faturası yanında İttihat ve Terakki Partisinin Babıâli baskını ile yönetimi ele geçirmesi Osmanlı'nın Avrupa'da şekillenmeye başlayan iki kutuptan birine yaklaştırmaya başlamış. Sonuçta gerek İngiltere'ye duyulan güvensizlik gerekse İttihat ve Terakki'nin Alman yanlısı politikası, Rusya'nın topraklarımız üzerindeki tarihi emelleri ve Almanların para, silah yardımları Osmanlı'yı Almanya'nın yanında savaşa girmek zorunda bırakmış. (Kutay, 1992, s.29)

XIX. Yüzyıl başında Avrupa kıtasının önde gelen ülkeleri olan İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya sömürge imparatorlukları kurarak ve hâkimiyetlerini Avrupa'nın daha bakir bölgelerine taşıyarak, tüm dünyanın ekonomik kaynaklarını paylaşma yarışı içine girdiler. Giderek belirginleşen ve Almanya'yı, Büyük Britanya ve Fransa'nın muhalifi yapan çıkar çatışmaları, tansiyonun artmasında belirleyici bir rol oynadı. Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıf düşmesiyle birlikte, milliyetçi akımların ve etnik bölünmelerin yaşandığı Balkanlar, önemli bir gerilim bölgesi görünümü arz ediyordu. Sırbistan bağımsız devlet kurma hayalleri içindeyken, Avusturya-Macaristan, Rusya, Osmanlı İmparatorluğu ve İtalya'nın emelleri, bölgenin bütünlüğü üzerinde tehlike oluşturuyordu. (Mestçi, Solgun ve diğ. 2000, s.57–58)

Gerek Balkanlar ve Avrupa, gerekse Uzakdoğu ve Afrika'daki çıkar çatışmaları devletleri karşı karşıya getirmişti. Özellikle Almanya-Büyük Britanya ve Fransa çıkar çatışması ile Rusya- Avusturya-Macaristan imparatorluğu çıkar çatışması bu ülkelerin kimlerle hareket edeceğini ya da kimlere karşı olacaklarını açıkça ortaya koymuştu. Bütün bunlar Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya'yı – Bunlara daha sonra Osmanlı Devleti ve Bulgaristan eklenirken İtalya saf değiştirecek – Rusya, İngiltere ve Fransa'ya karşı saf tutmaya itmişti. Savaşın başlaması için küçük bir kıvılcım gerekliydi. O da çok geçmeden vuku bulmuştu. Zira 28 Haziran 1914'te Saraybosna'yı ziyaret etmekte olan Avusturya veliahtı ve eşi Sırp ulusçuları tarafından öldürüldü. Bu kıvılcımı fırsat bilen ülkeler birbirlerine art arda savaş ilan etti ve milyonları ölüme, şehirleri ve sanayileri yıkıma götüren savaş fiilen başlamış. (Tuncay, Boratav ve Diğ. s.41–42)

Savaşın başlarında tarafsız olan Osmanlı Devleti, Almanya'nın savaşı kazanacağına duyulan inanç ve Balkan Savaşlarında kaybedilen toprakları geri almak hayaliyle savaşa girdi. Fakat Almanlardan gerekli yardımı alamayan Osmanlı Devleti Çanakkale Cephesi dışında yenildi ve kaybettiği toprakları alamadığı gibi yeni topraklar kaybetti. Kısa sürede yayılan savaş tam bir yıkıma sebep oldu. Kaybedeni kadar kazananı da kaybeden Birinci Dünya savaşı barış antlaşmalarıyla sona erdi. Bir kere, Birinci Dünya Savaşı'nı bitiren barış antlaşmalarındaki haksızlık ve adaletsizlikler, 1919'u izleyen yılların dünya politikasını büyük ölçüde biçimlendirmiş ya da en azından etkilemiştir. (Sander, 2012, s.14)

Savaşın galipleri de bitkin ve bezgindi. Kızgınlıkları gaddarlık derecesindeydi; Almanya ve Avusturya- Macaristan'dan fena intikam aldılar. Fransızlar Alsace ve Lorraine'i ilhak etti, Saar ve Ruhr havzaları işgal edildi. Polonya bazı toprakları aldı ama asıl yıkım yüklenen ağır savaş tazminatları ve dolayısıyla borç yüküydü; savaş sanayi yasaklanmıştı. Barış antlaşmalarından sonra Avusturya ve Macaristan imparatorluğundan iki küçük devlet ortaya çıktı. Kindar galiplerin asıl hedefi ise Osmanlı Türkiye'si oldu; koca Arabistan'ı yağmaladılar ve günümüzün sorunlarla dolu Ortadoğu'sunu yarattılar. İşgal ve parçalanma programının içinde yer alan Batı Anadolu için Britanya ordusu yorgun ve yetersizdi. Kasaları açtılar ve ihtiraslı küçük Yunanistan'ı kullandılar. Fransızlarda Ermenileri kullanarak Güney Anadolu'da işgal hareketini hayata geçirdiler. (Ortaylı, 2011, s.48–49)

Savaş sonunda galip devletler mağlup devletlere imzalattıkları barış antlaşmalarına dayanarak birçok yeri işgal ettiler. Bu işgal hareketinden Anadolu'da fazlasıyla nasibini aldı. Savaşı sona erdiren ve itilaf devletlerinin üstünlük sağlamalarına yardımcı olan önemli etkenlerden biri olan Amerika Birleşik Devletleri barış antlaşmalarının, belirlediği şartları taşımasını şart koşmuş. Fakat İngiltere bu şartları çok da önemsememiş ve yeni düzeni kendi çıkarına göre dizayn etmeye başlamış. Özellikle imzalanan antlaşmalar barışı getirmesi bir yana çok daha büyük sorunlara temel oluşturmuştur.

İtalya'nın savaş sonrasındaki düş kırıklığı, yani kendisine gizli antlaşmalarla “söz verilen” yerlerin çoğunu ele geçirememesi, bu devletin iki savaş arası dönemdeki saldırgan politikasının temeli olacaktır. İtalya'nın Avrupa'da genişleyebilmesi için İngiltere ve Fransa ile birlikte hareket etmesi, Afrika'da genişleyebilmesi içinse bu iki devlete karşı çıkması gerekiyordu. İtalyan dış politikasındaki bu çelişki, Güney Avrupa ve Afrika'daki çatışmaların anlaşılmasında yardımcı olacaktır. Bunun

yanında İngiltere'nin savaş öncesi dönemdeki "denge politikasını" savaş sonrasında sürdürememesi ve Dünya barışını sağlamak için kurulan ama İngiltere'nin çıkarlarına hizmet etmekten öteye geçemeyen Milletler Cemiyeti'nin işlevsel olamaması savaş sonrasındaki uluslararası gelişmeleri etkilemiştir. Birinci Dünya Savaşı sonunda işgale uğrayan Anadolu'da halk önceleri dağınık ve bölgesel bir şekilde örgütlenip bölgesel kurtuluş için silahlı mücadeleye ve tepkisel eylemlere başladı. Bu durumun ülkenin kurtuluşu için yeterli olamayacağına bilincinde olan Mustafa Kemal, Samsun'dan başlayarak yurdun çeşitli yerlerinde kongreler ve genelgeler düzenleyerek halkın bilinçlenmesini ve ardından ulusal birliğin sağlanmasını sağladı. Örgütlenme safhasının tamamlanmasının ardından da askeri mücadelenin de başarıya ulaşmasının ardından imzalanan Lozan Antlaşmasıyla Türkiye'nin bağımsızlığı bütün dünyaca tanındı. Son olarak, devrim yüzünden Sovyetler Birliği'nin Avrupa'dan göreceli olarak uzak kalışı iki savaş arası dönemini etkilemiştir. Bütün bunların dışında, iki savaş arası dönemin önemli özelliklerinden biri de şudur: 1919 yılının öncesinde Fransa'ya karşı kurulan ittifaklar zincirinin temel halkası Almanya iken, 1919'dan sonra bir Alman intikamına karşı kurulan ittifakların temel halkası Fransa olmuştur. (Sander, 2012, s.14-15)

Birinci Dünya Savaşının sonucu ile barış antlaşmaları birlikte göz önünde tutulduğunda, Avrupa diplomasisinin ve kuvvetler dengesinin temel unsurlarını teşkil etmiş olan üç büyük imparatorluğun, -Rus Çarlığı, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Alman İmparatorluğunun- tarih içindeki ömürlerini tamamlayarak Avrupa'da bir boşluk meydana getirdikleri, ulaşılması gereken ilk sonuçtur. Barışın sağlanabilmesi için kuvvetler dengesinin Avrupa'da yeniden kurulması gerekirdi. Barış antlaşmalarının toprak hükümlerine ilk bakıldığında, milliyetler ilkesinin uygulaması ile yeni devletlerin kuruluşunun milli birlikler üzerine dayandırılması suretiyle, dengesizlik faktörlerinin ortadan kaldırılmak istendiği gibi bir görüntü ortaya çıkar. Fakat bu ancak Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun kalıntıları üzerinde yapılmıştır. Bu da tam olarak değil. Çekoslovakya ve Yugoslavya farklı unsurları kapsamaktan geri kalmamıştır. Balkanların toprak düzenlemesi ise, tatmin edilmemiş ihtirasları ve doyurulmamış iştahları kamçılamaktan başka bir şey yapmamıştır. Çarlık Rusya'sının yıkılmasına ve komünist rejimin kurulmasına Avrupa'nın büyükleri egemen olamayınca, bu devlet sadece Avrupa'da değil, bütün dünyada da kuvvetler dengesini ileride köklü bir şekilde değiştirmek üzere, kabuğuna çekilmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışı ise Orta Doğu kuvvetler dengesinde

boşluk bırakmıştır. Savaşın galipleri İngiltere ve Fransa, bu boşluğu daha makul bir düzenle dolduracakları yerde, kendi emperyalizmleri için bakir bir alan olarak ele almışlardır. Alman İmparatorluğuna gelince; savaşın sonunda imparatorluk yıkılınca, Müttefikleri cezalandırmak için Alman milletini ellerine almışlardır. Versay Barışın ve intikamın ağır bir belgesi olmuştur. Almanya'nın kuvvetler dengesinde bıraktığı boşluk, kin ve intikam tedbirleriyle doldurulmak istenmiştir. Bu ise bizatihi bir dengesizlik yaratmaktan başka bir şey olmamıştır. (Armaoğlu, 1983, s.151–152)

Birinci Dünya Savaş'ı ertesinde çokuluslu imparatorlukların dağılmasıyla Avrupa'da ulus devletler çoğaldı. Türkiye de farklı yollardan bile olsa, bu genel akış içinde yerini aldı. Çokuluslu Osmanlı İmparatorluğu döneminin son bulmasının ardından ulus devletin kurulması sürecine girdi.(Tanör, 2010, s.223)

Nitekim 16 Nisan 1922'de Almanya ile Rusya arasında Rapallo antlaşması imzalandı. Gerçi bu anlaşma uzun zaman muhafaza edemedi. 1 Aralık 1925'te Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya, Belçika, Polonya ve Çekoslovakya arasında imzalanan Locarno antlaşması, Almanya'yı Sovyet dostluğundan sökmüştü. Avrupa sahnesinde bu yeni bir gruplaşmayı ve elbette ki Türkiye'yi de ilgilendirirdi. Nitekim bir taraftan bu anlaşma, diğer taraftan Cemiyeti Akvamın Musul meselesinde Türkiye aleyhindeki bazı hareketleri Türkiye ile Sovyetleri daha da yakınlaştırdı. 17 Aralık 1922'de, yani Locarno antlaşmasından 15 gün kadar sonra, Paris'te Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında bir tarafsızlık ve saldırmazlık antlaşması imzalandı. Çiçerin ile Tefvik Rüştü ARAS arasında imzalanan bu antlaşmayla, iki taraftan biri saldırıya uğrarsa diğeri tarafsız kalacaktı. Taraflar birbirlerine saldırmayacaktı. Taraflar diğeri devletlerle, taraflardan birine yöneltilmiş bir antlaşma ve gruplaşmaya girmeyecekti. Ondan sonra bu iki devlet arasında siyasi ve ekonomik ilişkiler gelişmiş bir takım ticari antlaşmalar imzalanmıştır. (Aydemir, 1966, s.333–334)

Savaş sonrası dönemde imzalanan barış antlaşmaları barışı tam olarak sağlayamadıysa da kısa bir süre için de olsa ülkeleri cephe gerisinde tutmuştur. Özellikle Locarno antlaşmasının getirdiği barış dönemi Avrupa kıtasına kısa bir süreliğine nefes aldırılmıştı. Fakat İtalya ve Almanya'da yönetimlerin değişmesi ve yeni yönetimlerin saldırgan tutumları Avrupa'da ülkelerin tekrar kutuplaşmasına neden olmuştur. Hatta 1929'da başlayan ekonomik buhran oluşmaya başlayan istikrarsızlığı derinleştirmiş, Almanya ve İtalya gibi sömürge peşinden koşmaktan vazgeçmeyen ülkelerin politikalarını körüklemiştir.

a. Cumhuriyetten Önce Basın

Osmanlı Devleti, Fransız İhtilali'nin etkilerini ortadan kaldırmak ya da en azından hafifletmek için önce 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nı sonra da 1856'da Islahat Fermanı'nı ilan etti. Bu fermanlarla birlikte sosyal hayata bir takım yenilikler getirildi. Hatta azınlıklar bazı alanlarda daha avantajlı duruma bile geldiler. Birçok alanda kazanımlar sağlasa da bu fermanlar çözülmeyi engelleyemedi. Tanzimat ve Islahat Fermanlarının toplum hayatına sağladığı kazanımlardan biri de basın alanında oldu. Basının Osmanlı'daki geçmişi çok eski değildir. Bunda özellikle toplumun matbaayla geç tanışması etkili olmuştur. Osmanlı, basınla her ne kadar geç tanışmış olsa da azınlıkların ayrılıkçı çabalarında basını kullanmaları ve Türk aydınların da karşı hamlelerde bulunması basının kısa sürede gelişmesini sağlamıştır. Osmanlı Devleti'nde basın gelişimi ve karşılaşılan zorlukları iyi anlamak için olayları kronolojik olarak ele almakta fayda vardır.

Osmanlı yönetimi, 18. yüzyılın ortasından beri Avrupa'daki gazetelerin varlığından haberdardı. İlgisi tabii sadece siyasal düzeyde olup bunlardan örnek alma yoluna gidilmemiştir. Sadece, bundan doğan gereksinimle Babiâli'de Tercüme Bürosu kurulup Avrupa gazetelerinin orada çevirtilmesine girişilmiştir. 1820'li yıllar Osmanlı topraklarında hem basımevi, hem de basın açısından bir canlanmanın hissedildiği dönemdir. (Koloğlu, 2006, s.21)

Osmanlı Devleti'nde basının gelişmesine büyük katkısı olanların bazıları aslında ilk başlarda edebiyatçı olan fakat zamanla politize olan genç aydınlardır. Bu genç aydınlar daha sonra örgütlenerek kurdukları Genç Osmanlılar Cemiyeti (1865) ile etkili olmuşlardır. Özellikle dönemin önemli aydınlarının yanı sıra sonraları yönetimden memnun olmayanların da katılımıyla cemiyetin etkisi artmıştır. Fakat cemiyetin zamanla yönetim aleyhinde sert tutum takınması ve bu yönde haberlere çıkardıkları gazetelerde yer vermeleri yönetimin onlara takındığı tavrında sertleşmesine neden olmuştur. Bir süre sonra cemiyetin önemli gazeteleri yasaklanmış ve kadroları sürgün edilmiş. Bu durumda aydınlar gazetelerini yurt dışında çıkarmaya devam etmişler. Özellikle Paris, muhalif aydınların önemli merkezi durumuna gelmiş. (Aksoy, 2012, s.12–13)

Fakat kahramanlık ve Türkiye'yi kurtarma için çaba gösteren Genç Osmanlıların Paris'te topladıkları kongrede Türklerden başka herkes yer alıyordu. Başkanlığını Prens Sabahattin'in yaptığı toplantıda Yahudi, Ermeni, Rum, Arnavut, Araplardan meydana gelen 47 delege vardı. Konuşmasında Türkiye'nin kurtarılmasına

çalışmalarını belirten Prens Sabahattin Tanzimat Hattı Hümayunu temel aldıklarını dile getirmiş. Aldıkları kararlara ilave edilen maddeye göre yabancı devletler müdahale için davet edilmiş. Hareketin basınla her tarafa yayılması ve kamuoyu yaratılması için Belçika’da Rus desteğiyle Nur Gazetesi ve Ali Suavi tarafından Muhbir gazetesi yayınlanmış. (Talay, 2007, s.81; Öztuna, 2008, s.128)

Muhalefet hareketine yurt dışında özellikle çok sayıda gazete çıkarılarak devam edilmiştir. Bu kapsamda, II. Abdülhamit devrinde, Jön Türkler tarafından 95 Türkçe, 12 Farsça, 8 Arapça ve 1 İbranice olmak üzere toplam 116 gazete çıkarılmıştır. Bu gazetelerden bazıları: Paris’te Ahmet Rıza tarafından çıkarılan Meşveret, Prens Sabahattin tarafından çıkarılan Terakki ile Kahire’de Murat Bey tarafından çıkarılan Mizan ve Cenevre’de çıkarılan Hizmet ve İttihat’tır.(Dönmez ve Oruç, 2006, s.3–4) Meşveret, İttihat ve Terakki’nin yayın organı olarak çıkmış ve başında Ahmet Rıza bulunmuş. Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindeki kitleye seslenecek olan derginin yalnızca Türkçe basılmasına karar verilmişti, ancak Ahmet Rıza, Fransızca bir ek çıkarmak işini üstlendi. Cemiyetin üyeleri tarafından yeni Türkiye’nin organı olarak görülen Meşveret, cemiyetin bir başka yayını olan İntizam ve Terakki ile birlikte ayda iki kez çıkmış.(Ramsaur,2007, s.40)

Osmanlı’da ilk gazete 1795’te “Bullein des Nouvelles” (Haber Bülteni) adıyla, Fransızca olarak ve Fransa Büyükelçiliği tarafından yayımlandı. Bu gazeteyi, daha sonra 1796’da Fransız Büyükelçiliği’nin aylık ve dört sayı olarak Fransızca çıkardığı “Gazete Française fe Constantinople” adlı gazete takip etti. Üçüncü Fransızca gazete 24 Mart 1821 tarihinde Alexandre Blacque (Blek Bey) adlı bir Fransız’ın İzmir’de çıkardığı “Spectateur Oriental” adlı gazete oldu. Osmanlı’da ilk Türkçe gazete, padişah II. Mahmud’un, 1831 başlarında İzmir’den İstanbul’a getirttiği Alexandre Blacque’e çıkarttığı Takvim-i Vekayi (1 Kasım 1831) olarak kabul edilir. Kimi kaynaklar bu alanda ilk gazeteyi Mısır’da 1839 yılında Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından çıkartılan Vakayi-i Mısriyye’yi gösterse de bu gazetenin yarısı Türkçe yarısı Arapçadır. Türkçe ikinci gazete, William Churchill’in İstanbul’da 1 Ağustos 1840’ta yayımlamaya başladığı Ceride-i Havadis’tir. 21 Ekim 1860’ta Agah Efendi’nin Tercüman-ı Ahval’i, sahibi Türk olan ilk basın organıdır. Şinasi’nin çıkardığı Tasvir-i Efkâr 1862–1866 yılları arasında 830 sayıya kadar yayımını sürdürmüştür. Gazetelerin yanı sıra birçok dergide basın hayatındaki yerini bu dönemde almış. Takvim-i Ticaret, Muhbir, Ayine-i Vatan- Osmanlı’daki ilk resimli gazete olup yayımını daha sonra Ruzname-i Aine-i Vatan ve İstanbul adlarıyla da

sürdürecek- Hürriyet, Vakit, Sabah, Tercüman-ı Şark, Tercüman-ı Hakikat, Mizan- Murat Bey'in önce İstanbul, sonra Paris, sonra gene İstanbul'da çıkardığı haftalık gazete- Gayret, Hanımlara Mahsus Gazete: Kadın gazetesi, Muhit- Renkli resim yayımlayan ilk gazete- gibi farklı adlarda çıkan birçok yayın Osmanlı Devletinin basın hayatına renk katmış, basının gelişmesini hızlandırmıştır. Fakat bu yayınların bazıları çok kısa süreli olurken bazıları da muhalif yazıları veya yazarları yüzünden kapatma cezası almış. 1864–1908 yılları arasında geçen sürede Türk basını gelişti, gazete ve dergilerin sayıları çoğaldığı gibi başkent İstanbul'dan başka yerlerde de farklı gazete ve dergiler yayımlandı. Osmanlı Devletinde 1864'te oluşturulan “matbuat Nizamnamesi” ile basın ilk defa yasal kurallara bağlandı. İlk sansür de 1865 yılında başladı. II. Abdülhamit'in “istibdat yılları” diye de nitelenen saltanat yılları (1876–1908) Osmanlı'da basın için tam bir suskunluk ve duraklama dönemi oldu. Basın ile ilgili yasalardaki yaptırımlar ağırlaştırıldı, gazeteler sık sık kapatıldı, gazeteciler önemli cezalara çarptırıldı, yoğun bir sansür uygulandı, basın çalışanları para ile satın alındı, gazeteciler saraya jurnal yapmaya özendirildi, yabancı ülkelerle haberleşme mümkün mertebe engellendi; öyle ki bu dönemde İstanbul'da sadece şu dört gazete yayımlanabildi: İkdam, Tercüman-ı Hakikat, Sabah, Mizan. Yönetime muhalif olanlar yurt dışında gazetecilik yapmak, gazete çıkartmak yolunu seçmek durumunda kaldılar. II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte basındaki sansür kaldırıldı. Bu nedenle 24 Temmuz 1908 günü Cumhuriyet döneminde “Gazeteciler Bayramı” olarak kabul edildi. II. Meşrutiyet'in ilanının ardından Türk basınında olağanüstü bir canlanma meydana geldi. Sayısız dergi yayın hayatına başladı. Bu dönemde: Tanin, Karagöz, Yeni Gazete, Serbesti- 1908'de Hukuku Umumiye kapatıldıktan sonra Mevlana zade Rıfat'ın çıkardığı gazete, Fedakaran-ı Millet Cemiyeti'nin yayım organı olup başyazarı Hazan Fehmi şehit edilen ilk Türk gazetecilerindendir- Volkan, Sebil-ür Reşat, Alemdar- Refii Cevat'ın (Ulunay) çıkarttığı, İttihat ve Terakki'ye muhalif gazete (1909)- Akşam, Yeni Gün, Öğüt-1917'den başlayarak Afyon, Konya ve Ankara'da yayımlanan, Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen gazete- gibi gazete ve dergiler yayın hayatına başlamış. (Tokmakçioğlu, 2011, s.41–47)

Osmanlı Devleti'nde siyasi amaçla çıkan gazeteler dışında II. Meşrutiyet döneminde sadece eğitim maksatlı çıkan mecmualar da mevcuttur. Bunlar: İstanbul'da çıkan Mir'at-ı Maarif, Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası, Terbiye ve Oyun, Terbiye Mecmuası, Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmuası, Muallimin ve

taşrada çıkan, Say ve Tettebbu, Yeni Mektep ve Yeni Fikir mecmualarıdır. (Dönmez ve Oruç, 2006, s.26–27)

b. Kurtuluş Savaşı Basını

Basının toplum hayatında, toplumun bilinçlenmesinde büyük önemi olduğu açıktır. Nitekim Ulusal Bağımsızlık Savaşının kazanılmasında, özellikle, Anadolu Basınının büyük rol oynadığını görmekteyiz. Mustafa Kemal Samsun'a ayak bastığından bu yana yapmış olduğu hareketlerini basın yoluyla halka iletmenin önemini anlamış, basına büyük önem vermiş, ulusal savaş boyunca milli bir basın oluşmasına gayret göstermiş, bunda da başarılı olmuştur. Ancak, ulusal bağımsızlık savaşı sırasında basın organlarının tümünün ulusal bağımsızlık savaşının yanında yer aldığı söylemek mümkün değildir. Özellikle işgal bölgesindeki basının bağımsız olduğunu söylemek olanaksızdır. Yunan işgalinde olan yerlerde Yunanlı komutanların ve İstanbul'un işgalinden itibaren itilaf devletlerinin baskı ve istekleri Türk basınına büyük zarar vermiştir. Yunanlılar İzmir'i işgal ettikten sonra, basına sansür koymuş, yunan aleyhinde yayın yapan, yurt ve ulus çıkarlarını savunan gazetelere işgalden sonra zorla kendi bildirimlerini yayınlamışlardır. (Özkaya, 2007, s.7)

Kurtuluş Savaşı yıllarında kimi gazeteler Kuvayı Milliyey'yi, Ankara Hükümetini desteklerken kimileri de İstanbul Hükümetinden yana yayım yaptılar. Bunlardan: Akşam, Vakit, İleri, Yeni Gün, Degah, Tasvir-i Efkâr, İkdâm, Tercüman, Sebil-ür Reşat, Albayrak, Öğüt, Babalık, İstikbal, Yeni Adana, Açık göz, İzmir'e Doğru, İntibah, Hakikat, Arkadaş, Aydın İli, Doğru Söz, Mücadele-i Milliye, Ses, Ahali, Aksiseda, Türkoğlu, Yeşil Yuva, Trabzon, Işık, Adalet, Yeni Giresun, Güneş, Varlık, Trakya Milli Mücadeleyi desteklerken, Peyamı Sabah, Alemdar, Aydede, Aydınlık, Ümit, Payıtaht, Güleryüz, İrşat, yeni Dünya, Hayat, Tan, Hatif, Şarkın Sesi gibi gazete ve dergiler ise İstanbul Hükümeti'ni desteklemişlerdir. İrade-i Milliye, Hakimiyeti Milliye ve Yeni Gün gibi gazeteler ise Kurtuluş Savaşı yıllarında Ankara'nın resmi ya da yarı resmi organları niteliğinde yayımlarını sürdürdüler. (Tokmakçioğlu, 2011, s.47–48)

c. Cumhuriyet Basını

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk devriminin sıra ile gündeme geldiği dönemlerde meydana gelen gelişmelere paralel olarak bir takım kısıtlamalar getirildi.

Şeyh Sait isyanı sonrası çıkarılan Takrir-i Sükûn kanunu gereğince bazı gazete ve dergiler kapatıldı, yazarları ve sahipleri İstiklal Mahkemeleri'nde yargılandı ve bazıları cezalandırıldılar. Basın, bu tür uygulamalar edeniyle hissedilir bir gerileme sürecine girdi. Ancak 1928'deki harf devrimi nedeniyle de çok sayıda gazete okuyucu yitirip tirajlarını düşürdüğünden sıkıntı çekmeye başladı. Hükümet, bu yüzden bazı yayım organlarına maddi yardımda bulunma gereksinimi duydu ve Uyanış, Halk Dostu, İnkılâp, Hür Adam, Şule, Mahfel, Koroğlu, vb. gazetelerine para yardımı yaptı. (Tokmakçioğlu, 2011, s.48-49)

Cumhuriyet döneminde çıkan mecmualardan biri olan Resimli Mecmua kimler için çıkıyor? Sorusuna Mecmua; Gençler için cevabını veriyor. Mecmua, Bu cevabı vermekten büyük bir onur duymaktadır. Çünkü mecmua, gençlerin okul dışındaki mecmuayı en önemli uğraşları olarak göreceğine yürekten inanmaktadır. Gençlerin ufuklarını açacağını savunmakta, onlara okul ile birlikte bir şeyler katabileceğini savunmaktadır. Mecmua, hedef kitlenin ilk ve orta mekteplileri gösterse de tertibin fevkaladeliğinden dolayı ailelerin de okuyucu grubuna katılacağını düşünmektedir. (RM: C.1, S.1, s.5)

Resimli Mecmua hedef kitlesini ortaya koyduktan sonra misyonunu da şu şekilde ifade etmiştir:

“Son birkaç sene içinde hele Cumhuriyetimizin ilanından sonra Türkiye’imizde gazetecilik ve mecmuacılık çok büyük bir eser terakki gösterdi. Meşrutiyetin ilk senelerinde çıkıp çıkıp batan, tek yapraklı, garip isimli gazete bozuntularını bu günün mecmuaları, yevmi gazeteleri yanına koydukça bir hissi iftihar duymamak kabil değildir. Fakat bununla beraber muhtelif renk ve şekilde haftalık, aylık edebi, fenni, içtimai, siyasi, ilmi, mizahi, terbiyevi birçok mecmualara rağmen Türk matbuatında derin bir boşluk vardır. Sakın bu boşluğu Resimli Mecmuanın dolduracağından bahsedeceğimizi matbuatımızda büyük bir noksan gösterişimizin çeşit çeşit mecmualar arasında Resimli Mecmuaya bir yer bulmak endişesinden doğduğunu zannetmeyin. Böyle bir şey bizim aklımızdan bile geçmez. Bu noksanın neden ibaret olduğunu söylersek mesele halledilmiş olur. Mecmuaya göre bu noksanlık Yeni inkılâbın her yönüyle halka çok iyi

anlatılmamasıdır ve Resimli Mecmua bu hususta üzerine düşeni fazlasıyla yerine getirmiştir.” (RM: C.1, S.1, s.5)

B. Resimli Mecmua'nın Tanıtılması

Öğretmenlerin bir araya gelerek çıkardıkları Resimli Mecmua, 18 Mart 1925 tarihinden 10 Mayıs 1928'e kadar başlangıçta 15 günde bir Perşembe günü, 51. Sayıdan itibaren her hafta perşembe günü olarak toplam 75 sayı çıkmıştır. 21,95 X 16,46 cm. ölçüsündeki mecmua, 1–50 sayılar arasında üç sütunlu 16 sayfa, 51. sayıdan itibaren üç sütun 15 sayfa olarak yayımlanmıştır. Yalnız 28. Sayı Kurban Bayramı nüshası olarak çıktığı için yirmi dört sayfadır.

Sahibi ve aynı zamanda müdürü Tahsin DEMİR AY olan mecmua, İstanbul Babıâli Matbuat Cemiyeti'nin bitişindeki idarehanede faaliyet göstermiştir. Mecmua, 1925 yılında 21, 1926'da 22, 1927'de 15 ve 1928'de 17 sayı çıkmıştır. Mecmuanın 76. Sayısı ek. 26' da görüldüğü gibi yeni alfabeye çıkmıştır.

Mecmuanın, 1. sayının giriş bölümünde ilk ve orta mektepliler için çıkarıldığından büyük bir gururla bahsedilmektedir. Bunun yanında aileler de hedef kitle olarak seçilmiş. Yine mecmua, giriş sayfasında amaç olarak genç cumhuriyeti ve inkılâpları yeni nesle layıkıyla aktarmayı, onları aydınlatmayı seçmiş. Mecmuaya göre eski düzenden kurtulmak için sadece cumhuriyetini ilanı yetmeyecek, onu genç dimağlara yerleştirmek için bilinçli çalışmak gerekir. Bu doğrultuda mecmua, üzerine düşen görevi yerine getireceğini dile getirmiştir.

Resimli Mecmua, yurttan ve dünyadan sosyal, siyasal, eğitim, sinema, sağlık, kültürel ve spor alanındaki gelişmeleri, bilimsel olayları, ilginç haberleri ve birçok hatıratı, hikâyeyi sütunlarına taşımış, bilmece ve bulmaca sayfalarıyla da mecmuayı eğlenceli kılmaya çalışmış. Yine bilmece ve bulmaca çözümlerini ödüllendirerek ilgiyi artırmıştır. Çünkü mecmuaya gönderilen cevapların geldiği adreslere bakıldığında Anadolu'nun birçok farklı yerinden okuyucu kitlenin olduğu anlaşılıyor. Mecmua, kaleme aldığı makale, haber, hatırat, oyun ve diğer yazılara başlık atmış ve noktalama işaretlerini kullanmıştır. Yazılar görsellerle süslenmiş ve zenginleştirilmiş. Mecmua, ek.22'deki gibi reklâm alma yoluyla gelir elde etmiş. Sayılar üç cilt halinde okuyucuya sunularak daha önceki nüshaları alamayanların eksiklikleri gidermeye çalışmıştır.

Mecmuanın Fiyatı 1–50. sayılar arasında 10 Kuruşken, 50–76. sayılar arasında 5 Kuruştur. Yalnız 68. sayı bayram nüshası olarak çıktığından fiyatı 7,5 kuruş, 72–75.

sayılar toplu olarak çıktığından fiyatı 20 kuruştur. Mecmua, yıllık, altı aylık ve üç aylık şekilde abonelik şartlarına sahip olup aynı zamanda müstakil olarak da satılmaktadır. Mecmua 3 cilt olarak çıkmıştır. Birinci Cilt; 1–25. sayıları, ikinci cilt; 26–50. sayıları, üçüncü cilt; 51–76. sayıları kapsamaktadır. Mecmuanın ilk sayısı 19 Mart 1925 yılında Perşembe günü çıkmıştır. Üçüncü cilt Haziran 1928 sona ermiştir. Mecmuanın sayfalarında birçok renkli ve renksiz görsel yer almıştır. Her sayıda kapakta resimler kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

RESİMLİ MECMUA'DA İÇ VE DIŞ GELİŞMELER

A. İÇ GELİŞMELER

1.1. Resimli Mecmua'ya Göre Milli Mücadele ve Yunan İşgali

Osmanlı İmparatorluğu'ndan sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti, büyük oranda halkın desteğinin ve katılımının sağlandığı Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasının sonucudur. Bu nedenle Kurtuluş Savaşı'nın hangi koşullar altında kazanıldığını değerlendirebilmek için o dönemde halkın soluduğu atmosferi ve sosyal yapıyı irdelemek gerekir. Bu dönemde toplum; ağalar ve eşraf, şeyhler ve din adamları, aydınlar ve büyük çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu halk olmak üzere dört sosyal sınıftan oluşuyordu. Osmanlı Devleti; Avrupa'daki Sanayi Devrimi'nin dışında kaldığından batıdaki anlamda bir burjuvazi sınıfı, Osmanlı toplumunda gelişemedi. Devletin 19.yüzyıldan itibaren burjuva sınıfı oluşturmak için aldığı önlemlerde yeterli olmadı. Tam bir sınıf bilincine varamamış eşraf ve toprak ağalarının güçleri, büyük topraklara sahip olmaktan kaynaklanan zenginliklere dayanıyordu. Kurtuluş Savaşı başlarken Doğu ve Güneydoğu Anadolu, Çukurova ve Ege bölgesindeki toprakların çoğunluğu bu toprak ağalarının elindeydi. Anadolu'da yüzyıllardır kökleşmiş çeşitli mezhep ve tarikatların başındaki şeyhler, o mezheplerin mensupları üzerinde büyük söz sahibiydiler. Din adamlarının halk üzerindeki etkisini bilen Kuvayı Milliyeciler halkı savaşa yönlendirmek için din motifini Kurtuluş Savaşı boyunca kullandılar. İstanbul Hükümeti fetvalar yayınlamaya halkı savaştan uzaklaştırmaya çalışırken, Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen din adamları da fetvalar yayınlamaya halkı savaşa teşvik etti. Halk, aydın kesimden çok din adamlarının, şeyhlerin, ağa ve eşrafın etkisindeydi. Bu sebeple yapılacak olan savaşa halkın katılımını sağlamak için lider kadro sürekli bu unsurlarla işbirliği yollarını aramak zorunda kalmıştır. Bu dönemde Batı Anadolu'nun etnik yapısı incelendiğinde nüfus

çoğunluğunu Türk ve Müslümanlar oluşturmakta ise de önemli miktarda Rum, Ermeni ve Musevi nüfus bulunuyordu. Azınlıklar arasında Rumlar önemli bir sayıya sahipti. Nüfus Mübadelesi ile Yunanistan'a göçen Rumların sayısının 1.000.000 olduğu göz önüne alındığında bunun önemli bir kısmının Batı Anadolu'da yaşadığı söylenebilir. (Arı, 2003, s.8) Etnik-i Eterya Cemiyeti'nin yoğun çabalarıyla adalardan Rum nüfus getirilerek Batı Anadolu hızla Rumlaştırılıyordu. Yunanistan bölgede Rum nüfusunu artırarak, büyük devletlerin de desteğiyle Büyük Yunanistan hayalini gerçekleştirerek Ege Bölgesi ve adaları topraklarına katmayı planlıyordu. Bu senaryoyu gerçekleştirmek amacıyla 15 Mayıs 1919'da İzmir Yunanlılar tarafından işgal edildi. İşgal karşısında halkın tepkisi iki yönlü oldu. Halkın bir bölümü işgale tepkisiz kaldı. Bunda uzun süren savaşların getirdiği yorgunluk, padişahın işgal karşısında tavrı ve başta sıtma olmak üzere verem trahom gibi baş gösteren hastalıklarla beraber halkın artık devlete güveninin kalmamsıydı. (Çetin, 1993, s.175–176) Bütün bu etkenlerle beraber Yunan İşgali Batı Anadolu'da hızlı bir şekilde yayılma fırsatı yakalamıştır.

Birinci Dünya Savaşının yenilgiyle sonuçlanmasından sonra Osmanlı Devleti İtilaf devletlerine teslim olmuş, onların öngördüğü şartlarda ateşkes antlaşması imzalamıştı. 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması gereğince Osmanlı birçok yeri kaybettiği gibi Anadolu'nun da yıkıcı bir işgal faaliyetine maruz kalmasına boyun eğmişti. Özellikle Anadolu'daki işgal süreci Türklerin elinde kalan son toprak parçasının da kaybedilme tehlikesi halkı derinden üzmüş. Bilhassa Yunanlıların Batı Anadolu'da yaptıkları, bölge insanının büyük acılar çekmesine ve yerlerinden ayrılarak daha güvenli olabilecek yerlere göç etmelerine sebep olmuş. Yöre halkının yerlerini terk etmeleriyle acıları bitmediği gibi daha büyük sıkıntılar ortaya çıkmış. (Özkaya, 1994, s.1–10)

Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'ta Osmanlı'nın durumunu şöyle kaleme almıştı: Osmanlı Devleti, anlaştığı devletlerle birlikte I.Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmıştı. Devlet, her yandan zedelenmiş, koşulları ağır bir “ Ateşkes Antlaşması” imzalamak zorunda kalmıştı. Ordu dağılmak üzereydi. Halk, yoksul ve yorgun durumdaydı. Ülkeyi bu duruma sokanların bir bölümü, çareyi ülkeyi terk etmekte bulmuşlardı. Padişah ve halife olan Vahdettin, kendini ve tahtını kurtarmanın yollarını arıyordu. Damat Ferit Paşa'nın başkanlığındaki hükümet ise güçsüz, onursuz ve korkaktı. Yurdumuz her yandan düşmanla kuşatılmıştı. Başkent İstanbul, yabancı askerlerin gözetimi altındaydı. Yurdun her yanında düşman subayları ve onların adamları görev

yapmaktaydı. Bütün bu işler onlar tarafından denetleniyordu. Azınlıklar ise bu durumu fırsat biliyorlardı. Açık ya da gizli birçok örgüt kuruyorlar, bu gizli örgütlerle düşmana yardımcı oluyorlar, devletimizin çökmesi için çalışıyorlardı. (Atatürk, 2003, s.7-8)

Mustafa Kemal Paşa'nın kısaca ortaya koyduğu bu tablo Osmanlı'nın ve son toprak parçası Anadolu'nun nasıl bir durumla karşı karşıya kaldığını göstermektedir. İşgalci güçler ve onların şımarttığı azınlıklar birçok bölgeyi işgal edecek ve farklı devlet kurma hayallerinin gerçekleşeceğine inanmaya başlamıştı. Yorgun ve bitkin Anadolu insanı ise kendilerini örgütleyecek ve ulusal birlikteliği sağlayacak olan önderini beklemekteydi.

Osmanlı ordusunun terhis edilmiş olması Anadolu'yu adeta savunmasız bırakmıştı. Bu tamda işgalcilerin bekledikleri fırsattı. Bu fırsatı kaçırmayan, hamisi İngilizlerin desteğiyle harekete geçenlerden biri de Yunanlılar idi. Yunanlılar her ne kadar yüzyıllarca himayesinde yaşadıkları Osmanlı'dan 1839 Bükreş Antlaşmasıyla ayrılarak bağımsızlığına kavuşmuş olsa da asıl hedefi olan Megalı İdea'yı gerçekleştirmek için büyük bir fırsat yakalamışlardı. Bu fırsatı kaçırmak istemeyen Yunanlılar ilk önce İzmir'i ardından da Batı Anadolu'yu işgal ettiler. (Danişmend, 2011, s.633-634)

Özellikle İzmir'in işgali başta M. Kemal'i olmak üzere bütün ulusu derinden üzdü. Bunda hem yüzyıllarca Türk egemenliğinde yaşayan küçük bir ulusun Türk toprağına göz dikmesi hem de acılarıyla kıvranan Anadolu insanına büyük devletlerin koruyuculuğı altında acılar çektiğidir. (RM: C.1, S.14, s.2)

Halk, farklı bölgelerde başlayan bu işgal hareketine karşı büyük bir direniş göstermiş bütün varını ortaya koymuştur. Çünkü İstiklal Harbi artık var olma ya da yok olma savaşıydı. Fakat İstiklal Harbinde en büyük tepki Yunanlılara gösterilmiştir. (RM: C.1, S.11, s.15)

Milli Mücadele başladığında neredeyse eli silah tutan herkes cepheye koşmuştur. Ardında bıraktığı anası, bacısı ve çocuğunu bir an düşünmeden vatan savunmasına koşmuştur. Yetmemiş yeri gelmiş kadını hatta genci, yaşlısıyla topyekûn cepheye düşman silahına siper olmuştur. Kimisi vatan uğruna hayatını kimisi de kolunu, bacağına ya da vücudunun bir yerini kaybetmiştir. Ama bunu bile düşünmemiş yalnızca vatanın kurtuluşuna odaklanmıştır. (RM: C.1, S.17, s.4)

Yunan işgali Batı Anadolu'da büyük acılara sebep olmuştur. İşgal meşrulaştırmak için her yolu denemişlerdir. Wilson İlkelerine göre nüfus

çoğunluğunu sağlamak için halka birçok kötülük yapmışlardır. Mecmuadan alındığı gibi işgal sırasında kadın, erkek, çocuk, yaşlı demeden birçok insanı katletmişler. Aynı Yunanlılar yenilginin ardından terk ettikleri yerleri yakıp yıkmışlar geriye harap ve yıkık yerler bırakmışlar. (RM: C.1, S.10, s.12)

Yunanlılar sadece batı Anadolu'da yaşayan halkın büyük acılar çekmesine neden olmamışlar. İstanbul'da yaşayan halka da aynı sıkıntıları yaşatmışlardır. Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı yenilgiyle ayrılınca ortaya çıkan tarihi fırsatı kaçırmayan Rumlar nüfus olarak fazlaca yaşadıkları semtlerde Yunan başbakanı Venizelos lehine bağırışlarda bulunmuş gece geç saatlere kadar sokaklarda sevinç gösterileri yapmış Türkler aleyhine hakaretlerde bulunmuşlar. Halk itilaf askerleri ve Rumların taşkınlıkları karşısında büyük üzüntü duymuşlardır. Padişah ve İstanbul yönetiminin itilaf güçlerine ve özellikle azınlık Rumların taşkınlıklarına bir önlem alamadığını görenler artık kurtuluşu başka yerlerde arayacak bu yerde Anadolu olacaktır. Bu yolla sorumluluk alabilen vatansever ve onlara yardımcı olanlar İstanbul'dan Anadolu'ya gizli yollardan silah ve cephane kaçırmaya çalışacaklardır. Yunanlılar birçok yeri işgal etmişler. Fakat Türk halkını en çok üzen İzmir'in işgali olmuştur. Vatansever gönüllüler İzmir'e gizli yollardan silah ve cephane göndererek Yunanlılara karşı halka yardımcı olmuşlardır. (RM: C.1, S.11, s.1-3)

Mecmuadan anlaşıldığı üzere Mondros Ateşkes Antlaşmasının imzalanmasından sonra başlayan ve Anadolu'nun birçok bölgesine yayılan gerek itilaf güçlerinin gerekse azınlıkların işgallerinden Türk halkını en çok üzen Yunan işgali olmuştur. Türk halkını üzen şey yüzyıllarca beraber yaşadıkları Rumların Osmanlı'nın durumunu fırsat bilerek kendilerine karşı çok acımasız davranmasıdır. Zira Yunanlılar işgalleri meşru göstermek için birçok bahane öne sürmüşler. Hatta bölgedeki Rumların katledildiğini bile öne sürecekler ama bu yalanları Amiral Bristol raporuyla boşa çıkacaktır. Yunan işgali her ne kadar büyük üzüntülere sebep olmuş olsa da mecmuada geçen hatıratlardan yer aldığı üzere ulusal bilincin oluşmasına ve işgallere karşı halkın ortak tepki geliştirmesine de yardımcı olmuştur. Çünkü işgal güçlerine karşı koyarak bölgelerinin kurtarılmasını amaçlayan Kuvay-ı Milliye güçlerine düzenli ordunun kurulması öncesinde gerekli yardımlar yapılmış ihtiyaçlarının karşılanmasında destek olunmuş. Ayrıca daha sonra halk yapılan protesto mitinglerine de büyük katılım sağlamış. (RM: C.1, S.24, s.15; Danişmend, 2011, s.633-634)

Yine mecmuada yer alan müsamere ve mecmuaya gelen yazılara göre, Yunan işgali Türk halkının hafızasına o kadar kuvvetli kazanmış ki hatıratlarda, Şiirlerde, yazılarda hep bir mücadele yer almaktadır. Yunanlılara karşı herkes bir karşı koyma isteğinde çoğu zaman bu karşı koyanlar çok zor Şartlar altında vatan savunması uğruna sakat kaldıklarını, canlarından olduklarını dile getirmişler.

İstanbul ve Batı Anadolu'da düşman işgali savaŐanların vücudunda, cephe gerisindeki insanların zihinlerinde derin izler bırakmıştır. Buna rağmen vatan savunmasından taviz verilmemiŐtir. Canlar yitilmiş sakatlar bırakılmış fakat bütün bunlar vatani kurtarma aŐkını körüklemiştir. Halkın birlikteliği sayesinde vatan savunması başarıya ulaŐmıŐtır. (RM: C.1, S.17, s.15)

Yunan işgalinin etkisi Milli Mücadele bittikten sonra da devam etmiştir. Çünkü gerek işgal sırasında gerekse kaybettikleri savaŐlardan sonra terk ederken yakıp yıktıkları yerlerin düzeltilmesi çok zaman almıştır.

Resimli Mecmua da 13. sayısını İzmir'in kurtuluş günü olan 9 Eylül tarihli olarak İzmir'e ithaf etmiştir. Kapak sayfasında Yunan işgali ve zulmüne karşı duygusal bir hatırlatmaya yer vermiştir. Okuyucularına – Genel olarak Türk gençliğine – lkenin hangi Şartlarda bağımsızlığa ulaŐtırıldıęı milliyetçi duygularla kaleme alınarak, ülkeye sahip çıkılması konusunda sorumlu davranılması ve Őehitlerin mirasına sahip çıkılması gerektiği vurgulanmıŐtır. (RM: C.1, S.13, s.1)

1.2. Resimli Mecmua 'ya Göre Asayiş

Osmanlı Devleti'nde son dönemlerde merkezi yönetim gc kaybetmeye başlaması lkeadaki asayişin bozulmasına sebep olmuştur. Özellikle I.Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle çıkılması ve Anadolu'nun igale uğraması bu bozulmanın yaygınlaŐmasını körüklemiştir. Osmanlı'dan kalma feodal yapı özellikle Anadolu'nun bazı bölgelerinde etkisini devam ettirmiştir. Mondros sonrası oluşan kaotik ortam feodal Beylerin etkilerini artırmalarına imkân vermiştir. AŐiretin başındaki Reis ya da Bey denilen kişi mahiyetindeki yeleri üzerinde ve bölgesinde son derece etkiliydi. Fakat zaman zaman iktidar mücadelesine giriŐen aşiret kavgalarına merkezi yönetim pek karışmazdı. Ayrıca Osmanlı'da toplumsal yapıyı düzenleyen kanunların eksikliği de bu aşiret ağalarının gc kazanmasına imkân vermiştir. Fakat Cumhuriyet idaresiyle toplumsal yapıyı düzenleyen kanunların çıkarılıp uygulanmaya baŐlanması insanları farklı mecralarda hak aramaya sevk

etmiştir. Artık insanlar kanunlar nezdinde hak arama yollarını kullanmaya başlayacaklardır. (RM: C.2, S.26, s.4–5)

Anadolu’da aşiretçiliğin yanında bir de farklı bölgelerde etkili olan çetecilik faaliyetleri mevcuttu. Aslında çetecilik faaliyetleri çok eskiden beri Anadolu’da zaman zaman ortaya çıkabilmekteymiş.

Özellikle Cumhuriyet öncesi dönemde ve hatta cumhuriyetin ilk dönemlerinde asayişin tam olarak sağlanamaması yüzünden silahlı bazı kimseler adam toplayıp kurdukları çetelerle gerek merkezi yönetimi gerekse yaşadıkları bölgelerdeki halkı zor durumda bırakmışlardır. Çünkü bu silahlı çeteler insanlara silah zoruyla istediklerini yaptırabilmekteydiler. İsteklerine karşı gelen halkın canına ve malına zarar verebilmekteydi. (RM: C.1, S.22, s.4)

Çetecilik faaliyetleri özellikle merkezi yönetimden uzak ve dağlık bölgelerde daha etkili olmaktadır. Çünkü Merkezi yönetim duruma ani olarak müdahale etme şansı yoksuz. Gerekli güvenlik birimlerinin gelmesine değin çete mensupları kaçıp kurtulabilmekteydi. Ayrıca dağlık ve ormanlık alanlarda saklanmakta onlara ayrı bir avantaj sağlamaktaydı. (RM: C.1, S.23, s.14–15)

1.3. Resimli Mecmua ‘ya Göre Spor ve Sağlık

Mecmua bu yöndeki misyonunu şöyle dile getirmektedir: Hayatta sağlam yaşamak, ahsız, ofsuz vakit geçirmek için neler yapılması lazım geleceğinden, sıhhatimizi koruma usullerinden bahsedecek, muhtelif sporlara ait yazılar bulduracağız. Okuyucularımız izciliğe ait usulleri bu sayfalarda bulacaklardır. (RM: C.1, S.1, s.12)

Mecmua o dönemde sağlıklı bir yaşam için yapılması gerekenler konusunda toplumu aydınlatmak için zaman zaman sağlıkla ilgili yazılara yer vermiş, bazen de uzman kişilerin görüşlerini topluma aktarma görevini ifa edecektir. Bunun yanında spor yapma ve sporun insan sağlığı üzerindeki etkilerini sayfalarına taşımıştır.

Nitekim mecmua “Sağlıklı ortamlar nasıl olmalı” (RM: C.1, S.6, s.14) başlığı altında bir makaleye yer vererek bireylerin sadece sporla uğraşmalarının yeterli olmayacağını sağlıklı ortamlarda yaşamının ve bu ortamlarda spor yapmanın çok daha önemli olduğunu okuyucularına iletmektedir. Aslında Osmanlı gibi sporla çok ta erken tanışmayan bir toplumda bu görev çok önem arz etmektedir.

Osmanlı’da spor çok yaygın değildi. II. Meşrutiyetten sonra gelişen özgürlük ortamında spor da kendine yer bulabilmiştir. Gençler mahalle aralarında sporla

uğraşmaya başlarlar. Futbol bu sporların en yaygın olanı durumundadır. İstanbul'da azınlık gençleri futbolu oynarlar. Birçok kulüpleri vardır. Fakat Türk kulüplerinin sayısı birkaç taneyi geçmiyordu. Bunların en önemlisi ve belki de ilki Galatasaray'dır. Fakat Galatasaray'da da yabancılar oynamaktadır. Düşman takımlarına karşı koyan en önemli Türk kulübüdür. Balkan Savaşları'ndan önce futbolun rağbet görmemesinin en önemli sebebi olaya ritüellerle yaklaşıp futbolun kıyametin habercisi olarak görülmesi ve futbol oynayan gençlerin ayıplanmasıdır. Balkan Savaşları'ndan sonra Galatasaray kadar spor tarihinde önemli bir yer tutan bir başka kurum da Kadıköy Lisesi'dir. Kadıköy Lisesi birçok önemli sporcu yetiştirmiş, futbolun sevilip yaygınlaşmasında önemli rol oynamıştır. (RM: C.1, S.5, s.14)

Spora katkı sunan bir başka kulüpte Nişantaşı Yıldırım Kulübüdür. Bu kulüp üç takım oluşturarak daha çok gencin sporla iştiğal olmasına vesile olmuştur. (RM: C.1, S.11, s.13)

Topluma sporu sevdirmek özellikle gelişim çağındaki yavrularımızın gelişimine katkı yapmak için çalışmalarda bulunulmuştur. Toplumda futbol ön planda olsa da voleybola duyulan derin ilgi mecmua tarafından olumlu karşılanmaktadır. Hatta mecmua futbolu ilk ve orta mektepli çocuklar için muzır görmektedir. (RM: C.1, S.1, s.12)

Voleybolun nasıl oynandığı ve hangi kurallarla oynandığı yönünde bilgi verilmektedir. Çocuklar genellikle futbolu sevmektedirler. Dolayısıyla Mecmua voleybolu ön plana çıkarmak için öncelikle voleybolun ne kadar faydalı ve zevkli bir oyun olduğu üzerinde ehemmiyetle durmaktadır. Voleybol oynayanların vücudu tamamıyla çalışır, hatta dimağı bile. Bu sebepten voleybolcular sağlam, çevik ve aynı zamanda sürat intikal sahibi olurlar. (RM: C.1, S.1, Tanıtım sayfası)

Sağlıklı bir yaşam için İstanbul Maarif Sıhhiye müfettişi Doktor Halil Bey Efendi mecmuada köşe yazarı olarak sağlık konularında topluma faydalı bilgiler sunmaya başlamıştır. (RM: C.1, S.6, s.14)

Resimli Mecmua, toplumda sağlıklı yaşamın önemini kavratmak için “ Büyük Sıhhat Müsabakası” adıyla bir yarışma düzenlemektedir. Yalnız bu yarışmanın diğerlerinden farkı burada en sıhhatli ve gürbüz olan kazanacak olmasıdır. Jüri olarak doktorlardan oluşan bir heyet görev almıştır. Dereceye girenlerin ödüllendirileceği dile getirilerek farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. (RM: C. 1, S.1. Tanıtım sayfası)

Toplumda spora duyulan ilgi giderek artmaktadır. Bu ilgi daha çok futbola yöneliktir. Özellikle futbol müsabakalarına hele Fenerbahçe ve Galatasaray'ın

müşabakalarına ilgi daha çoktur. Fakat dikkat çeken bir şey o dönemde futbolun rakip takım taraftarları arasında bir ayrışmaya sebep olmadığıdır. Günümüzdeki gibi fanatizme rastlanmamaktadır. Öyle ki 1920’li yılların meşhur Çek takımı Slavya ek.12 ve 13’te görüldüğü üzere İstanbul’da hem Galatasaray hem de Fenerbahçe ile maç yapmış ve her ikisini de farklı yenmiştir. Bunun üzerine Fenerbahçe ve Galatasaray futbolcuları karma bir takım oluşturarak bir maç yapmış ve bu karma takım meşhur Slavya takımını farklı yenmiştir. (RM: C.1, S.12, s.8–9; Bkz. Ek. 14 ve 15) O dönemde FB ve GS rekabetine dostluk ve kardeşlik duyguları hâkimdir.

Spora olan ilgi geliştikçe yapılan yatırımlar da artmaktadır. Tabii bu yatırımlar bugünkü gibi harcamalar bağlamında değil daha çok ilgililerin bir araya gelip kulüp kurmaları ve okulların kurdukları takımlar şeklindedir. Bu kulüplerin takımları futbolun gelişmesine katkı sağlamıştır. Bu kulüpler büyük oranda İstanbul’da faaliyet göstermişlerdir. İstanbul dışında da sporla özellikle futbolda gelişme gösteren yerlerden biri de Kocaeli’dir. Öyle ki İzmit’in iki önemi kulübü “ İdman Ocağı” ve “ Gençlerbirliği” birleşerek güçlü bir takım olan “ İzmit İttihat Spor” kulübünü oluşturdu. Bu takım yine kazandığı başarılarla neredeyse Beşiktaş ayarında olduğunu gösterdi. (RM: C.1, S.6, s.14)

Spor faaliyetleri sadece futbol ile sınırlı olmayıp yeni yaygınlık kazanılmasına çalışılan voleybol ve özellikle izcilik faaliyetleri çok yaygındır. Özellikle mekteplerin izci takımları yoğun katılımlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ankara ve İstanbul’daki okulların izcilik faaliyetleri ön plandadır. Bunun haricinde bisiklet sporu faaliyetleri hayata geçiriliyor. Türkiye Bisiklet Federasyonu kurularak etkinlikler koordine edilecektir. Hatta düzenlenen bisiklet yarışında İskender Fuat Bey Türkiye rekorunu kıırarak birinci olmuştur. (RM: C.1, S.6, s.14) Hatta mecmua ek.7’de görüldüğü üzere o dönem Türk toplumunun pek de tanış olmadığı tenis sporunu okuyucularına sunmuştur.

Spor alanlarındaki çalışmalar neticesinde Türk sporunun ve sporcularının adları duyurulmaya başlanır. Özellikle 1920’lerde Polonya milli futbol takımı ile yapılan maçlar neticesinde alınan beraberlik bile büyük sevinç yaşatmıştır. Sporun en kapsamlı organizasyonu olan olimpiyatlara 1908’de davet edilmiş ve Türk sporcuları bu organizasyona katılmıştır. 1920 olimpiyatlarına davet edilmemiş fakat 1924 ve 1928 olimpiyatlarına Türkiye Cumhuriyeti olarak katılım gerçekleşmiştir. (RM: C.1, S.16, s.1)

B. DIŞ GELİŞMELER

1.4. Bilimsel Gelişmeler

Günümüzde insanların çok farklı ve renkli olarak mevsimsel ve güncel olarak giydikleri elbiselerin insanoğlu tarafından ilk kullanıldığı zamana baktığımızda çok çeşitlilik arz etmediğini görmekteyiz.

İnsanlar, çok eski zamanlarda elbiselerini hurma yapraklarından ve sazlardan yaparlardı. Sonraları gömlek vesaire elbiseler icat ettiler. Elbiselerini bitkisel ve hayvansal maddelerden yaparlardı. Bitkisel maddeler pamuk, keten ve kenevir iken hayvansal maddeler ise yün ve ipliktir. Kışın daha sıcak tutan elbiseler tercih edildiğinden hayvansal maddeler tercih edilmiştir. Kışın koyu ve yünlü elbiseler tercih edilirken yazın daha açık renkler tercih edilmiştir. (RM: C.1, S.5, s.15)

İnsanoğlu yeryüzünde var olduğundan beri ulaşmak istediği hedeflerden biri de aya ulaŐmaktır. Eski insanların inançlarında kutsallık teşkil eden ay ilk önce romancuların hikâyecilerin ve Őairlerin eserlerinde önemli bir yer tutmuştur. Aya çıkmak mümkün müdür? Sorusuna da hep bunlar cevap vermişlerdir. Bu soruya cevap verenler de tuhaf aletler tarif etmişlerdir. Fakat bilimle uğraŐan insanlar bu iddialar çok ta rağbet etmemiŐlerdir. Çünkü Aya çıkmamanın imkânsız olduğunu düşünüyordlardı. Ama birçok yazar yazdıkları eserlerinde Aya çıkmak mümkün diyorlardı ve nasıl çıkılacağı yönünde yol göstermeye çalışıyorlardı. İlk defa 1913 yılında balonla uğraŐan bir bilim insanı önemli kiŐilerden oluşan bir cemiyet topladı ve Aya ulaŐmanın mümkün olmadığına karar verdiler. Fakat bu insanların Őevkini kırmadı. Bu konuyla uğraŐanlar yine düşüncelerini paylaŐıyor ve türlü türlü aletleri tasvir ediyordu. 1914 senesinde iki mühendis bir farklı bir yöntem sundular: Bu iki mühendisin sundukları tekliftteki aletlerin hızı gerekli olan istenilen hıza yakın bir seviyede idi. Zira aya çıkacak aletin en büyük sorunu hız olayıydı. Bunun yanında farklı fikirler de ortaya atılmıŐtı. Aya çıkma merakı beraberinde farklı fikir ve çalışmaları da çeŐitlendirmiŐtir. Lakin öne sürülen yöntemlerin hiç biri henüz tatbik edilememiŐti. Fakat bilim insanının Aya çıkma isteği ve bazı bilim insanlarının Aya seyahatin bir gün mutlaka gerçekteŐeceğini söylemeleri imkânsız gözükken Aya yolculuk fikrinin gerçekteŐeđi ümidini kuvvetlendiriyordu. Belki süreçte atılan cesaret tohumlarıdır ki insanoğlu 20. Yüzyılın ikinci yarısında Aya çıkmayı başarmıŐtı. (RM: C.1, S.13, s.14)

Çinliler M.Ö. 1122 yılında pusulayı, M.Ö. 2852 tarihinde madeni parayı, sonra kâğıdı, M.S. 932’de matbaayı, ilk camı ve ilk porseleni bularak insanlığın hizmetine sundular. (RM: C.1, S.14, s.8–9)

Bulunduğu dönemde belki ileriki yüzyıllarda büyük olayların başlangıcını teşkil edeceği tahmin edilememiş olabilir ama pusula insanoğlunun kıtaları ve özellikle büyük su kütlelerini aşmaları için en büyük yardımcıları olmuştur. Özellikle denizcilik tekniğinin gelişmesiyle beraber yeni kıtaların ve yeni yolların bulunmasında çok önemli rol oynamıştır. Dolayısıyla pusula bulunduktan sonraki dönemlerde dünyanın gerek keşfinde ve gerekse ekonomik hayatın yön değiştirmesinde etkili olmuş. Çinlilerin bir başka icadı olan kâğıt dünya kültürünün, yazının icadından sonra gelişmesi açısından son derece önemli yer tutmaktadır. Kâğıt sayesinde bilgi kuşaktan kuşağa aktarılabilmiş ve bilgi birikiminin oluşmasını sağlamıştır. Kâğıdın değerini daha da artıran ise matbaanın icadı olmuştur. Matbaayla beraber yazılanların çok daha hızlı yayılması sayesinde bilginin yeryüzündeki dolaşımı da o denli hız kazanmıştır. Özellikle Kâğıt ve matbaa sayesinde doğudaki gelişmelerin ve bilgi birikiminin Batı dünyasına taşınması sonraki dönemlerde gerçekleşecek olan Rönesans ve reform hareketleriyle Batı büyük bir değişime uğrayacak, kilise ve din adamlarının etkilerini yitirmeleriyle beraber sosyal hayatta pozitif bilimler ön plana çıkmış. Matbaa Batı dünyasında özellikle laik eğitimin gelişmesinde ve pozitif bilimlerin etkin hale gelmesinde çok büyük rol oynamıştır.

Çinliler birçok alanda olduğu gibi astronomi alanında da diğer toplumlara öncülük etmişlerdir. Öyle ki Çinliler tapındıkları tanrıları Mabut’a ulaşmak için uçmayı denemişlerdir. Fakat başaramayınca uçurtmayı icat ettiler. Böylece dualarını göndermeyi amaçlamışlar. Uçma merakı Çinlileri yeni çalışmalara itmiş. Bu yöndeki en önemli tecrübe 14. Yüzyılda bir Fransız misyoner huzurunda Çin’de (Pekin) yapıldı. Çinliler sıcak havanın soğuk havadan daha hafif olduğunu keşfettiler. İnce ipek kâğıttan bir balon yaptılar. Bu balonun içine sıcak hava doldurarak balonu uçurdular. Daha sonra 1782’de Montgolfier kardeşler bu balonun aynısını yaparak sıcak hava doldurup uçurdular. Bugün ilk balonun Montgolfier kardeşlerin bulunduğu bilinse de gerçek olan şu ki ilk balonu Çinliler uçurmuşlardır. Balonla uçurulan ilk hayvanlar koyun, ördek ve horozdur. İnsanların havaya ilk çıkmaları ise 1783 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu tecrübe Paris’te icra edilmiş olup yarım saat sürmüştür. İki yıl sonra Fransızlar büyük bir balon yaparak İngiltere’den uçarak Manş Denizini

aşarak Fransa'ya vardılar. Bu gelişme insanlara farklı hava araçları yapma konusunda cesaretlendirmiştir. (RM: C.1, S.14, s.12–13; Bkz. Ek.23)

Günümüzde insanların farklı düşüncelerle vücutlarına yaptırdıkları dövmeler yüzyıllar önce de aynı şekilde yaptırılıyormuş. Dövmeler her toplumda farklı bir geleneği veya düşünceyi ifade etmek için yaptırılmış:

Örneğin Germen çobanları vücutlarına garip dövmeler yaptırarak düşmanlarını korkutmaya çalışmış. Brezilya yerlileri de aynı yöntemle dövme yaptırıp düşmanlarını korkuturlarmış. Roma askerleri, lejyonerler de dövme bilirlerdi fakat yalnızca kollarına generallerinin adını yazarlar ya da ek. 24'teki gibi kralının remini ya da ismini vücutlarına yaparlarmış. Bazen de mensup oldukları orduyu yazarlardı. Zengin Derebeyleri mahiyetindekilerinin suratlarına armalarını yaptırılmış ve Derebeyi her harpten döndüğünde suratına bir çizgi ilave edermiş. Bu adetler günümüzde azalmakla beraber hala devam eden coğrafyalar mevcuttur. Örneğin Rum kızlardan bazıları güzel görünmek için dudaklarının kenarına çizgiler yaparlarmış. Hatta Ermenilerde – Anadolu Ermenileri – yakın zamana kadar böyle şekiller varmış. Yeryüzünde dövme geleneğinin en yaygın olduğu coğrafya Yeni Zelanda'dır. Dövme yapmadan dua edilerek inandıkları değerden izin alırlarmış. Çinliler ve Japonlar da dövme yaptırırlar. Fakat çok yaygın değildir. Türklerde dövme yaptırmak çok fazla yaygın değildir. Türk toplumunda dövme yaptırmak kabadayılık sayılmış. Çünkü bir sürü iğne yemek zorundaymış. (RM: C.1, S.17, s.3; Bkz. Ek: 38)

Deniz fenerleri; Deniz yolculuğunda çok önemli bir yere sahiptir. Çünkü karanlık ve kayalık sahillerde gerek gemilere yol gösteren ve gerekse güvenli bir şekilde trafiğin akışını sağlayan deniz fenerleridir. Fenerler buldukları sahilin hangi burun, hangi sahil veya hangi kayalık olduğunu bildirirler. Her fenerin farklı renk ve ışığı vardır. Bu özelliklerinden o fenerin nerenin feneri olduğu anlaşılabiliniyordu. Gemilerde bütün sahillerin fenerleri ve bu fenerlerin hareket ve ışıkları hakkında detaylı bilgi veren bir kitap bulunurdu. Çok eski zamanlarda sahillerin çok yüksek bir noktasına ateş yakılarak gemilere yol gösterilirdi. Uzun zaman kullanılan bu yöntem, Korsanlar tarafından soygun yapmak amacıyla kullanılırdı. Deniz fenerlerinin geçmişi M.Ö. 9. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Bu dönemdeki fenerlerden biri de İskender tarafından yaptırılan İskenderiye Feneri'dir. M.Ö. 3.yy'da Mısırlılar 135 metre yüksekliğinde fener yaptılar. Tepesinde ateş yanan fenere, Fares adasında olmasından dolayı "Far" ismi verildi. Fener adı da buradan gelmektedir. Bu fener

1302 yılında bir yer sarsıntısında yıkıldı. 1790 yılına kadar fenerlerde odun, meşale ve sonra lambalar yakıldı. Bu tarihten sonra elektrik icat edildi. Bilim insanları deneyler sonucu yeni bir lamba buldular. U lambalarda yağ ve petrol kullandılar. Fenerler, farklı özellikler de tertip edilmişlerdir. Birinci sınıf fenerler büyük denizlerin ortasında, ikinci sınıf fenerler sahillerde, üçüncü sınıf fenerler ise limanlarda bulunur ve gemilere yol gösterir. Bu önemli noktadaki fenerlerde petrol kullanılırken diğer fenerlerde asetilen lambaları kullanılmıştır. Elektrikle çalışan fenerler yüksek maliyet yüzünden çok azdı. Şartlar geliştikçe uzun süre yanan fenerler yapıldı. Türkiye’de kıymete sahip deniz feneri bulunmamakta var olanlar da sıradan özelliklere sahip fenerlerdir. İstanbul Zeytinburnu ve Kadıköy fenerleri en bilinenleridir. Fenerlerde çalışan, insanlar çok zor şartlara sahipmişler. Çünkü toplumdan çok uzak ve sıkıcı bir halde çalışmışlar. Bekçili fenerlerin azalmasıyla buralarda perişan olan insan sayısı da azalmıştır. Artık çok uzun (3 ay) süre yanabilen ve kendi kendine yanma özelliği olan fenerler çoğalmıştır. (RM: C.1, S.17, s.8–9)

Günümüzün önemli ve ilgi çeken ulaşım araçlarından biri olan bisikletin günümüzdeki haline gelinceye farklı evrelerden geçmiştir. Bisikletin ilk mucidi sayılan Alman orman muhafızı Baron Karl von Drais de Sauerbrun’dır. Drais’in icat ettiği bisiklet çevresinde alay konusu olduysa da sonraki mucitler için bir anahtar olmuştur. Drais’in bisikleti sürücü tarafından itilerek hareket ettiriliyordu. Çok hızlı sayılmasa da yayalara ayak uydurabilecek durumdaydı. İkinci bisiklet modeli bir Fransız makinist olan Mişo tarafından 1867’ de bir sergide teşhir olundu. Bu makine biri olağanca büyük diğeri de oran nispetle küçük iki tekerlekten ibaretti. Büyük tekerlek bir manivela ile bir pedaldan ibaretti. Bu bisiklette insanların memnuniyetini tam olarak karşılayamadı. Üzerinde oturanları müthiş şekilde sarsıldığı için bu bisiklete “kemik sallayıcısı” ismi verilmişti. Bisikletin gelişmesi için asıl önemli atımı ise 1885’te İskoçyalı Danlop tarafından atmıştır. Danlop’un da keşfi insanlar tarafından istihza konusu olmuş fakat onun bulduğu küçük makine bisikletin bugünkü şeklini almasını sağlamıştır. (RM: C.1, S.21, s.3; Bkz. Ek.9)

Ulaşımın sağlıklı bir şekilde icra edilmesine önem veren ve bu sebeple büyük uçurumlu dağ yollarındaki dönemeçlerin tehlikelerini dikkate alan İngilizler, tehlikeli dönemeçlere büyük aynalar koymaya başlamışlar. Bu aynalar sayesinde yolun bir tarafından gelen otomobilleri diğer taraftan gelenleri görebilmektedir. Böylece kazaların oluşmasını önlemeye çalışmışlardır.

1.5. Dünya'dan İlginç Haberler

Filipinlerde yeni bir spor tasarlanmış. Bu spor “ Ağaca Tırmanma”dır. Bu spor şöyle yapılır: Toplanan yüzlerce kişinin ortasına bir direk dikilir. Bu direğe tırmananlardan en tepeye çıkan yarışı kazanır. Bu yarışa kadın erkek ayrımı olmaksızın herkes iştirak edebilir. (RM: C.1, S.8, s.5)

Çin’de çıkan bir kadın gazetesinin okuyucuları tamamıyla kadınmış. Hatta bu gazetenin muhabirleri, matbaada baskı işini yapanlar, gazetenin resim işlerini yapan sadece kadınlarmış. Gazetede kadınları ilgilendiren şeylerden, modadan, şıklıktan, kumaşlardan, tüllerden, pudralardan, iskarpinlerden, aşçılıktan kısaca her şeyden bahsetmiştir. (RM: C.1, S.1, s.1)

İtalyan ve Dünya operasının önemli ismi Guisepe Verdi bedayet tahsilinde kabiliyetsiz diye Milan Dar’ül Musikisine kabul edilmemiştir. Fakat daha sonra Operanın önemli isimlerinden biri olan Lavinya’dan ders aldı. Lavinya kısa sürede Verdi’deki yeteneğin farkına varmış ve onun büyük bir bestekar olacağını anlamış. Verdi’ye özel dersler vererek onu Dünya müziğine kazandırmıştır. Gerçekten de Verdi kısa süre sonra gerek İtalya ve gerekse Dünya müziğinde seçkin bir yere gelerek kendisini yeteneksiz diye okula almayanları mahçup etmiş. (RM: C.1, S.1, s.16)

20.Yüzyılın başlarında Avrupa’da futbol denilince akla gelen takımlardan biri de Çekkoslovakya takımı Slavya’dır. Bu takım karşılaştığı rakiplerini yenerk sükse yaratmıştır. Slavya takımı Türk takımlarıyla maç yapmak için İstanbul’a gelir ve gerek Galatasaray gerekse Fenerbahçe’yi farklı mağlup eder. Bunun üzerine Galatasaray ve Fenerbahçe oyuncularını karma bir takım çıkarırlar ve meşhur Slavya takımını farklı mağlup eder. (RM: C.1, S.12, s.8–9; Bkz. Ek.12,13,14,15)

Günümüz futbol rekabetini karşılaştırdığımızda çok farklı gelebilir. Ama 1920’lerde milli mücadele sürecinde hakim olan ulus duygusu rekabet duygusunun önüne geçmiş öncelikle Türklüğün gücünü gösterme anlayışı ön plana çıkmıştır. Günümüzde küreselleşmenin etkisi ve futbol piyasasındaki inanılmaz ekonomik değerler futbolda rekabet anlayışını daha çok ön plana çıkarmıştır.

Afrika’da Çat gölünün olduğu bölgede yaşayan bir kabile ilginç geleneklere sahipmiş. Bu kabiledede erkek evlenecek kadını çok küçük yaşlarda seçer. Seçilen gelin adayı bazen 5 yaşında olduğu gibi bazen de beşikte olabiliyor. Kız 5-10 yaşlarında iken mustakbel kocası onun dudaklarını ek.8’de görüldüğü gibi deler. Her

iki deliğe saman çöpleri sonra da daha kalın odun çöpleri geçirir. Zamanla bu delikler büyür ve dudaklar tepsi şeklini alır. Bu durumda kadın konuşmakta zorlanır hatta yeme ve içme eylemlerini yapmakta bile zorlanır. Bu kabilenin erkekleri böyle dudaklardan hoşlanırlarmış. Kadın uyurken tepsi şeklindeki dudaklarını erkeğinin omuzlarına koyar. Bu eylem sadakatin göstergesidir. (RM: C.1, S.17, s.2)

Gözlükler, ilk icat edildiklerinde baştaki resimdeki gibi pek küçüktü. Zamanın değiştirici elleri bunu yavaş yavaş büyüttü ve ek.10 orta resimde görüldüğü gibi kalın, iri bir çerçeve içine yerleştirdi. Bilim insanlarının çalışmalarını göz önüne alan mecmua gelecekte gözlüklerin üçüncü resimdeki gibi bir hal alabileceği öngörüsünde bulunmuştur. (RM: C.1, S.24, s.3)

Amerika’da kasa hırsızlığının önünü alamayan zenginler, son zamanlarda öldürücü kasalar yapmışlar. Hırsız, elini kasaya sürdüğü anda boğucu bir gaz çıkıyor ve onu bayıltıyor. Fakat açığöz hırsızlar, onun da çaresini bulmuşlar ve boğucu gazlara karşı maske kullanmaya başlamışlar. Kimyagerler, insan vücudundaki maddelere göre insanın fiyatını bulmuşlar. Buna göre insan bedeninde; Şeker, tuz, yağ, demir, potasyum, kükürt, fosfor, magnezyum, albümin bulunmaktadır. Vücutta bulunan bu madde miktarlarına göre insanın fiyatı 1700 kuruştur. (RM: C.2, S.26, s.6)

Filipinlerde uyuyan birisini uyandırmak en büyük kabahatlerden biridir. Çünkü Filipinlilere göre insan uyurken ruh bedenden çıkıp gezmeye gider. Birden bire uyandırılan insanın bedenine ruh çabucak gelip giremez ve ölüm olur. Dolayısıyla uyuyan biri kesinlikle uyandırılmaz. (RM: C.2, S.27, s.6)

İKİNCİ BÖLÜM

RESİMLİ MECMUA'YA GÖRE ULAŞIM, MİMARİ VE SİNEMA

A. ULAŞIM

2.1. Resimli Mecmua'ya Göre Ulaşım Alanında Gelişmeler

20. yüzyılın ilk çeyreğine baktığımızda ulaşım sektöründe gemi taşımacılığı önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle büyük ülkelerden İngiltere ve Fransa arasındaki rekabete diğer ülkelerde katılmıştır. Bu rekabet şirketler vasıtasıyla gerçekleşmiştir. 1900'lerin başlarında İngilizlerin Günard ve Bit Star ile Fransız La Company General Transatlantik ve Almanların Hamburg kumpanyaları arasındaki rekabet deniz taşımacılığının gelişmesine ve bu alandaki kalitenin artmasına vesile olmuştur. Fakat İngiltere o dönemki devasa ekonomik avantajlarıyla çok daha ön plandadır. 1910'lara gelinceye değin en büyük gemiler olarak İngiliz şirketlerine ait olan ve 241 metre uzunluğundaki Lusitania ve Mauretania adlı gemiler ortaya çıkmıştır. 1910 senesine gelindiğinde ise İngiliz kumpanyasının 269 metre uzunluğu ve 45 bin tonluk kapasitesiyle Olimpik ve Titanik gemileri denizcilik sektöründeki birinciliği ele geçiriyorlar. Ek. 4'teki Titanik o zamana kadar yapılan en büyük gemi olarak tarihte yerini almıştır. Bu tarihten sonra Almanların sahneye çıktığını görüyoruz. Almanlar 1912'de 57 bin tonluk 280,3 metre uzunluğunda İmparator vapurunu, 1913'te 285 metre uzunluğunda ve 63 bin tonluk kapasitesinde Waterland'ı ve 1914'te de Dünyanın en büyük vapuru olan Bismark'ı inşa ettiler. Bismark I. Dünya Savaşı sonunda imzalanan antlaşma gereği İngiltere'ye geçti. Majestik ismiyle İngiltere ve Amerika arasında günlük taşımacılıkta kullanılmıştır. Majestik 291,5 metre uzunluk ve 75 bin tonluktur. Genişliği 31,5 metre derinliği 21,1 metredir. Bir köprüye sahip olup saate 23 mil yol almaktadır. Vapurda lokomotifler, çarşılar ve tiyatrolar, havuz ve havuzun çevresinde locaları bile mevcuttur. En üst kat birinci sınıf yolculara aittir. Birinci sınıf yemek salonu 680 kişi almaktadır. Dört bin kitaplık bir kütüphaneye

sahip olup akşamları 2 gazete sunmanın yanında günlük haberleri de yolcularına telgrafla alıp iletmektedir. 80 metre ebatında olup 120 ton su alan ve gerektiğinde elektrik ya da buharla suyu ısıtılabilen bir havuzu bulunmaktadır. Vapur bin mürettebat ve dört bin yolcu olmak üzere beş bin kişi alabilmektedir. (RM: C.1, S.1, s.8–9; Bkz. Ek.8)

Denizlerde büyük güçler arasındaki rekabet beraberinde devasa vapurların ve gemilerin üretilmesine vesile olmuştur. Böylece kıtalar arasında transatlantik ticaret ve ulaşım çok hızlı bir şekilde gelişmiştir. Dünya da bu gelişmeler yaşanırken Osmanlı Devleti'nde ve onu müteakiben kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde durum çok da iç açıcı durumda değildi. Çünkü Osmanlı Devleti'nin özellikle 20. yüzyılın başlarında neredeyse denizlerde söz sahibi olma durumu kalmamıştır. Yeni kurulan Türkiye'nin de deniz ekonomisi ve taşımacılıktaki gücü neredeyse yok denecek durumdaydı. Kapitülasyonlarla Türk karasuları ve limanları neredeyse yabancıların egemenliğine geçmişti. Dolayısıyla bu alanda yetkin olan yabancı kuruluşlardı. Bu durum 1923 yılında Lozan zaferiyle ortadan kaldırılınca Türk denizciliğinin önündeki en büyük engel bertaraf oldu. Fakat bu yeterli olmamıştı. Çünkü Türkiye'nin elinde ancak kara sularımızda kullanılacak kadar küçük gemiler vardı. Öyle ki nüfus mübadelesinde Yunanistan'dan gelecek Müslümanların taşınması bile büyük sıkıntılarla gerçekleşmiştir. Bu sıkıntıların önemli bir sebebi denizlerde taşımacılık yapabilecek tonajı yüksek vapurların olmayışı idi. Öyle ki yapılan ihaleyi bir İtalyan şirketinin kazanması üzüntüyle karşılanmış ve yeni kurulan Türk Devleti'nin kendi ayakları üzerinde durduğunu dünyaya göstermek ve ulusal kaygılardan dolayı ihale iptal edilmiş, taşıma işi Türk vapur şirketlerine verilmiştir. (Arı, 2003, s.38–39)

Ulaşım alanındaki gelişmeler denizlerle sınırlı kalmamış özellikle I. Dünya Savaşından sonra hızla gelişen havacılık alanında da büyük ilerlemeler olmuştur. Havacılık sektöründe de yine başat rol oynayan devletlerden biri İngilizlerdir. Özellikle İngilizlerin Londra'da açtıkları sergi ve bu sergiye birçok ülkeden farklı uğraşlardaki insanların katılması dünya da yankı bulmuş. Bu durum özellikle Amerikalıları harekete geçirmiş. Amerikalılar daha büyük bir sergiyi Buenos Aires'te açmayı planlamışlar. Katılımı artırmak için büyük transatlantik gemilerini dünyanın dört bir yanına göndererek insanları bu sergiye taşımışlardır. Bu sergiye Türkiye'den de katılım gerçekleşmiş. Hariciye görevlisiyle beraber Adanalı pamuk kralı İrfan Süleyman'da bu sergiye katılmıştır. (RM: C.2, S.26, s.10–11)

20. yüzyılın ilk çeyreğinde görülen durum; artık hava hâkimiyeti ülkelerin yeni rekabet alanı olacaktır. Gökyüzüne hâkim olmak adına yarışın çok yakın zamanda başladığı görülmektedir. I. Dünya Savaşı'nda kullanılan uçaklar, takip eden birkaç yılda çok hızlı gelişim göstermiş, büyük güçlerin rekabet alanına dönmüştü. Türk devleti bu alanda çok geride kalmıştır. Bir yıkıntıdan çıkmış, ekonomik sıkıntılar içindeki bir devletin hava gücü oluşturması çok zordu. Dolayısıyla bu alanda çok farklı bir şey beklemek o şartlarda hayal olurdu. Resimli Mecmua'da o dönemki nüshalarında bu konuyu okuyucularıyla paylaşmış, konunun önemine vurgu yapmış. Hatta Mecmua'ya göre "yaşamak ve yeryüzünde hüküm sürmek göklere hâkim olmakla mümkündür." Yine mecmua, Türk tarihinden dem vurarak atalarımızın yeryüzündeki şerefli başarılarını göklere taşımak gerektiğini yoksa göklerde hâkimiyet kuran güçlerin hayalleri altında korku ve umutsuzluk içinde yaşamak durumunda kalabileceğimiz konusundaki kaygılarını okuyucuyla paylaşmış. (RM: C.1, S.6, s.1)

Resimli Mecmua, "İstiklal Göklerde" anlayışıyla hareketle hava kuvvetleri için bir kampanya başlatıyor. Kampanyadan gelecek paralarla uçak alıp hava kuvvetlerine hediye edilecek. Yalnız kampanyaya katılımı artırmak için farkındalık yaratacak ve teşvik edecek yazılar kaleme alınmış. Bu yazılarda milli duygular kullanılmış. Yardım yapacakların yaptıkları yardım miktarına göre okuyuculara farklı şekilde sunulmuştur. (RM: C.1, S.6, s.2) Bu kampanyanın amacı dünyadaki gelişmelerin gerisindeki Türkiye'ye destek olmaktır.

Havacılık sektörü, dünyada ve Avrupa'da son derece hızlı şekilde ilerlemiştir. Neredeyse her gün yeni uçaklar imal edilmiş. Güçlü ülkeler için uçak üretmek çok basit bir iş haline dönüşmüş. Mecmua ve mecmuanın köşe yazarları da bu konuda yazılar kaleme almışlar. Hatta Türk kadınının da havacılık sektöründe yer alması gerektiğini dile getiriyor. Çünkü mecmuaya göre Türk kadını ek. 5'teki resimden de anlaşılacağı gibi daha cesur ve daha fedakârdır. (RM: C.1, S.6, s.5; Bkz. Ek.14)

Ulus-devlet olarak yoluna devam etmeye karar vermiş olan Cumhuriyet hükümetlerinin devletin varlığını ve bağımsızlığını sürdürebilmesi için savunma gücünü de çağdaştırması gerekiyordu. Zira çağdaş dünyada hava gücünün önemi giderek artıyordu. Çağdaş Türkiye dünyadaki bu gelişmelere gözlerini kapayamazdı. "Geleceğin en etkili silahı da hiç kuşkunuz olmasın uçaklardır. Bir gün insanoğlu uçaksız da göklerde yürüyecek, gezegenlere gidecek, belki Ay'dan mesajlar yollayacaktır! Bu mucizenin tahakkuku için iki bin yılını beklemeye hacet

kalmayacaktır.” diyerek geleceği doğru bir şekilde okuyan Mustafa Kemal Paşa'nın da desteğiyle, Cumhuriyet'in ilânından sadece 16 ay sonra, Türk gençliğine havacılığı sevdirmek, havacılığa gerekli eleman ve uçak sağlamak havacılığın askerî, iktisadî ve toplumsal önemini tanıtmak amacıyla 16 Şubat 1925 tarihinde Ankara'da Türk Tayyare Cemiyeti kurulmuştur. Devletin varlığının, bağımsızlığının korunabilmesi için bir yandan devlet ve toplum yapısında büyük dönüşümler gerçekleştirilirken öte yandan da çağdaş teknolojiye dayalı savunma sistemini güçlendirilmesi gerekiyordu. Bu da devlet olanaklarının yetersiz olduğu yerde halkın desteğini sağlayacak kuruluşlar kurulmasıyla olacaktı. Nitekim Türk Tayyare Cemiyeti aracılığıyla halkın katkılarıyla yüzlerce uçak alınarak Türk Hava Kuvvetleri'ne verilmiş ve Türk hava gücünün güçlenmesine yardımcı olunmuştur. Kısa süre içinde cemiyet ülke genelinde en küçük yerleşim yerlerine kadar şubeler açarak halkın maddî ve manevî katkısını sağlayacak bir çalışma başlatmıştır. Bu yolla kurum, 15 yılda Türk hava gücü için hükümete 53 milyon lira bütçe yardımı yapmış, orduya 331 tane uçak hediye etmiştir. Zengin fakir ayırımı yapılmaksızın, herkesin içtenlikle katıldığı hava gücünü kuvvetlendirme kampanyası toplumsal yardımlaşmanın ve Türk halkının ordusuna desteğinin en güzel örnekleri arasında yer almıştır. (Taşdemir, 2010, s.65–68)

Denizcilik ve havacılık sektöründeki bu gelişmelere paralel olarak gelişim gösteren bir başka ulaşım ağı da demiryollarıdır. 1814 yılında George STEPHENSON tarafından buharlı lokomotifin icadı ile başlayan tren taşımacılığı, en ucuz kara taşımacılığı olması dolayısıyla büyük rağbet görmüş. Tren taşımacılığı zamanla gelişim göstermiş, elektrikli ve dizel lokomotiflerin icadı ile kara taşımacılığında önemli bir yer edinmiş. (Yeni Türk Ansiklopedisi, 1985, C.11, s.4184)

İlk tren ağları 18.yüzyıl boyunca İngiltere'de görüldü. Kısa bir süre sonra dünya genelinde inşa edilmeye başlandı. İnsanlara daha uzun yolculukları daha kısa sürede yapabileme olanağı tanıyarak, yaşamlarını değiştirdi. Demiryolları ilk kez, büyük miktardaki ağır malların kara yoluyla taşınmasına olanak tanıdı. (Kerrod, Madgwick ve diğ. 2002, s.292)

Gerek İngiltere'de başlayan ve hızla Avrupa'nın diğer ülkelerine yayılan Sanayi İnkılâbıyla ortaya çıkan devasa üretim mallarının sömürgelere taşınması, gerek Avrupa'daki madencilik sektöründeki ağır yüklerin taşınması ve gerekse sömürülen bölgelerdeki hammaddelerin taşınmasında demiryolları büyük önem arz etmişti. Bu

alandanda da yine İngiltere başı çekmekte rakip olarak da Almanya yer almaktaydı. Kısacası demiryolu taşımacılığı 20. yüzyılın yeni rekabet alanına aday olmuştu.

Avrupa ülkelerinde demiryollarında bu gelişmeler yaşanırken Osmanlı yine her alanda olduğu gibi bu ülkelere ayak uyduramamış ve geri kalmıştı. Osmanlı Devleti, ilk demir yolunu Hicaz'a yapmış. Bunda kutsal topraklara giden hacıların daha rahat ve güvenli şekilde gidip gelmeleri ve bölgenin önemli ticaret bölgelerine olan konumu etkili olmuştur. Bu bölgede ilk demiryolu kurma fikrini 1864 yılında Osmanlı Devletine sunan, Alman asıllı bir Amerikalı mühendis olan Dr. Charles F. Zimpel'dir. Fakat gerek maliyet gerekse bölgedeki ahalinin tepki göstereceği endişesiyle bu fikir reddedilmiş. Daha sonra 1872 yılında tanınmış Alman mühendisi Wilhelm Von Pressel, Osmanlı Asya'sına yönelik bir başka demiryolu projesini sundu. Pressel teklif ettiği demiryolu projesinin gerçekleşmesi halinde, özellikle Hicaz'ın askeri kontrolü açısından önemli kolaylıklar sağlanacağını ileri sürmüştü. Benzer bir demiryolu önerisi de 1874'te Osmanlı ordusunda görevli Ahmet Reşid isimli bir binbaşından gelmiş. Bölgenin stratejik öneminin demiryolu bağlantısıyla daha da artacağı yönündeki gelişmeler Osmanlı yönetiminin fikir değiştirmesine ve devletin ilk demiryolunun inşasına vesile olmuş. (Gülsoy,1994, s.31-32)

Hicaz demiryolu Osmanlı Devleti'nin kendi bütçesiyle yapmaya çalışmış fakat bütçesi yetersiz kalmış. Bunun üzerine hem Ziraat Bankasından kredi kullanmaya karar verilmiş hem de bağış kampanyası başlatılmış. Bağış kampanyasının başarılı olması için etkili bir propaganda kullanılmış. Hicaz demiryolu projesinin yalnız Osmanlıların değil, bütün Müslümanların ortak eseri olduğu, bu dini amaçlı yatırıma destek vermenin İslamiyet'e bağlılığın gereği olduğu işlendi. Etkili propaganda sonunda dünyanın dört bir tarafındaki Müslüman ülkelerden yardımlar gelmiş. Başta Hindistan, Mısır, Rusya ve Fas Müslümanları olmak üzere, Uzakdoğu'dan Afrika'ya, Avrupa'daki İslam cemiyetlerinden Amerika, Orta Asya ve Balkanlara kadar geniş bir coğrafyadan Demiryolu fonuna paralar gelmiş. Bu geniş katılım Hicaz Demiryolu projesinin dünya Müslümanlarınca benimsendiğini açıkça gösteriyor. Hatta gayrimüslim Osmanlı vatandaşları ve Avrupalıların yaptıkları bağışlar bile kabul edilmiş. Sultan Abdülhamit sadece Siyonist cemiyetlerden gelen bağışları kabul etmemiştir. (Gülsoy,1994, s.254)

Hicaz demiryolları hariç Osmanlı'daki bazı demiryolları yabancı devletlerce kendi çıkarları doğrultusunda yapılmıştır. Özellikle başta Fransız ve İngilizler sonra

Almanlar ve nihayetinde de Ruslar Osmanlı topraklarında çıkar bölgeleri oluşturmak için demiryolları yaptılar. Cumhuriyet döneminde demiryolları ağı devlet politikası gereğince genişletilmeye çalışılmıştır. Anadolu’da İstanbul- Adana, Afyon-Eskişehir, Afyon-Konya ve Afyon-İzmir demiryolu hatları işlek olan hatlardır. (RM: C.1, S.23, s.8–9; Bkz. Ek.21)

2.2. Resimli Mecmua’ya Göre Anadolu’da Ulaşım

Anadolu ulaşım yönünden çok gelişmiş bir coğrafya değildi. En önemli ulaşım ağı kara yolu taşımacılığı idi. Türklerin Anadolu’yu fethetmeye başlamaları ve önemli geçiş noktalarına yerleşmeleri o dönemin en önemli ticaret ağı olan kervan yollarının da Türklerin kontrolüne geçmesini sağlamış. Anadolu, Selçuklulardan itibaren kıtalararası bir transit merkezi haline gelmiş. Selçukluların milletlerarası ticari münasebetlere girdiği bu devrede inşa edilen yollarda her türlü asayiş tedbirleri alınmış, yabancı tüccarların can ve malı devlet tarafından garanti edilmiş, ülkede muhtemel eşkıya baskınlarına ve denizlerde korsan hücumların uğrayan veya gemileri batan tacirlerin zararları tazmin edilmek maksadıyla bir nevi devlet sigortası konulmuştu. Büyük konak yerleri ve Pazar mahalleri olan merkezlerde hanlar, kapalı çarşılar ve ticari ve iktisadi amacıyla Karadeniz ve Akdeniz sahillerinde fetihler yapılmış. Ticaret erbabının istirahatları ve ulaşımın sağlıklı devam etmesi için kervansaraylar kurulmuş. Zamanla fetih hareketi genişlemiş ve 15.yüzyılda Anadolu’nun fethi kısmen tamamlanmıştı. (Kafesoğlu, 1972, s.154–155)

Osmanlı Devleti Anadolu’daki önemli ticaret yollarının yanı sıra kıtalar arasındaki önemli geçiş noktalarına da sahip olmuştu. Yavuz Sultan Selim zamanında Mısır’ın fethedilmesi ve Kanuni Sultan Süleyman zamanında Türk denizciliğin altın çağını yaşayıp Akdeniz, Ege ve Karadeniz’deki önemli liman kentlerinin ele geçirilmesi kara ticareti yanı sıra deniz ticareti önemli bir noktaya gelmişti. Kervan ticaretini korumak ve canlı tutmak adına birtakım tedbirler alınmış fakat çok kapsamlı bir ulaşım düzenlemesi yapılmamıştı. Kervan ticareti için alınan önlemler daha çok var olan yapıyı koruma şeklindeydi. Kara ulaşımının en önemli aracı at, deve ve eşektir. Bu araçların bazı konaklama noktalarında değiştirip yola daha diri hayvanlarla devam etme olanağı sağlanmaktaydı. Kara ulaşımının özellikle kervan ticareti bağlamında güvenliğin sağlanması devlet kontrolünde idi.

Cumhuriyet dönemime gelindiğinde ulaşım yönünden çok fazla bir değişkenlik göze çarpmamaktaydı. Eşsiz güzelliklerle dolu Anadolu’yu gezip görmek zorlu ve

uzun bir yolculuk çekmek gerekiyordu. Çünkü Anadolu ulaşım yönünden çok zayıf kalmış ya da bırakılmıştı. Tren ve şose yollar çok yetersizdi. Osmanlı Sultanları Türk memleketini ve milletini ihmal etmişti. İlk yapılan tren yolları hep Türklerin olmadığı bölgelerde (Şam, Hicaz, Beyrut, Hayfa vb.) yapılmıştı. Böylece Türklere değil Araplara hizmet götürülmüş. Osmanlı Sultanları yabancılara hizmet ederken Anadolu insanını unutmuş bir nevi ihmal etmişti. Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak Anadolu’da kısıtlı imkânlarla rağmen demiryolu ağı oluşturulmuştur. Yabancılara boyun bükülmemiş eldeki imkânlarla önemli yollar yapılmıştır. Bu durum yabancıların da dikkatini çekecektir. (RM: C.1, S.14, s.1)

Anadolu farklı fiziki özelliklere sahip bölgelerden oluştuğu için her bölgeye aynı şartlarda ulaşım ağı kurmak zordur. Özellikle yükselti ve engebenin çok fazla olduğu bölgelerde o dönemin ekonomik şartlarında ulaşımı sağlamak veya geliştirmek bayağı zahmetli ve masraflıydı. Dolayısıyla ülkenin her yerine aynı ulaşım şartları sağlanılamamış.

Doğu bölgelerindeki bazı şehirlerde – Erzurum gibi - kış mevsimi çok sert ve soğuk geçer. Kar çok yağdığından kışın ulaşım çok zor şartlarda sağlanır. Öyle ki böyle durumlarda ulaşım kızaklarla sağlanmaktadır. Bu da beraberinde bir takım sıkıntılar getirmektedir. Çünkü kızaklarla yapılan yolculukta yolda kalma veya vahşi hayvanların saldırısına uğrama riski bulunmaktaydı. (RM: C.1, S.19, s.1)

Cumhuriyet yönetimi Anadolu’yu ulaşım yönünden geliştirmek için kara ulaşımına ve kara ulaşımının önemli bir parçası olan demiryolu ulaşımına büyük yatırımlar yaptı. Demiryolu ulaşımı ve taşımacılığının hem daha ekonomik olması hem de kapasite olarak daha kapsamlı olması bu alana yapılan yatırımların miktarını olumlu yönde etkilemiş. Daha önce Batı Anadolu’da başlanan demiryolu çalışması birçok bölgeye yayılmış ve bölgeler arası bağlantı sağlanmıştı. Bunun yanı sıra kara yolu çalışmalarıyla ulaşım ağı genişletilmiştir.

Kara ulaşımının ardından Kabotaj Kanunuyla Türk kara sularında ulaşım ve taşımacılık hakları tamamen yeni Türk devletinin denetimine geçmesi bu alandaki çalışmaların da hızlanmasına vesile olmuştur. Böylece kara sularındaki denetim sayesinde deniz ulaşımı da önem kazanmıştır. Deniz ulaşımı ve taşımacılığının daha sonraki nüfus mübadelesinde ne kadar önemli olduğu ortaya çıkacaktır. Çünkü Türkiye Yunanistan’dan gelecek olan Türkleri Türk şirketleriyle taşıtarak önemli bir paranın dışa çıkmasının önüne geçmiştir. (Arı, 2003, s.41)

Bağımsızlık savaşının askeri safhasını başarıya ulaştıran M. Kemal Paşa önderliğindeki Milli Mücadele kadrosunun önünde yeni hedefler bulunmaktaydı. Bu deflerden biri olan siyasi bağımsızlığın Lozan'da sağlanması bir sonraki hedef olan ekonomik bağımsızlığa daha iyi yoğunlaşma fırsatını sunmuş. M. Kemal Paşa, ekonomik bağımsızlığın önemini çok iyi bildiğinden bu alanda çok geniş kapsamlı inkılâpların yapılmasını sağlayacaktır. Bu yöndeki fikirlerinin herkes tarafından benimsenmesi için “Tam bağımsızlık, ancak ekonomik bağımsızlıkla mümkündür” demiştir. Ama Paşa canlı bir ekonominin de iyi bir ulaşım ağına ihtiyaç duyduğunu bildiğinden bu yöndeki çalışmaları önemle takip etmiştir. Tabii O'nun istediği her alanda yeni Türk devletinin kendisine yetecek duruma gelmesiydi. Ancak bu sağlanırsa her alanda tam bağımsız olunabileceğini dile getirmiştir.(Shaw ve Kural Shaw,2010, s.433–436; Yıldırım, 2006, s.1)

Yeni Türk Devletinin ulaşım alanındaki yeni hedefi havacılık faaliyetidir. Özellikle Mustafa Kemal Paşa'nın bu yöndeki düşünceleri yapılacak çalışmalara da kaynak teşkil etmiştir. 20.yüzyılın ilk çeyreğinde görülen durum, artık hava hâkimiyeti ülkelerin yeni rekabet alanı olacaktır. Gökyüzüne hâkim olmak adına yarışın çok yakında başladığı görülmektedir. Birinci Dünya Savaşında kullanılan uçaklar takip eden birkaç yılda çok hızlı gelişme göstermiş, güçlerin rekabet alanına dönmüştü. Türk Devleti bu konuda çok geride kalmıştı. Bir yıkıntıdan çıkan yeni devletimiz, ekonomik sıkıntılar içerisinde hava gücü oluşturması zordu. Resimli Mecmua nüshalarında bu konuyu işlemekte hava hâkimiyetinin önemine dikkat çekerek toplumda bir bilinç oluşturmayı vazife edinmiştir. Hatta yaşamak ve yeryüzünde hüküm sürmek göklere olmakla mümkündür. Asırlarca bütün dünyaya hükmeden atalarımızın şerefli başarılarını göklere taşımak gerekir. Yoksa göklerde hâkimiyet kuran güçlerin tayyareleri altında korku ve umutsuzluk içinde yaşarız. (RM: C.1, S.2, s.1)

Mecmua devletin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıları çok iyi bildiğinden ve göklere hâkim olmanın önemine haiz olduğundan bir tayyare kampanyası düzenlenmemektedir. Kampanyadan gelecek paralarla uçak alınıp hava kuvvetlerine hediye edilecek. Kampanyaya katılımı artırmak için motive edici yazılar yazılıyor. Yazılar yoğun milli duygularla kaleme alınarak duyarlılık artırılmak istenmektedir. Yardım yapanların isimlerinin ve fazla yardımda bulunanların fotoğraflarının mecmuada yer verileceği dile getirilmiş. Böylece talebin yüksek olmasına çalışılmış.

Ayrıca yardımların makbuz karşılığı alınacağı dile getirilerek okuyucuya güven verilmiş. (RM: C.1, S.2, s.2)

Havacılık sektörü Avrupa’da ve Dünya’da son derece hızlı bir şekilde ilerliyor. Her gün yeni uçaklar icat ediliyor. Bazı ülkeler için uçak üretmek çok basit bir işe dönüşmüş. Türkiye bu konuda geri kaldığı için çalışmalar hızlanmalıdır. Hatta bazı yazarlar bu konuda Türk kadının havacılık sektöründe yer almasını istiyor. Çünkü Türk kadınının dünyadaki hemcinslerine göre çok daha cesur ve fedakârdır. (RM: C.1, S.2, s.2–4)

B. MİMARİ

2.3. Resimli Mecmua’ya Göre İnşaat Alanındaki Gelişmeler

20. yüzyılın başlarından itibaren mimari yapının özellikle Amerika başta olmak üzere Avrupa başkentlerinde büyük gelişim göstermiştir. Amerika’da özellikle o günün şartlarına göre gökdelen sayılabilecek yükseklikte binalar yapılmıştır. Amerika ve Avrupa başkentlerinde gelişen mimari yapı Osmanlı ile kıyaslanınca aradaki uçurum daha da ortaya çıkmaktadır. Amerika’daki gökdelenleri genelde şirketler yapmaktaydı. Şirketler hisse senedi satışı şeklinde üye olarak dev inşaatlar yapıyorlar. Bu devasa binaların sağlam olması için çelik yapı kullanılıyor. Bu çelik yapı birbirine bağlantılı olarak dizayn edilerek sağlamlık kazandırılıyor. Ayrıca yeraltına birkaç kat inşa edilerek sağlamlığı artırılıyordu. 50 kata kadar yüksek binalar yapılıyordu. En yüksek bina 228 metre yüksekliğindedir. Amerika’da şirketlerin yaptırdığı yüksek binaların birçok katında binlerce iş yerleri, lokantalar, mobilyacılar, tütüncüler, bürolar, büyük mağazalar ve kütüphaneler bulunmaktadır. Asansörler bu binalarda binlerce insanın ulaşımını sağlıyordu. Her gün ortalama 50 bin ziyaretçi ve müşteri bu devasa binalardaki iş yerlerini ziyaret etmekteydi. Her dairenin kapısının üzerinde bir levha bulunurdu. Bu levhada o dairede oturan ailenin kim olduğu ya da o dairenin ne olduğu yazılırdı. Dolayısıyla bu yolla aranılan yerin kolay bulunmasına çalışılmıştır. (RM: C.1, S.15, s.15)

Sigorta şirketlerinin inşaat sektöründe etkili olması İngiltere’de de karşımıza çıkmaktadır. Zira İngiltere’nin en yüksek binası Liverpool’da bir sigorta şirketi tarafından inşa edilmiştir. Bu binanın uzunluğu 200, genişliği ise 60 ve yüksekliği ise 58 metredir. Üzerindeki iki kulenin yüksekliği 98 metredir. (RM: C.1, S.21, s.15)

İnşaat sektöründeki bu çok katlı yapıların yapılmasına olanak veren önemli gelişmelerin başında dünyadaki çelik ve demir imalatındaki büyük gelişmedir. Öyle ki Dünyanın önemli beş üretici devleti 1923 senesine kadar neredeyse 60 milyon ton demir üretmişlerdir. Geri kalan üretici ülkeler ancak 5 milyon ton üretebilmişlerdir. 1923 senesinde ise bütün dünyada 71 milyon ton çelik üretilmiştir. Almanya, Fransa, İngiltere ve Belçika önde gelen üreticilerdir. (RM: C.1, S.26, s.6)

Avrupa inşaat sektöründeki bu gelişmelere paralel olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde de gelişim göstermiştir. Burada da çok katlı gökdelenler inşa edilmiştir. Aynı zamanda bu gökdelenler Amerikalıların yaşam, eğlence, iş ve reklâm kaynağı olmuştur. Çünkü Amerikalılar gündüz iş hayatlarını icra ederken akşamları da bu mekânların eğlence alanlarında eğlenmişlerdir. Bu gökdelenlerin belki de en dikkat çekici yönü elektriğin yaygınlaşmasıyla birer reklâm billboardlarına dönüşmeleridir. Çünkü bu gökdelenler yüksek olmaları hasebiyle, ışıklandırılmış reklâm panoları binlerce insan tarafından fark edilmekteydi. Böylece şirket reklâmları daha çok kitleye ulaşmaktaydı. (RM: C.2, S.27, s.2)

2.4. Anadolu'nun Farklı Kentlerinde Mimari

XI. yüzyıldan itibaren, Anadolu'ya gelmeye başlayan Türk boyları, Büyük Selçuklu Sultanı Alp Arslan'ın, Bizans imparatoru Romanus Diogenes'e karşı kazandığı Malazgird zaferinden(1071) sonra, beş on yıl gibi kısa bir zamanda Anadolu'ya hâkim oldular. Kuvvetini kendi tarihinin derinliklerinden alan Anadolu Türk Sanatı devamlı olarak Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklu sanatlarına uzanan köklerden beslenmiştir. Türkler çok kuvvetli maddi ve manevi kültür değerleri ile Anadolu'ya gelmişler ve dünyanın en zengin kültürlerinin hâkim olduğu bu ülkede, Türk damgasını vurarak, kendi kültürlerini bir daha silinmeyecek bir kesinlikte yerleştirmişlerdir. Anadolu Selçuklularının XII. Yüzyıl ortalarına kadar çeşitli mücadele ve karışıklık içinde geçen ilk devrinde, belirli bir sanat faaliyeti olmamıştır. Fakat bu olumsuzluklara rağmen Danişmendliler, Saltuklular, Artuklular ve Mengücekler gibi Türk beylikleri yaşadıkları bölgelerde Anadolu'da ilk Türk mimari eserlerini meydana getirmek fırsatını bulmuşlardır. Türk sanatında, o zamana kadar kurulmuş sağlam temellere dayanarak Anadolu'da her alanda çok taraflı, parlak bir gelişme olmuştur. Daha Uygurlar, Karahanlılar ve Gaznelilerden başlayarak, Büyük Selçuklularla devam eden Kubbe problemi, Anadolu Türk

mimarisinde, dünyada eşi olmayan muazzam abidevi sonuçlara ulaştırılmıştır. Bunun en canlı şeklini cami mimarisinde görmek mümkündür. (Aslanapa, 1984, s.101–102)

Osmanlıları Anadolu’da fetih hareketleriyle önce Bursa ve sonra İznik gibi önemli şehirleri ele geçirdiler. Fakat Bursa’dan daha sonra alınmasına rağmen Osmanlı mimarisinin beşiği İznik olmuştur. İznik’te şekillenen Osmanlı Türk mimarisi daha sonra Bursa, Edirne, İstanbul, Anadolu’nun diğer şehirlerinde ve fethedilen Avrupa şehirlerinde de kendisini göstermiş ve tarzıyla adında yüzyıllarca söz ettirmiştir. (Aslanapa, 1984, s.219)

Osmanlı Devleti’nin mimari yapısının çelebi Mehmet dönemindeki Mimar İlyas Ali ile başlamıştır denilebilir. Osmanlı Devleti’nin yeni yerler fethederek oralarda iskân faaliyetlerine girişmesi mimarinin de zamanla ilerlemesini sağlamıştır. Mimar Hayrettin, sütun başlıklarına belirli şekiller vererek mimariyi bir adım daha ileri götürmüştür. Kanuni Sultan Süleyman zamanında meşhur Mimar Sinan ortaya çıkarak kendisinden öncekilerin bırakmış oldukları çalışmaları ile yapı şekillerini yeniden düzenlemiştir. Aynı zamanda yapı bölümlerinin arasında olan uyumluluğu belirlemiş ve Osmanlı mimari usullerine yeni şekiller ilave ederek Osmanlı mimari usullerinin düzenleyicisi olmuştur. Mimari düzenlemeye gitmiş, oranları tespit etmiş, Osmanlı mimarisine yeni biçimler eklemiştir. Bir bakıma milli mimarinin kurucusu olmuştur. (Kılınç, 2011, s.25–26)

Osmanlı mimarisi, sadece kendine özgü yapısıyla değil çevresindeki kültürlerden - İslam, Bizans, Fars vb. - yararlanarak farklı güzellikte ve özellikte eserler bırakmasıyla da önemli bir yer tutar. Osmanlı mimarisi kuruluş devrinin başlarında emekleme döneminde olsa da zamanla çevresinden etkilenerek ve gelişerek yüzyıllarca ayakta duracak ve her dönemin kendi özelliklerini ve sosyal yapısını yansıtacak mükemmel eserler bırakacaktır. Yükselme döneminde altın dönemini yaşayan Osmanlı mimarisinin yapısında farklı inanç ve kültürlerin izlerini bulmak mümkündür. Çünkü Osmanlı gittiği ve fethettiği her bölgeden etkilenirken aynı zamanda derin bir şekilde de etkilemiştir. Mimari yapı Osmanlı’da farklı bölgelerde farklı şekilde şekillenmiştir. Bu durum, bölgenin yapı malzemesi, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal ve daha birçok etkenlerden dolayıdır. Dolayısıyla Osmanlı’da mimari yapıya baktığımızda özellikle bazı kentlerin çok daha gelişmiş bir mimari yapıya sahip olduğu gözlenmiştir. Bu kentlerin başında başkent İstanbul, Edirne ve Bursa gibi daha önce devlete başkentlik yapan şehirler, sancak merkezleri ve önemli

ticaret yolları güzergâhında yer alan şehirlerdir. Bazı Osmanlı kentlerindeki mimari yapıya örnek verecek olursa:

Edirne; Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapması ve geçiş güzergâhında bulunması mimari yapısını etkilemiştir. Osmanlı'nın kuruluş ve yükselme döneminden kalma birçok yapı Edirne'nin mimari zenginliğini oluşturmaktadır. Kentin en önemli eseri Mimar Sinan'ın şaheserlerinden olan Selimiye Camii'dir. Beyazıt Camii bir başka mimari dokusu olarak kentte yerini almaktadır. Meriç Köprüsü kemerli yapısıyla kentin en önemli bağlantı noktalarından birisini oluşturmaktadır. Tarihi saat kulesi kentin tam ortasında zamanın Edirne'de nasıl aktığını gösterme görevini kusursuzca yerine getirmektedir. Edirne'de Yapıların önemli camilerin etrafında çevresinde kümelenildiğini genelde iki kattan oluştuğunu, yapıların belirli bir düzene göre şekillendiğini, ahşap ve taş malzemelerin kullanıldığını görmekteyiz. (RM: C.1, S.16, s.8-9)

Edirne, erken Osmanlı sanatının gelişmesini bugün de bütün canlılığı ile aksettiren üç merkezden biridir. İznik ve Bursa'nın ilk devir sanatı çerçevesinde kalıp, daha gelişmelere katılmamasına karşılık, Edirne, Osmanlı İmparatorluk sanatının en yüksek devrini de aynı zamanda sembolize etmektedir. Türk cami mimarisinin son sözünü söylediği ve bütün Avrupa mimarisi mekân yapıları arasında birinci sırada yer alan Selimiye Camii, burada yükselir.(Aslanapa, 1984, s.231)

Ankara; Mimari yapının en önemli materyali taştır. Yapılar genelde iki katlıdır. Üç katlı yapılar da bulunmaktadır. Yapılar genelde çok pencereci bir görüntüye sahiptir. Bazı binaların balkonları kemerli yapıya sahiptir. Yapılar yükseklik olarak aynı seviyede bulunmaktadır. Yollar geniş bir vaziyete sahiptir. Mahalle arası yollar toprak olup çarşıdaki yollara göre bakımsızdır. Bazı binalarda cumbalar bulunmaktadır. Çevre düzenlemesi pek bulunmamaktadır. Yalnız merkez biraz daha düzenli bir yapıya sahiptir. Kentte Osmanlı Türk mimarisinden ve Bizans'tan kalma tarihi eserler bulunmaktadır. (RM: C.1, S.15, s.8-9; Bkz. Ek:11)

Sinop; Yapı malzemesi olarak tuğla ve kiremit kullanılmaktadır. Ahşap malzeme kullanılarak yapılan yapılarda bulunmaktadır. Yapılaşma sahilin hemen gerisinde başlamaktadır. Yapılar genel olarak bir ve iki katlıdır. Şehir merkezinde üç katlı yapılar da yer almaktadır. Yapılar toplu halde görülmektedir. Şehir merkezindeki yollar daha çok Arnavut taşlarıyla kaplanmıştır. Hükümet caddesinde bulvar bulunmakta ve daha bakımlı olarak gözükmektedir. Yapıların pencereleri genelde

ana caddelere bakmaktadır. Yapılar aynı yükseklikte olduğu için görüntü kirliliğine pek rastlanmamaktadır. Çatı malzemesi kiremittir. (RM: C.1, S.11, s.8-9)

İnebolu; Yerleşim toplu haldedir. Yapılar genelde ahşaptır. Yolları oldukça geniş ve düzenlidir. Kat sayısı hep aynı durumdadır. Evler birbirine yakın şekilde inşa edilmiştir. En çok üç katlı yapılar göze çarpmaktadır. (RM: C.1, S.5, s.2)

Konya; Hem Anadolu Selçuklu hem de Osmanlı döneminden kalma eserler kentin mimari zenginliğini gözler önüne sermektedir. Yapı malzemesi genel olarak taştır. Halkın yaşadığı yapılar genelde iki katlı olup çatılı şeklindedir. Dam şeklinde yapılarda bulunmaktadır. Yapılar toplu halde olup günümüz yapılarına göre daha küçüktür. Çok bakımlı ve lüks yapılar olduğu gibi bakımsız yapılar da bulunmaktadır. Devlet binaları ise üç kata kadar çıkabilmektedir. Bunlar kamu hizmetinde olması hasebiyle daha büyük ve daha gösterişlidir. Yapılar genel itibariyle çok pencerelidir. Kent merkezindeki yollar gayet geniş haldedir. (RM: C.1, S.10, s.8-9)

Türkiye eski eserler bakımından çok zengin bir ülkedir. Bu konuda Mısır ve İtalya ile yarışır. Mısır'ın kendi eski medeniyeti tükenmeyen bir hazinedir. Memluklar devri onun üstüne eklenen bir renktir. İtalya eski Yunan medeniyetini güneyinde ve Sicilya'da tanımıştır. Roma medeniyeti ise şüphesiz ki, İtalya'da en önemli eserleriyle ortadadır. Türkiye'de Yunan-Roma döneminin öncesi, yani Hititler, Urartular, Mezopotamya uygarlığının uzantıları çok geniş bir alana dağılmıştır. Bizans medeniyetinin merkezi yapıları bu ülkededir. Üstüne Selçuklu ve Osmanlı uygarlığı en görkemli örnekleriyle gelmiştir. Bugün Selçuklu kervansarayları ülkeyi baştanbaşa sarmaktadır. Anadolu'ya her gelen mimar ve ustaları eskilerin tecrübesinden, hatta kadrolarından istifade etmiş, temel yapılar korunmuştur. Anadolu'da farklı uygarlıklara ve inançlara ait yapıları yan yana yıllarca durabilmiş, bulunduğu şehre renk katmış.(Ortaylı, 2011, s.106–107; Bkz. Ek:6,16)

Anadolu'da yapılaşmaya baktığımızda bölgesel ve iklimsel özelliklerin rol oynadığını görmekteyiz. Yapı malzemesi olarak taş, tuğla, kiremit ve ahşap kullanılmaktadır. Yağışın yoğun olduğu sahil bölgelerinde ahşap malzemelerin diğer yapılarla kullanıldığını görmekteyiz. Karasal iklimin hüküm sürdüğü iç kısımlarda daha çok taş ve topraktan yapıma malzeme kullanılmış.

C. SİNEMA

2.5. Sinemanın Kısa Tarihi

Sinema birdenbire keşfedilen bir şey değildir. Uzun sene birçok adamlar çalışmışlar ve sinemayı vücuda getirmişlerdir. Sinemanın en basit şeklini Çin gölgeleri namı verilen “Gölge Oyunları”dır. 18. asırda Çinliler bunu Avrupa’ya getirmişler ve ellerinin parmaklarını kıvrarak ışığa tuttıkları zaman duvarların üzerinde vücuda siyah gölgelerle halkı eğlendirmişlerdi. 1770 senesinde Serafin isminde biri Paris’te Versay’daki bir salonda mukavvaların üzerine çizdiği şekilleri ışığa karşı tutarak vücuda gelen gölgelerini oynattırmıştır. Bu tıpkı Osmanlı geleneğindeki Karagöz gibi idi. 1870 senesine kadar uzun bir müddet Paris Montmartre’de açılan bir yerde bu Karagöz oyununu seyrederek eğlenildi. Fakat bunlar sinemadan çok uzak şeylerdi. 1825 senesinde kumatrop isminde bir alet keşfedildi. Yuvarlak ve iki tarafından bir iple bağlanmış bir mukavva parçası idi. Bu mukavvanın bir tarafına bir kafes resmi diğer tarafında bir kuş resmi yapılır ve süratle iplerinden çevrilecek olup kuş kafeste görünürdü. Bundan penakistoskop isminde bir alet bulundu. 2 numaralı şekilde görüldüğü gibi bir değneğe geçirilmiş iki yuvarlak mukavvadan ibaret idi. Bunlardan birinin üzerinde resimler bulunurdu. Diğerinde ise delikler bulunurdu. Bunların ikisi de geçirildiği değneğin üzerinde dönebilecek bir şekilde idiler. Bunların ikisi birden döndürülecek olursa delikler geldikçe resimler görünür. Ve böylece resme hareket sürekliliği kazandırılırdı. 1861 senesinde Coleman SELLERS “kinematoskop” isminde bir alet buldu. Bundan sonra geliştirilen aletler sinema tekniğinin gelişmesini ilerletmeyi sürdürmüştür. 1870 senesinde Henry HEYL isminde birisi “Şeytan Feneri” denilen bir fenerle fotoğrafları aksettirdi. Bu fenerin içinde kuvvetli ışık yayan bir lamba ve bir de delikler vardır. İşte ışık deliklerden dışarı akseder. Bu aleti karanlık bir yere koyup da o delikler üzerine bir resimli cam koyulduğu zaman camın üzerindeki şekil ışığın kastettiği alan üzerine akseder. Aynı sene Koperniç isminde bir adam hareket eden fotoğraflar almak isteyince çalışmalarını bu yönde yaptı. Dört sene sonra Jansen yaptığı çalışmalarla hareketli cisimlerin (Zühre Yıldızının fotoğrafı) fotoğrafını almayı başardı. Bu alet bir tabanca idi. Tabancanın tetiğine basıldığında kurşun atılacağı yerde içerdeki yuvarlak bir cam döner ve tabancanın ağzındaki bir yerde açılıp kapanarak bu camın üzerine birçok resimler çıkardı. Koperniç bu aletten yola çıkarak hareket halindeki cisimlerin birden fazla fotoğrafını almayı başarmıştır. Önce

on iki adet fotoğraf alırken sonra bu sayıyı kırka çıkarabilmiştir. Amerikan hükümeti- özellikle Pensilvania Eyaleti- bu bilim insanını teşvik etti para yardımlarıyla da çalışmalarını destekledi. Kopernik yeryüzündeki birçok cismin fotoğrafını almayı başardı ve öldüğünde koleksiyonunda yirmi bin fotoğraf bulunmaktaydı. Daha birçok bilim insanı sinema alanındaki aletlerin gelişmesine büyük katkılar yaptılar. Fakat sinema alanında devrim sayılacak gelişmeyi iki Fransız kardeş gerçekleştirdi. Diğer ülkelere göre sinema alanında öncülük eden ve bu uğurda büyük paralar harcayan Fransa bunun karşılığını Louis ve Augute LUMİERE kardeşlerle aldı. LUMİERE kardeşler “sinematograf” adını verdikleri aleti icat ederek sinemanın temelini oluşturmuşlardır. Bu kardeşler aletlerini bulduktan çok sonra ilk filmlerini aldılar. On iki metre uzunluğundaki bu filmlerden biri imalathaneden çıkan ameleleri, diğeri limana giren bir balıkçı kayığını ve sonuncusu da istasyona giren lokomotifini gösteriyordu. Bu filmler birçok davetliler huzurunda gösterildi. Fransa’da gösterilen ilk filmlerden sonra sinema tekniğinin gelişmesine paralel olarak filmlerin uzunluğu ve konuları da gelişim göstermiştir. (RM: C.1, S.1, s.4-5; Scognamillo, 2003, s.15)

Yeryüzünde birçok memleketlerde birçok sinema kuruluşları vardır. Fakat en meşhur sinema fabrikaları daha doğrusu film imalathaneleri Amerika’daki Los Angeles şehridir. Kaliforniya’da bulunan bu şehrin sahip olduğu doğal güzellikler film yapımcılarının dikkatini çekmiş ve burada sayısız filmler çekilmiştir. Bu sayede fakir bir köy görünümündeki yer kısa sürede milyonerlerin merkezi durumuna gelmiştir. Kısa sürede bir milyona ulaşan nüfusu, altmış adet sinema imalathanesi, tiyatroları, mağazaları banka ve postanesiyle uluslar arası bir şehir durumuna gelmiştir. Gerek doğu kültürünü ve gerekse Avrupa kültürünü gösteren farklı alanlarıyla dikkat çeken bu şehir film yapımcılarının da ilham kaynağı olmuş ve yapımcılar bu şehri filmlerinin beş on dakikalık bir kısmında göstermek için milyonlar harcamışlardır. Bu şehir yeryüzündeki birçok farklı coğrafyaların sahip olduğu tabii özelliklere sahip bir yer durumundadır. Bu şehirde binlerce film icra edilmiştir. Burada çekilen filmlerde farklı kültür ve bölgelerde görülen motifler ve özellikler kullanılmıştır. Bu şehirde çekilen ilk büyük film “Hintli” namındaki bir film olup tam otuz bin dolara mal olmuştur. Sinema kısa sürede uluslar arası sanayinin dördüncü sırasına çıkmıştır. Binlerce insan meşguliyetini giderdiği sinema sektöründe on binlerce insan çalışmaktadır. Bugün Amerika’da yirmi beş bin sinema mevcuttur. Amerika’da yapılan bir araştırmada bir yılda kırk beş milyon kilometre

yeni film yapmak için iki yüz milyon dolar harcadığı görülmüştür. Bir dolar yüz seksen kuruş olduğuna göre iki yüz milyon dolar sinema sektörünün büyüklüğünü gözler önüne sermektedir. (RM: C.1, S.5, s.5-6)

Amerika'da sinemacılık sektörünün ortaya çıkmasını tetikleyen şey insanlara gizemli şeyleri sunma ve onların merakını giderme duygusudur. Bu düşüncelerle arayışa geçen bazı yapımcılar deniz altı dünyasına duyulan merakı gidermek için metalden yapılmış bir evi deniz altına indirerek orada yaşayan canlıları kameraya çekimiyle sinemaya aktarıyorlar. (RM: C.1, S.14, s.5) Böylece gizemli olarak bilinen dünyalara ilişkin görüntüleri insanlara ulaştırıyorlar.

Sinema sektörünün gelişmesiyle beraber kullanılan teknikler de gelişim göstermiştir. Öyle ki sinema yapımcıları izleyicileri şaşkına çevirecek yeni tekniklerle sunumlar yapmışlardır. Örneğin aynı oyuncu iki farklı rolü aynı anda ve karşılıklı konuşarak oynaması, aktörün alevler arasında kıvrınması veya dalgalarla boğuşması fotoğraf ve sinema tekniğinin ne kadar hızlı geliştiğini göstermektedir. Bu ilgi çekici durum doğal olarak seyirciyi de sinema salonlara çekmiştir. Böylece yapımcıların gelirleri de buna paralel olarak artmıştır. (RM: C.1, S.15, s.4)

Sinema yönetmenleri veya sinema yapımcıları, içinde buldukları şartları ve sosyal hayatı filmlere konu etmişlerdir. Bazen oyuncular bazen de yönetmen ve yapımcılar filme çekecekleri bölgeyi ya da kültürü daha iyi tanımak, rollerini daha iyi yapmak için filmin çekileceği coğrafyaya giderek bazen kısa bazen de uzun süre kalırlar. O yörenin bir insanı gibi giyinir, beslenir ve oradan biri gibi yaşar. Başarılı sinemacılar bazen kendini filmin çekildiği yörenin insanı olmaya o kadar kaptırırdı ki, onları ayırt etmek zor olurdu. Bazen de yapımcılar filme çekeceği bölgenin aynısını yansıtan ortamlar oluştururlardı. (RM: C.1, S.11, s.4)

Avrupalı bilim insanlarının buluşlarının geliştirilmesiyle sinema sektörü çok hızlı bir şekilde gelişim göstermiş. Fransız LUMIÈRE kardeşlerin sinematografi bulmalarının üzerinden çok uzun bir zaman geçmediği halde sinemanın geldiği nokta gerçekten de hayret vericiymiş. Özellikle Amerika'da sinema sektörü bir anda uluslar arası sanayinin önemli bir parçası durumuna gelmiş. Binlerce sinema salonu ve on binlerce çalışanı ve milyon dolarlık sermayesiyle sinema toplum hayatında önemli bir yer edinmiş. Sinemanın mucidi Avrupa ise Amerika kadar hızlı ve kapsamlı olmasa da önemli bir gelişim göstermiş özellikle başta Fransa olmak üzere diğer ülkeler büyük yatırımlar yapmışlar.

2.6. Türklerde Sinema

Türkiye’de sinemanın başlangıcı hakkında çok az bilgi mevcuttur. Sinemanın tam olarak ne zaman ülkemize geldiği hakkında kesin bir bilgiye sahip olmazsak da çeşitli hatıratlar bizi aydınlatmaktadır. II. Abdülhamit’in kızlarından Ayşe Osmanoğlu, anılarında Saray’da sunulan bir gösterimden kısaca bahsetmektedir. Bundan Saray’a sinemayı Berrtand adlı bir Fransızın getirdiğini öğrenmekteyiz. Berrtand bir taklitçi ve hokkabazdır, her yıl padişahın izniyle Fransa’ya gidip Saray’a yenilikler getirmektedir. Yani sinema büyük olasılıkla 1896’nın sonları ile 1897’nin başları arasında Saray’a girmiştir. Fakat Rakım ÇALAPALA’ya göreyse durum farklıdır: Ona göre sinemayı ilk önce bir Fransız ressam memlekete sokmuş. Fakat yayınlanmamış notlarında Nurullah TILGEN, Türkiye’de sinema alanındaki öncülüğü Sigmund Weinberg’e vermiş. Öncüsü hakkında kesin bir bilgiye sahip olmazsak da sinemacılığın Türkiye’de gelişmeye başladığını ve zamanla Fransız, İngiliz ve Amerikalı film şirketlerinin başta Beyoğlu olmak üzere İstanbul’da bir sektör oluşturduklarını söyleyebiliriz. Fakat sinemacılık henüz İstanbul dışına çıkmamış ve müşterileri de çoğunlukla özellikle Beyoğlu ve İstanbul’da yaşayan yabancı vatandaşlardır. Öyle ki el ilanları ve tanıtımlar Türkçe dışında her dilde basılmıştır: Fransızca, Rumca, Ermenice, Almanca vb. (Scognamillo, 2003, s.15–17)

Türkiye’de sinema çalışmaları 20.yüzyılın ilk döneminde başlar. Mütareke döneminde milli film olarak “Binnaz” filmi çekilmiştir. Fakat bu film sanattan uzaktı. Bundan sonra Hüseyin Rahmi Bey’in “Mürebbiye” adlı romanı sinemaya aktarıldı. Fakat bu film Fransızların engellemesiyle oynatılmadı. Sonra Türkiye sinemacılığı bir süre durdu. Bu sırada Kemal Film Şirketi Kuruldu. Bu şirketin kurucusu Kemal (SEDEN) Bey, müdürü ise Ertuğrul Muhsin Bey’dir. Ertuğrul Muhsin Bey, memleketimizin büyük sanatkarlarından biridir. Kendisi Dar’ül Elhan mezunudur. Almanya sinemalarında çalışmış ve filmlerde rol almıştır. Kendisi filmlerde büyük bir yetenekle oynamış ve Türklerin sinema filmlerinde ne kadar yetenekli olduğunu Avrupa’ya göstermiştir. Ertuğrul Muhsin Bey, Kemal Film’in başına geçen kişidir. Filmleri sinemaya aktaran ise Cezmi Bey’dir. Kemal Film şirketinin imalathanesi İstanbul Eyüp’te yer alır. İmalathaneyi ziyaret eden Amerika ve Fransız sinemacılar müessesenin sahip olduğu donanım karşısında hayretler içinde kalmışlar. Müessesede Türklerin yanında yabancılarda çalışmaktadır. Bu şirketin filmlerinde oynayan ilk kadın sanatçısı olan Bedia Muvvahit Hanım üstün yetenekler sergilemiştir. Kemal Film Şirketinin yaptığı ilk film “İstanbul Esrarı”dır. İkinci film

ise Ertuğrul Muhsin Bey tarafından çekilen “ Boğaziçi Esrarı”dır. Bu film Yakup Kadri Bey’in “Nur Baba” adlı romanından sinemaya aktarılmıştır. Bu filminden sonra Halide Edip Hanım’ın milli mücadeleyi konu alan romanı “ Ateşten Gömlek” romanı sinemaya aktarılmış ve bu filmde Ertuğrul Muhsin Bey bizzat oynamıştır. Bu filmin çekilmesinde gösterilen büyük başarı yabancı sinemacıları şaşırtmıştır. Ertuğrul Muhsin Bey bu filmlerle yetinmemiş yeni filmler yapmış, Türkiye’ye milli filmler kazandırmıştır. Bu filmlerden biri de “Kız Kulesi Faciası”dır. Bu filmde Türk köylüleri ve İstanbul eğlence mekânları ustaca işlenmiştir. Ertuğrul Muhsin Bey, baba rolüyle yine başrolde yer almıştır. Sonraki film olan “Leblebici Horhor” adlı filmin bir kısmı III. Selim’in Aynalı Kasrı’nda çekilmiştir. Hükümet bu Film için gerekli olan elbise ve silahların bir kısmını müzeden sağlayarak destek olmuştur. Bu filmin başrollerinden birini Maurice Mea oynamıştır. Ayrıca yabancı kadın aktrisler de bu filmde rol almışlardır. Bu filmin ardından Peyami Sefa’nın “Sözde Kızlar” romanı Kemal Film tarafından sinemaya uyarlanmış. Türkiye’de sinemacılığı tesis eden ve Türk sinema meraklılarına, milli hayatımıza ait güzel filmler seyrettirerek binlerce liramızın memlekette kalmasını sağlayan Kemal Film Müessesesi ve bu müessesin başında durmadan çalışarak ölmez eserler bırakan Ertuğrul Muhsin Bey’dir. (RM: C.1, S.7, s.10–11; Bkz. Ek.17,18)

Türk sinemasının gelişim göstermesinde büyük emeği olan Sigmund Weinberg ve Fuat UZKINAY’dan sonra Kemal Film şirketi ve onun başındaki Ertuğrul Muhsin Bey’in çalışmaları sonraki yıllarda da devam etmiş ve sayısız filme imza atmışlardır. Kemal Film sinema filmleri yanı sıra son dönemlerde dizi hayatında da önemli çalışmalara imza atmıştır. Kemal Film, filmlerinde İçinde bulunduğu dönemdeki sosyal hayatı çok iyi yansıtmıştı. Gerçek hayattan kesitler sunduğu filmleri toplumun ilgisini çekmiştir. Filmlerde dönemin önemli aydınlarının yapıtlarından faydalanarak onları sinemaya aktarmıştır. Dönemin Türkiye sosyo-ekonomik yapısını yansıttığı filmleriyle döneme ışık tutmuştur. Bu müessese aynı zamanda sektörün Türkiye’deki oluşum ve gelişiminin öncülüğünü de yapmıştır. Kemal Film’in önemli bir özelliği de milli sinemanın oluşmasına yaptığı katkıdır. Örneğin “Ateşten Gömlek” adlı romanı sinemaya aktararak milli mücadelenin zor şartlarını topluma sunmuştur. (RM: C.1, S.7, s.11; Scognamillo, 2003, s.22–23)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RESİMLİ MECMUA'YA GÖRE EĞİTİM

3.1. Osmanlı Devleti'nde Eğitim

Tarihte kurulan büyük devletlerden biri olan Osmanlı Devleti döneminde, bilim alanında önemli gelişmelerin olduğu görülmektedir. Osmanlıların ilme verdikleri değer, kuruluş yıllarından itibaren kendisini göstermeye başlamıştı. Zira Osmanlı Beyleri ve sultanları, belli bir kültür ve anlayış hareketi çerçevesinde, devrin ilim adamlarını toplamış ve ülkelerinde genç ilim adamlarının yetişeceği medreseleri kurmaya başlamışlardı. Medrese, devletin kuruluşundan başlayıp XX. Asrın ilk çeyreğine kadar inişli çıkışlı bir seyir izlemekle beraber, ülkenin ilim, irfan, kültür, medeniyet ve sosyal hayatına doğrudan doğruya büyük hizmetleri geçmiş bir eğitim kurumudur. Osmanlı Devleti'nde, daha kuruluş yıllarından itibaren başlayan eğitim-öğretim hareketleri, farklı safhalar geçirmiştir. Türklerin Anadolu'ya yerleşmelerinden sonra ilmi faaliyetlere önem verildiği, kısa zamanda şehir, kasaba ve köylerde açılan muhtelif seviyedeki eğitim ve öğretim kurumlardan anlaşılmaktadır. İlk dönemlerde İznik, Bursa, Edirne, İstanbul, Amasya, Manisa, Kütahya sonraki dönemlerde Anadolu'nun diğer şehirlerinde farklı seviyede eğitim kurumları faaliyet göstermiştir. (Kazıcı, 2004, s.75-76)

14-16. yüzyıllarda teşekkül edip yaygınlaşan geleneksel Osmanlı eğitim sistemi kapsayıcı bir özelliğe sahipti. İslam uygarlığının mirasçısı olan Osmanlı Devleti, ihata edici fonksiyonlarına uygun düşecek şekilde, geniş bir coğrafyadaki beşeri sermayeyi cezp edici bir nitelik taşımıştır. İlk dönem Osmanlı yönetimi ve siyasi elit, onların etrafına kümelenen ve "thin-tank" fonksiyonu üstlenen eğitim-öğretim kadrosu, metodik düşünce sistemi, yönetimi ve halkı gözetten eğitim-öğretim yöntemleri, sosyal ve iktisadi örgütlenme açısından devraldığı mirası egemen olduğu Akdeniz, Hazar'dan Karadeniz'e farklı bölgelerdeki insan kaynaklarıyla zenginleştirmiştir. Bu nedenle, devletin kuruluş ve teşekkül aşamasında yeni

koşullara uyum sağlayıcı, dışa açık ve gelişmeci, farklılıkları özümseyici ve benimseyici bir eğitim sistemi oluşturulması hedeflenmiştir denilebilir. Osmanlı eğitim kurumlarının bu hedeflere ulaşma adına 15–16. yüzyıllar doruk noktadır. Fakat aynı zamanda adı geçen yüzyıllar geleneksel eğitim sisteminin toplumdaki rol ve fonksiyonlarının tedricen gerilemeye başladığı bir dönemdir. (Cihan, 2007, s.100)

Osmanlı eğitim kurumları denince öncelikli olarak kuruluşundan cumhuriyetin ilk yıllarına kadar önemli bir yer tutan medreseleri dile getirmek gerekmektedir. Medreseler, 16. Yüzyıl Osmanlı toplumunun din ve hukuk alanındaki en yaygın yüksek öğretim kurumu medreselerdir. Bu kurumlar gerek İslam dünyasındaki 10. Yüzyıla giden geçmişi, gerek Osmanlı İmparatorluğu'ndaki gelişim tarihi içinde, felsefi düşünceden ve dünyevi bilim alanlarından uzaklaşmış, büyük ölçüde Sünni İslam görüşünü ve hukuk anlayışını yeniden üreten kurumlar haline gelmişti. (Tekeli ve İlkin, 1999, s.11)

Fakat devletin kuruluş ve yükseliş dönemlerinde önemli bir yer tutan medreselerdeki bozulma devletin birçok kurumuna, toplumun yapısına çok etkin bir şekilde sirayet etmiş ve yozlaşmayı hızlandırmış. Medreseler, 16.yüzyıldan itibaren birtakım aksaklıklarla gündeme gelmeye başlamış ve buradaki bozulma, disiplinsizlik, yolsuzluk vb. toplumun önemli şahıslarının gözlem ve raporlarında yer almıştır. Medreselerin bozulmasıyla beraber diğer eğitim kurumları da bundan nasibini almış, eğitim alanındaki ıslahatlara rağmen istenilen başarı yakalanamamıştır. Bunun nedeni yapısal değil günü kurtarmak amacıyla ıslahat yapılmış ve ilmiye sınıfı çalışmalara sürekli engel çıkarmış.

3.2. Milli Mücadeleden 1928'e Kadar Eğitim

Osmanlı eğitim sistemindeki aksaklıklar, yeni bir eğitim politikasını gerekli kılıyordu. Bu nedenle Türk Milleti Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde milli mücadele hareketine başlarken ve cumhuriyeti kurarken, gençliğin bundan sonra hangi ilkelere, amaçlara ve hangi eğitim felsefesi ve dünya görüşüne göre yetiştirilmesi gerektiğinin ivedilikle belirlenmesi oldukça önemli idi. Nitekim Mustafa Kemal Paşa da milli eğitim amaçlarını daha milli mücadele yıllarında ortaya koymuştur. 9 Mayıs 1920'de okunan "İcra Vekilleri Heyeti" programına bakıldığında, Osmanlı Devleti zamanında hazırlanan hükümet programlarında pek rastlanılmayan milli şuuru geliştirme, kendine güven duyma, girişim gücüne sahip olma, kendi bünyemize uygun programlar geliştirme gibi bugünkü modern eğitimde

kullanılan temel ilkelerin daha o zaman düşünüldüğü görülür. “ İcra Vekilleri Heyeti” Programında eğitim ve öğretimle ilgili olarak şöyle denilmektedir:

“Maarif işlerinde gayemiz; çocuklarımıza verilecek eğitimi her anlamıyla dini ve milli bir konuma getirmek ve onları hayat mücadelesinde başarılı kılacak, dayanaklarını kendi öz benliklerinde bulduracak, girişim gücü ve kendilerine güven gibi karakter verecek, üretici bir fikir ve şuuru uyandıracak, yüksek bir düzeye ulaştırmak; resmi öğretim ve eğitimi, bütün okullarımızı en bilimsel ve çağdaş olan esaslar ve sağlık kuralları içersinde yeniden düzenlemek ve programlarını iyileştirmek; milletin var oluş nedenine, coğrafi ve iklim şartlarına, tarihi ve toplumsal geleneklerimize uygun bilimsel ders kitapları meydana getirmek; halk kitlesinden sözleri toplayarak dilimizin sözlüğünü yapmak; bizde milli ruhu artıracak tarihi edebi ve sosyal eserleri bilgili ve yetenekli kimselere yazdırmak; eski milli eserlerimizi kayıtlara geçirmek ve korumak; batının ve doğunun ilmi ve fenni eserlerini dilimize çevirtmek kısaca bir milletin hayat ve varlığını korumak için en önemli etmen olan maarif işlerine özel bir dikkat ve çaba göstererek çalışmaktır.”(Okur,2005, s.202–203)

Milli mücadelenin en kritik döneminde öğretmen ve öğrencilerin askerliklerinin tecil edilmesi ve 15 Temmuz 1921’de Ankara’da toplanan Maarif Kongresi, milli hareketin, milli eğitime verdiği önemi açıkça ortaya koymaktadır. Yurdun her tarafından gelen 250’den fazla erkek ve kadın öğretmeni bir araya getiren kongreyi, Mustafa Kemal Paşa cepheden gelerek açmış ve çok önemli bir konuşma yapmıştır. Mustafa Kemal Paşa konuşmasında, milli bir eğitimin tesisi için neler yapılması gerektiğini, öğretmenlerden ve yeni nesilden beklentilerini ve tavsiyelerini şöyle belirtmekteydi:

“...Bugün Ankara, Milli Türkiye’nin ‘milli eğitimini’ kuracak öğretmenler kongresinin toplanmasına sahne olmak üstünlüğü ile övünmektedir.”

“Asırların yükü olduğu derin bir yönetim ihmalinin devlet yapısında meydana getirdiği yaraları tedaviye sarf edecek çabaların en büyüğünü hiç şüphesiz irfan yolunda bol bol harcamamız gerekir.”

Mustafa Kemal Paşa'nın, Türk milletinin varoluş mücadelesi verdiği günlerde, eğitim öğretim faaliyetlerini dikkatle takip ettiğini, önemle üzerinde durduğunu, milli ve modern bir eğitim sistemi meydana getirmeye çalıştığını gösteren bir diğer örnek de 1 Mart 1922'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni açış konuşmasıdır. Bu konuşmada Mustafa Kemal Paşa şunları söylemiştir:

“Milletleri ayakta tutan önemli etkenlerden biri de maddi kuvvetlerdir. Fakat maddi kuvvetleri oluşturan manevi kuvvetler insanları ve toplumları daha çok etkilemektedir. Bu manevi kuvvetleri geliştiren en önemli unsur ise ilimdir. Dolayısıyla hükümetlerin önemli görevlerinden biri eğitime gerekli desteği vermektir. Türkiye olarak eğitim alanında iyi yerlere gelmek için programlı bir eğitim reformunu hayata geçirmeliyiz. Yoksa toplumun ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak, çağa uygun olmayan ve taklitçilikten öteye gidemeyen bir eğitimle zamanımızı boşa harcamış oluruz. Eğitim alanında istenilen başarının gelmesi için bütün toplumun gerekli özveriye göstermesi gerekir. Özellikle yıllardır eğitim alanında geri bırakılan ve toplumun önemli bir unsuru olan köylüyü sürece etkin olarak dâhil etmeliyiz. Çünkü toplumun temel unsuru olan köylünün eğitilmesi cehaletten kurtulma sürecini hızlandıracaktır...”

Mustafa Kemal Paşa, Büyük Zaferden kısa bir süre sonra 27 Ekim 1922'de Bursa'da İstanbul'dan gelen kalabalık bir öğretmen grubuna yaptığı bir konuşmada da onlara Türk milletinin geleceği için düşünce ve güç birliği içinde mükemmel bir eğitim programı hazırlanması gerektiğini ifade etmiştir. (Okur, 2005, s.204–207)

Milli mücadelenin başarıya ulaştırılıp tam bağımsızlık sağlanınca artık her alanda Yeni Türkiye'yi ayağa kaldıracak devrimlere sıra gelmişti. Mustafa Kemal Paşa'nın hedef olarak gösterdiği muasır medeniyetleri yakalamak için öncelikli olarak eskinin iflas etmiş, toplumun ihtiyaçlarına cevap veremez durumda olan kurumlarının ortadan kaldırılması gerekiyordu. Paşa, toplumun aydınlanma sürecinin başarıya

ulaşması için her alanda köklü değişimlerin gerekliliğinin farkındaydı. Bu köklü değişimlerin yaşandığı alanlardan biri de eğitim olacaktı. Daha milli mücadele devam ederken bile eğitim ile ilgili çalışmalarla katılmış destek vermişti. Dolayısıyla eğitim alanındaki devrimleri hızlandırmıştır.

Cumhuriyetin ilanı sonrasında gerçekleştirilen inkılâplar arasında eğitimdeki gelişmeler önemli bir yere sahiptir. Osmanlı'dan devralınan eğitim sistemi cumhuriyetle bağdaşmamaktaydı. Dolayısıyla, hem eğitim hem ve öğretimdeki düzensizliği ortadan kaldırmak, hem de gerçekleştirilen inkılâpların yerleşmesi ve geliştirilmesi için gerekli olan yetişmiş insan gücünü oluşturmak amacıyla yeni bir milli eğitim politikası benimsendi. Bu alandaki en önemli adım 3 Mart 1924'de kabul edilen Tevhidi Tedrisat Kanunu ile atıldı. Kabul edilen bu kanuna göre, medreseler kapatılarak, ülkedeki bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlandı. Köklü değişiklikleri getiren bu kanun ile eğitim merkezileştirilerek devletin kontrol ve denetimine geçti. Farklı programlarla eğitim yaparak ikiliğe yol açan mektep-medrese ayrılığının önüne geçilmeye çalışıldı. Yine Osmanlı dönemindeki zararlı faaliyetleri ile dikkatleri çeken azınlık ve yabancı okullar denetim altına alındı. Aynı gün kabul edilen Halifelik ile Şer'iyeye ve Evkaf vekâletini kaldıran kanunlarla, öğretim birliğini engelleyecek ve laikleşmeyi önleyecek engeller ortadan kaldırıldı. Daha da önemlisi, eğitim programları milli ve laik esaslar çerçevesinde yeniden düzenlendi. Aynı şekilde, ders kitapları dönemin politikasına uygun olarak yeniden hazırlandı. Yeni çıkarılan ders kitaplarında eskiye ait bilgiler azaltıldı ve milli eğitim politikası çerçevesinde, Cumhuriyet ideolojisini yerleştirecek milli şuur uyandırıcı konulara ağırlık verildi. 1928'de Latin Harflerinin kabulünden sonra, hem yeni harfleri öğretmek hem de okur-yazar oranını artırmak amacıyla Millet Mektepleri açıldı. Paşa'nın başöğretmenliğinde yürütölen bu çalışmalarla harf inkılâbını yaygınlaştırmak için 16–45 yaş arasındaki çok sayıda vatandaşın katıldığı kurslar düzenlendi. Ayrıca 1932'de kurulan Halk Evleri ile eğitim, kültür ve sanat faaliyetlerine ağırlık verildi. (Arıg, 2010, s.224–225)

Eğitim alanındaki devrimlerin belki de en önemlisi olan harf devriminin 1 Kasım 1928'de kabul edilmesiyle artık Arap alfabesinin yerine yeni Latin alfabesi kullanılmaya başlanmış, bununla okuma yazma oranlarının yükseltilmesi amaçlanmıştır. Daha önce açılan millet mektepleri, Maarif Teşkilatı hakkında kanun, Türk Tarih Kurumunun ve Türk Dil Kurumunun açılması, üniversite reformu gibi

yenilikler eğitim alanında hızlı bir değişimi, toplumu içinde bulunduğu cehaletten kurtarmayı hedeflemiştir.

3.2.1. Cumhuriyet Döneminde İlköğretimde Yenilik ve Gelişmeler

İlköğretimin zorunluluğu ve Devlet Okullarında parasız oluşu 1924 anayasasında tekrarlanmış (md.87) ve 22 Mart 1926 tarihli ve 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanunla şu hüküm getirilmiştir (md.6) : “ İlköğretim çağındaki çocuklar meslek mekteplerine giremezler. İlköğrenim çağını geçirmiş ve hiç öğrenim görmemiş çocukları alan kurumlar bunlara ilköğrenimi de vermeğe mecburdur.” Yine 1926 tarihli adı geçen kanun ilköğretim kurumlarını şehir, kasaba ve köy ilk mektepleri olarak göstermiş. Ama Cumhuriyet döneminde köylerin çoğuna uzun yıllar okul yapılamamış öğretmen sağlanamamış. Öyle ki Eğitim bakanının 1936’da söylediğine o yıllarda 40 bin köyden 35 bininde okul ve öğretmen yoktur. Yine köylerde 3 yıl olan okul 1929’da 5 yıla çıkarılmıştır. Cumhuriyet döneminde ilköğretimin üzerinde oldukça durulmuştur. Çünkü İlköğretim inkılâpları, laikliği topluma benimsetecek, özellikle geniş kırsal kitlelerin davranışlarını değiştirecek bir araç olarak görülmüştür. Fakat bütün çabalara karşın 1927’de okur-yazar oranı % 11’dir. (Akyüz, 2010, s.346–349)

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitimde istenilen aşama elde edilememiş olsa da okul sayılarında okula giden kız ve erkek sayılarında ve okuma yazma oranında bir artış yaşanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki okullaşma tablosu yeni Türk Devleti’nin ve devrimin eğitime ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

ÖĞRETİM YILI	ÖĞRENCİ				ÖĞRETMEN		
	OKUL	ERKEK	KIZ	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM
1923–1924	4894	273.107	62.954	341.941	9.021	1.217	10.238
1930–1931	6.598	315.072	174.227	489.299	11.504	4.814	16.318
1940–1941	10.596	661.279	294.468	955.747	14.583	5.981	20.564

Tablo 1: Cumhuriyetin ilk yıllarında özel ve resmi ilkokullardaki sayısal rakamlar. Tablodan da görüldüğü cumhuriyet yönetimi, okullaşma oranını neredeyse 20 yılda iki katına çıkarmıştır. (Akyüz, 2010, s. 350)

3.2.2. Cumhuriyet Döneminde Ortaöğretimde Yenilik Ve Gelişmeler

1930 tarihli Lise ve Orta Mektepler Talimatnamesi, öğretmenlerden, Cumhuriyet eğitimi vermek için programları ve programlar dışında her fırsatı değerlendirmelerini ister. Özellikle o yıllarda Türkçe, Coğrafya, Yurt Bilgisi, Sosyoloji, Felsefe, Cumhuriyet ve yurttaşlık eğitiminin verildiği, üzerinde öneme durulan dersler olmuştur. Tarih kitapları, Tarih kurumunca çok ayrıntılı, öğrenciler için ağır, hacimli, 4 cilt halinde hazırlanmıştı. Yurt bilgisinde ise yıllarca *Vatandaş için Medeni Bilgiler* (1931) adlı 2 ciltlik bir kitap okutulmuştur. 1. cildi A. İnan tarafından tamamen Paşa'nın fikir ve telkinleriyle yazılmıştır. 2. cildin yazarı ise mebus R. Peker'dir. (Akyüz, 2010, s.350–352)

Programlarda ve derslerde yapılan hızlı değişiklikler okullaşmaya o derece etki edememiştir. Zira ortaokul sayısındaki artış hızı ilkokullara göre çok daha yavaş olmuştur. Ama yine de ortaokulların sayılarının düzenli olarak arttığını aşağıdaki tablodan görebiliriz:

ÖĞRETİM YILI	ÖĞRENCİ				ÖĞRETMEN		
	OKUL	ERKEK	KIZ	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM
1923–1924	72	-----	-----	5.905	-----	-----	796
1930–1931	83	20.148	6.945	27.093	845	223	1.068
1940–1941	252	69.097	26.235	95.332	2.422	1.445	3.867

Tablo 2: Cumhuriyetin ilk yıllarında resmi ve özel ortaokullardaki sayısal rakamlar (Akyüz, 2010, s.357)

Cumhuriyetin ilk yıllarında okullaşmaya paralel bir şekilde okur-yazar oranının çokta belirgin şekilde artmadığını söyleyebiliriz. Bunda belki de Arap alfabesinin etkisi olabilir. Çünkü Arap harfleriyle okuyup yazmak hem zor hem de uğraş gerektiriyordu. Mustafa Kemal Paşa bu zorluğu çok iyi analiz ettiğinden yeni bir alfabenin gerekliliğine inanıyordu. Özellikle Mustafa Kemal Paşa gibi düşünen Hüseyin Cahit YALÇIN gibi bazı aydınlar Latin harflerine geçilmesinin millet için hayırlı olacağını dile getirirken gerekçelerini de şöyle sıralıyorlardı:

- Yazımız güç öğreniliyor.

- İmlamız takarrür edemiyor.
- Yabancılar dilimizi harflerin güçlüğünden dolayı öğrenmeye rağbet etmiyorlar.
- Az çok tahsil edenlerimiz bile bir makaleyi yanlışsız okuyamıyor.

Bunların neticesi olarak gazetelerimizi, kitaplarımızı ancak pek mahdut insanlar okuyabiliyor ve maarifimiz intişar etmiyor.(Ülkütaşır, 1998, s.48–49). Bu gerekçeleri öne sürerek alfabenin değışmesi gerektiğini savunan aydınlar bu görüş doğrultusunda M. Kemal Paşa'ya neden Latin harflerine geçmiyoruz diye sorduklarında Mustafa Kemal Paşa, zamanı gelince diye cevap vererek acele edilmemesi gerektiğini yeni bir alfabe için uygun ortamın oluşmasının önemine değinmiştir.

Yeni bir alfabeğe karşı çıkanlar ise “ Latin alfabesi İslam birliğini bozacak” görüşünde birleşiyorlardı. (Ülkütaşır, 1998, s.42) Paşa ve arkadaşları ise yeni Türk alfabesi için şartların olgunlaşmasını beklemekteydiler.

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluş şartları bakımından imparatorluk yapısından milli bir devlet yapısına geçişin damgasını taşıyordu. Cumhuriyet'in bu özelliğı Osmanlı İmparatorluğu'ndaki "Devlet-i Osmaniye" terimi ile anlatılan karma bir toplum yapısından "millet" ve "Türk milleti" ilkesine, topluluğı oluşturan "ümme" bağından da "laiklik" ilkesine ve "millet" bağına geçmekle sağlanabilmiştir. Devletin kuruluşu ana felsefesi itibariyle böyle bir fikir temeline oturtulunca, elbette devlet varlığını oluşturan sosyal kurumlar da bu temel felsefeye paralel bir gelişme gösterecektir. Bu bakımdan, Cumhuriyet devrinde bir inkılâp konusu olarak ele alınan Türk dili, milli devlet politikasına paralel bir milli dil anlayışına dayanmaktadır. Atatürk, Türk dilini yönlendirmek üzere verdiği direktiflerde, sosyoloji ve dil gerçeğine uygun olarak dil ile millet ve millet ile kültür arasındaki bağı ön planda tutmuştur. Çünkü o, bir toplumun sosyal yapısından ve tarihi birikimlerinden gelen bütün değerlerin dilde toplandığını, bu bakımdan dil ile kültür arasında sıkı bir ilişki bulunduğunu; bir toplumun millet vasfını alabilmesinin her şeyden önce, o millete has gelişmiş bir dilin varlığı ile mümkün olduğunu; dilin sosyal yapıyı birleştirici, bütünleştirici ve geliştirici bir işlevi bulunduğunu, milli birlik ve beraberliğin de ancak toplumun bireylerini birbirine perçinleyen dille sağlandığını; millet bütünlüğünün geleceğinin de dille güvence altına alınabileceğini çok iyi biliyordu. Bu gerçekler Atatürk'te şu sözlere ifadesini bulmuştur:

"Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkı Türk milletidir.

Türk milleti demek Türk dili demektir. Türk dili Türk

milletinin kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiğı

nihayetsiz felaketler içinde ahlakını, ananelerini, hatıralarını, menfaatlerini, kısacası bugün kendi milliyetini yapan her şeyinin dili sayesinde muhafaza olduğunu görüyor. Türk dili Türk milletinin kalbidir, zihnidir."

Atatürk, yabancı dillerin hâkimiyeti altına girmiş olan bir dilin kendi kendini yenileme ve yaratıcılık gücünü de kaybedeceğini biliyordu. Esasen, ünlü dilbilimciler de ancak kendi dillerinde ilerleme yapabilen milletler gerçek birer kültürün yaratıcısı olabileceği görüşündedirler. Bu durum gösteriyor ki, bir toplum ile o toplumun kültürü arasındaki manevi bağı perçinleyen ve milli bilinci ayakta tutan manevi güç dildedir. Atatürk, bu gerçeği de şu sözlerle dile getirmiştir:

"Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması milli hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili dillerin en zenginlerindedir. Yeter ki, bu dil gururla işlensin!"

Ülkesini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti, dilini yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır. (Korkmaz, 1995, s.910–911)

İşte bu hazırlık ve yayınlardan sonradır ki, Türk devriminin büyük yaratıcısı Gazi Mustafa Kemal, dil, işlerinin de ele alınması zamanının geldiğini gördü. Dil Encümeni'nin yeni, bir Türk alfabesi üzerine verdiği olumlu raporda, Gazi'nin bu kanaatini kuvvetlendirdi. Bu fikrini, bu medeni gerek ve gerçeği millete duyurmak istedi. Bu maksatla Mustafa Kemal, 1928 yılı Ağustos ayının sekizini dokuzuna bağlayan Perşembe gecesini İstanbul'da, Sarayburnu Gülhane Parkı'nda Cumhuriyet Halk Partisi'nin tertiplelediği ve halkın da katıldığı bir eğlentide gösterileri bir süre izledikten sonra ayağa kalktı ve harf devriminin başladığını müjdeleyen nutkunu söyledi. Kadın, erkek, genç, ihtiyar herkes onu dinliyordu. Mustafa Kemal, bu tarihi söylevinde Yeni Türk Harflerine ait düşünce ve tavsiyelerini şöyle belirtti:

"Arkadaşlar, güzel dilimizi ifade etmek için yeni Latin harflerini kabul ediyoruz. Bizim güzel, ahenkdar, zengin lisanımız, yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde, anlaşılmayan ve anlamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak ve bu lüzumu anlamak mecburiyetindeyiz. Lisanımızı muhakkak anlamak istiyoruz. Bu yeni harflerle behemehâl pek çabuk bir zamanda mükemmel bir surette anlayacağız. Anladığımızın asarına yakın zamanda bütün

kâinat şahit olacaktır. Ben buna eminim, siz de emin olunuz.”
Mustafa Kemal, bu söylemiyle harf devriminin Türk lisanına
yapacağı katkıya ne kadar inandığını göstererek onların da
harf devrimini sahiplenmelerini teşvik etmiştir. (Ülkütaşır,
1998, s.62–63)

Harf devriminden sonra alfabenin öğrenilip yaygınlaşması için Paşa ilk öğretmen olarak kara tahtanın başına geçmiş ve yeni alfabeyi bizzat öğretmiştir. Bununla kalmayıp yurdun birçok yerine geziler düzenleyerek yeni alfabeyi halka tanıtmış onlara rehberlik etmiş.

3.3. Millet Mektepleri

Eskiden herkes okuma yazma bilmezdi; yalnız memurlar, hocalar okuryazardı. O zamanlarda halkın cahil kalması fena görülüyordu; hatta böyle olması lazım sayılıyordu. Garp dediğimiz Avrupa memleketlerinde ise hemen bir asırdan beri bu yanlış düşünce ortadan kalkmıştı. Oralarda bir taraftan kitap ve gazete matbaacılığının büyük terakkisi, diğer taraftan iş ve ticaretin, fabrikacılığın alabildiğine ilerlemesi okuma yazma ihtiyacını hem artırmış, hem de kolaylaştırmıştır.

Yüz seneden beri Avrupa’da hükümet işleri de başka şekiller almaya başlamıştır. Artık devlet demek, başta kral olmak üzere birkaç yüz kişinin rahat ve zengin yaşaması için milyonlarca halkın onların istedikleri yolda çalışmalarını temin edecek bir teşkilat demek değildir. Devletin gayesi, hükümetin maksadı, milletin, halkın refah ve saadetini temin etmek olmuştur. Yavaş yavaş baştan krallar atıldı; kalanlarda artık hükümet işlerini halka bırakmaya mecbur oldu. Her yerde halk hükümetleri kuruldu. Hükümetlerin başına halktan çıkma adamlar geçti. Artık milletin millet tarafından ve millet için idare edilmesi esası hüküm sürmeye başladı. Milletin kendi kendisini idare etmesi, halk hükümetinin, cumhuriyetin idaresi için dünyanın işleri hakkında birçok bilgilere ihtiyaç vardı. Bu bilgilerin anahtarı da okumak ve yazmak idi. (Ülkütaşır, 1998, s.64–66)

Yeni alfabenin yaygınlaşp öğrenilmesinin hızlandırılması için 1928’de “Millet Mektepleri Talimatnamesi” ile millet mektepleri açılarak okuma yazma kursları tertip edilmiştir. Bu talimatnameye göre okuma yazma bilmeyenlere yeni alfabe öğretilcekti. Millet mekteplerinden 1936 yılına değin 2.546.051 kişi diploma

almıştır. Halk, ilk ağızda okulları doldurmuş; yeni yazıyı öğrenmişti. (Özerdim, 1998, s.42–45)

Yeni alfabeye beraber eğitimdeki önemli sorunlardan biri ortadan kaldırılmak istenmiş ve bunda da başarılı olunmuştur. Çünkü yeni harflerle yazmak ve okumak çok daha kolay hale gelmiş ve okur-yazar oranının artmasına katkı sağlamıştır.

3.4. Resimli Mecmua'nın Eğitime Bakışı

Resimli Mecmua, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra zor durumda olan yurdun ve Türk milletinin tekrar ayağa kalkmasının ancak iyi, planlı ve programlı bir eğitim ile gerçekleşebileceğine inanıyordu. Çünkü mecmua daha ilk sayısında genç neslin ve ailelerin iyi bir şekilde aydınlatılması gerektiğini dile getirmiş özellikle mektepli gençlerin cumhuriyeti ve yeni devrimleri ancak iyi bir eğitim ile özümseyebileceklerini ve onu koruyabileceklerini belirtmiştir. Bu bağlamda mecmua eğitim alanında mekteplilere ve ailelere rehberlik etmiş, eğitim ve yeni devrimlerin korunmasında ve yeni nesillere aktarılmasında önemli rol alan kişileri de tanıtarak örnek alınmalarını sağlamaya çalışmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra özverili çalışmasıyla millete ve devlete faydalı hizmetler sunan Mustafa Necati Bey mecmuanın okuyucularına takdim ettiği önemli bir devrim adamıdır. Gerek Kurtuluş Savaşı'nda gerekse cumhuriyetin ilanından sonra topluma hizmet eden Mustafa Necati Bey, daha çok eğitim alanındaki çalışmalarıyla ön plana çıkmıştır. Cumhuriyet ve yeni Türk devriminin istediği eğitim modelinin oluşturulmasında ve topluma aktarılmasında önemli görevler üstlenmiştir. (RM: C.1, S.23, s.1) Öyle ki Mecmua, eğitim alanındaki çalışmalarıyla önemli yer tutan maarif bakanı Mustafa Necati Bey'i ek.2'deki resmiyle okuyucularına sunmuştur.

Mecmua, cumhuriyetçi ve inkılâpçı olan bu önemli eğitimciyi sayfalarına taşıyarak eğitimdeki bakışını da ortaya koymuştur. Mecmua da cumhuriyetin ve devrimlerin öngördüğü eğitim modelini benimsemiş, eğitimin çağdaş ve yeni nesli ileriye taşıyacak, ona Türk inkılâbını tanıtacak ve diğer uygarlıklarla yarıştıracak yenilikte olması gerektiğini savunmuştur. Ayrıca mecmua, yeni Türk devriminin önemli isimlerini sayfalarına taşıyarak onları tanıtmış ve halkın gözündeki önemlerinin artmasına vesile olmuştur. Mecmua başta Mustafa Kemal olmak üzere devrimin kadrolarındaki simaları gerek bazı sayıların kapağında gerekse iç sayfalarında resim, yazı ve şiirlerle yüceltmıştır.

3.5. Resimli Mecmua'nın Eğitim-Öğretim Amaçlı Çalışmaları

Resimli Mecmua, hedef kitlesi olan gençlere ve mekteplilere sadece okunacak bir mecmua sunmak amacıyla değildir. Okuyucunun ufkunu genişletme, okuyucuyu düşünceye sevk etme gibi amaçlarda gütmektedir. Bu bağlamda okuyucu sıkılmaması, okuma alışkanlığının daha da gelişmesi, mecmuanın daha eğlenceli ve cazip hale gelmesi için her sayının sonunda bilmece, bulmaca ve aramaca sayfası oluşturmuş. Bilmece ve bulmacalar ilk sayılarda üç farklı seviyede yer almıştır. Bulmacalar ve bilmeceler; İlkokul, ortaokul ve yetişkinler (aileler) için ayrı ayrı oluşturulmuş. İlk ve orta mektepliler için oluşturulan bilmece ve bulmacalar daha çok zekâ oyunlarından oluşmaktadır. Mecmua, bu etkinlikleri daha cazip hale getirmek için belli bir ödül oluşturmuş. Gönderilen cevapların geldiği adreslere bakıldığında mecmuanın çok geniş bir coğrafyaya ulaştığını ve geniş kitlelerce takip edildiğini söyleyebiliriz. İlk sayılarda her kesimin kendisine hitap eden bulmacayı çözmesi istenirken daha sonra bundan vazgeçilmiş ve isteyen istediği bulmacayı çözmesine imkân verilmiş. Dördüncü sayıdan itibaren okuyucunun isteği üzerine Avrupa'daki gibi kelime bulmacalarına yer verilmiştir. (RM: C.1, S.3, s.17; Bkz. Ek.19)

Bazı bulmacalarda resim üzerine yazılan gizli yazıların bulunması istenirken, bazı bulmacalarda bir bölümü verilen resmin okuyucular tarafından tamamlanması istenmektedir. Kelime bulmacaları ise okuyucuların gündelik hayattaki bilgilerini ölçmeye dayanmaktadır. Bulmaca ve bilmeceler mecmuayı daha eğlenceli hale getirmiştir. Hatta mecmua kitle yelpazesini genişletmek için küçük çocuklara yönelik olarak "Resimli Dünya" adlı eki satmaya başlamış. (RM: C.1, S.9, s.4)

Mecmua, resim tamamlama bulmacalarında genelde toplum tarafından tanınan ve bilinen şahsiyetleri kullanmıştır. Mecmua, bilmece ve bulmaca sayfalarıyla okuma alışkanlıklarının gelişmesine katkı yapmıştır. Hatta mecmua, okuyucuların daha çok ilgi göstermeleri için zaman zaman ödül olarak farklı zaman aralıklarında abonelik imkânları sunmuştur. Mecmua, bilmece ve bulmaca sayfalarıyla okuyucuda merak duygusu uyandırmayı ve bilhassa okuma alışkanlığını geliştirmeyi amaçlamıştır. Aslında mecmuanın ulaştığı farklı bölgelere bakılırsa bu amacına ulaşmada epey rol aldığı görülmektedir. Çünkü Anadolu'nun farklı bölgelerindeki okullarda mecmuanın takip edildiği görülmektedir. Mecmua, farklı kademedeki öğrencilerin seviyesini dikkate alarak farklı bulmaca ve bilmeceler tanzim etmiş, aileler ve

yetişkinler için de seviye olarak daha farklı bulmaca ve bilmecelere yer vermiştir. Bu yolla hedef kitlede çeşitlilik amaçlanmış ve başarılı olunmuştur. (RM: C.1, S.4, s.18)

Mecmua, talebelerin gönderdiği yazıları “Talebe yazıları sahifesi” adı altında bir sayfada yayınlamaktadır. Böylece hem hedef kitlenin ilgisini canlı tutmuş hem de talebelerin yazma alışkanlıklarının gelişmesine katkı sağlamıştır. (RM: C.1, S.5, s.13; C.1, S.6, s.15; C.1, S.7, s.15)

Mecmuanın kültürel etkinliklerinden biri de fıkraları sunmasıdır. Bu fıkraları kendi yayınladığı gibi okuyucuların gönderdiği ilgi çekici ve eğlenceli olan fıkralarına da sayfalarında yer vermiştir. Ayrıca bu fıkraların yanında onları tamamlayacak ya da onların anlatmak isteyebileceklerini gösteren resimler kullanılmıştır. (RM: C.1, S.24, s.12) Böylece okuyucuların merak duygularına hitap ederek mecmuanın bir sonraki sayısına da taleplerini sağlamaya çalışmıştır.

Okuyucunun kültürel bilgisinin artırılmasında kendine rol biçen mecmua, güzel sanatlardan resim ve edebiyatın önemine dikkat çekmiştir. Edebiyatın insanları nasıl etkilediğine, sıradan kelimelerle kurulan cümlelerin yerine süslü edebi kelimelerle kurulan cümlelerin insanı daha çok etkilediğine ve onu daha bir okuma hevesine ittiğini dile getirmektedir. Edebiyat ve resmin insanı etkileyen önemli sanatlar olduğu yönünde okuyucuları bilgilendirmekte, resim sanatının faydalarından bahsetmekte ve resim yapan insanların o esnada nasıl rahatladıklarından dem vurmıştır. (RM: C.1,S.5, s.12; C.2, S.26, s.14)

Mecmua, genç neslin gelişimi ve diğer insanların sağlıklı bir yaşam için sporun önemine dikkat çekmiş birçok sayısında özellikler mekteplerdeki izcilik faaliyetlerine ve spor alanındaki gelişmelere değinmiştir. Sporun farklı branşlarında yapılan çalışmaları ve bu branşlarda müsabakalardan okuyucularını haberdar etmiştir. (RM: C.1, S.3, s.14)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİĞER HABERLER

4.1. Yeni Bir Kimliğin Oluşmasında Resimli Mecmua'nın Etkisi

Osmanlı Devleti'nin 20.yüzyıl başlarında toprak bütünlüğünü korumak adına hayata geçirdiği fikir akımları sonuç vermemiştir. Özellikle Osmanlıcılık ve İslamcılık gibi birleştirici olması beklenen iki düşüncenin başarısız olması milliyetçilik ve ulusçuluk gibi akımların güç kazanmasını sağlamıştır. Etnik unsurların ayrılıkçı hareketleri ve devletten sırayla kopmaları ulus devlet anlayışını güçlendirmiş Türklük kavramını sık kullanılır hale getirmiştir. İttihat ve Terakki kadroları ile başlayan ulus devlet oluşturma fikri cumhuriyetin kurulmasından sonra daha da kabul görmüş ve bu yönde çalışmalar yapılmıştır.

Resimli Mecmua, ulus kimliğinin gelişmesinde ve yerleşmesinde katkı yapmıştır. Özellikle Kurtuluş Savaşı boyunca Anadolu'daki emelleri uğruna yaptıklarından dolayı birinci sırada tehlike ve düşman olarak gösterilen Yunanistan üzerinden halkın duyguları okşanarak ulus kimliğine vurgu yapılmıştır. Mecmuanın yapmış olduğu yazı müsabakalarına katılanların büyük çoğunluğu yazılarında Yunan zulmünü işlemiş ve bunun karşısında gösterilen kahramanlıklar kaleme alınmıştır. Yarışmacıların neredeyse çoğu Kendini Yunan tehlikesi karşısında vatana ve millete karşı görevini yerine getiren kahraman olarak sunmuş. Yazıların kahramanı genelde yazıyı yazandır. Yunanlıların Anadolu'da yaptıkları sık sık işlenerek Türk halkının yok edilmeye çalışıldığı ancak kahraman Türk insanının buna izin vermediği dile getirilerek Türk'ün gücünün dünyaya gösterildiğine vurgu yapılmıştır. (RM: C.1, S.12, s.13; C.1, S.3, s.16)

Kurtuluş Savaşı'ndan önce ve sonra Türkleri Anadolu'dan atma ve onları ortadan kaldırma adına yapılan hainlikler, Türk'ün başka dostunun olmadığı ancak birlik ve beraberliğin bu durumu ortadan kaldırdığına işaret edilmiştir. Makalelerde özellikle Kurtuluş Savaşı'nda Türk'ün yaptığı fedakârlık ve kahramanlık işlenmiştir.

Mekteplilerin düzenlediği oyunlarda da yine Yunan zulmü karşısında gösterilen kahramanlıklar işlenmiş. Milli mücadele kadrolarının özellikle Paşa ve silah arkadaşlarının vatanı kurtarma adına gösterdikleri üstün yetenekler işlenmiştir. Mecmua yeni kurulan cumhuriyetin ve yapılan devrimlerin Türk ulusu için ne kadar önemli olduğunu dile getirmiş ve savunuculuğunu yapmıştır. Osmanlı yönetimi ve özellikle son dönemdeki Osmanlı padişahı çok sert şekilde eleştirmiş bataklığın sorumluları olarak onlar gösterilmiştir. Resimli Mecmuanın özellikle geniş bir kitle tarafından takip edildiğini göz önüne alırsak yazılan makale ve oyunların ulus kimliğine katkı yaptığını söyleyebiliriz. (RM: C.1, S.13, s.1)

4.2. Resimli Mecmua'nın Mustafa Kemal Ve İnkılâplara Bakışı

Resimli Mecmua Mecmua'ya göre Mustafa Kemal bir kahramandır. Türk halkını içinde bulunduğu bataklıktan çıkardığı için ona minnettarız. Gazi, Türk halkının gözünde tarif edilemeyecek derecede bir değere sahiptir. O, Kurtuluş Savaşı'nı sını Türki insanının yılmaz azmi ve bağımsızlık aşkıyla birleştirerek başarıya ulaştırmış, bataklıktan bağımsızlığa giden yolda rehber olmuştur. Türk halkının bağımsızlık aşkıyla birleştirmiş ve zafere önderlik etmiştir.

Bazı büyük şahsiyetler vardır ki tarih onlar için yaratılmış sanılır. Şafaklar bu renk ve ziya kaynağından saçılan nurlarla ağarır. Günler bunların zafer ve şeref saatlerini yaşamak için doğar. Tarih bunları doğurmaz belki tarih onlardan doğar. İşte büyük Gazi'miz de bunlardan biridir belki de birincisidir. Büyük zaferin kazanılmasından sonra halk, Gazi'nin Ankara'ya dönüşünü büyük bir heyecan ve özlemlle beklemekteydi. Nihayet Gazi'yi taşıyan tren istasyona geldiğinde herkes Mustafa Kemal Paşa'yı büyük bir sevinçle bağrına basmıştır. Yine Ek 1'de görüldüğü gibi Gazi İnebolu ziyareti sırasında coşkuyla karşılanmıştır. Karanlık ve umutsuzluk içinde geçen günler yerini doğan güneşle aydınlanmaya başlayan ve çağdaş medeniyetleri yakalama hedefindeki memleket Gazi'nin açtığı yoldan yürüyecekti. (RM: C.1, S.21, s.1-2)

Gazi Mustafa Kemal yeni Cumhuriyetin müreffeh uygarlıklar seviyesine çıkarmak için gecesini gündüzüne katarak, arkadaşlarıyla uykusuz geceler geçirerek takip edilecek yolları belirlemiş ve hayata geçirilecek inkılâpları belirlemiştir. Gazi bu çalışmalarını ikametgâhı olan Çankaya'da yapmıştır. Paşa çalışmalarında son derece ciddi davranır, aldığı kararları hayata geçirirken de bizzat takibini yapardı. Çankaya'da her şey disiplin içinde yapılır çalışanlar işlerini ciddi ve samimi bir

şekilde yerine getirirdi. Çankaya bir nevi yeni Türkiye Cumhuriyetini aydınlık noktalara çıkaracak kararların alındığı yer durumundadır. Mustafa Kemal, kendinden önceki liderlerden farklı olarak şatafatlı saraylar yerine sade bir binada yaşamayı tercih etmektedir. Çünkü Çankaya çok sade ve gösterişsiz bir ikametgâh durumundadır. Mustafa Kemal böylece kendini halktan soyutlamamış onlar gibi yaşadığını göstermiştir. Halk da Mustafa Kemal'e olan sevgisini gerek eylemleri ve gerekse söylemleriyle göstermiş her defasında ona ne kadar minnettar olduğunu da ortaya koymuştur. Öyle ki:

“ Tarihimize yüzümüzü kızartacak sahifeleri ilave edenleri, sersem ve hissiz edenler işte bu mermer işlemeli, sedef kakmalı saraylardır. Milleti yıllarca felaketten felakete sürükleyen debdebe ve sefahat idi. Bu günde bizi kurtaran şerefli ve çok parlak bir istikbale koşar adım sevk eden Türk milletine büyük, nihayetsiz mesut asırlar hazırlayanda sadelik, adalet, büyüklerimizde görülen mahviyettir” (RM: C.2, S.26, s.4) Diyerek Mustafa Kemal'i yüceltmıştır.

Türk halkı sadece Mustafa Kemal'i değil onun inkılâplarını da benimsemiş gerektiğinde savunmuştur. Özellikle Mustafa Kemal'in en büyük eseri olan Cumhuriyet konusunda gerekli hassasiyeti göstermiştir. Cumhuriyet Türk toplumu için büyük bir kazanç olmuştur. Çünkü cumhuriyet öncesinde Anadolu'da bazı bölgelerde feodal beyleri etkin durumdadır. Özellikle aşiret beyinin söylemleri üyeler için emir niteliğindedir. Bilhassa Doğu ve Güneydoğu'da aşiretler bölgelerinde etkilidirler. Zaman zaman iktidar kavgasına düşen aşiret çatışmalarına merkezi yönetim pek karışmazdı. Tabii toplumsal yapıyı düzenleyen kanunların eksikliği de bu çatışmaların yaşanmasında etkili olmuştur. Fakat cumhuriyet idaresinin şekillenmesiyle insanlar artık kanunlar dâhilinde haklarını aramaya başladılar. Çünkü cumhuriyet herkesi korur ve herkese hakkını iade eder.

Mustafa Kemal sevgisi sadece onun istiklal mücadelesindeki çabalarına tanık olanlar değil onların çocukları da atalarına şükranlarını her fırsatta dile getirmişlerdir. Mecmuanın ne istersiniz sorusuna çocuklar “ Seneler var. Gazimizin yolarını bekleriz. Biz İstanbul çocukları onu görmek isteriz.” (RM: C.1, S.21, s.9) Cevabını vermişlerdir.

Yine mecmuanın ilk cildin 13. sayıdan başlayarak yaptığı;

- En çok sevdiğiniz şey nedir?

- Karşınıza Hızır çıkıp dileğiniz ne diye sorarsa ne cevap verirsiniz? Sorularından oluşan ankete katılan mekteplilerin büyük çoğunluğu dolaylı ya da doğrudan Gazimiz cevabını vermişlerdir.

Sadece Türk gençliği değil basın yayının önemli bir kısmı da Mustafa Kemal'e hayrandır ve bunu yayınlarında da göstermektedirler. Resimli Mecmua da Mustafa Kemal ve onun inkılâplarına büyük bir destek vermekte inkılâpları topluma anlatmayı kendine görev addetmekte olduğunu şu açıklamasında görmekteyiz: Biz büyük inkılâbımızı yaparken yalnız maziye tekmelemek, köhneliği yıkıp tecdit yollarında ulu orta koşmakla iktifa ettik. Cumhuriyetimizi coşkun alkışlar içinde ilan ettik. Fakat onun yaşaması için el ele verip hakkıyla çalışmadık. Yıkıp ortaya sürdüğümüz köhnelik, cehalet, taassup ifritinin peşinden dağılan mikropları tamamen ikna edemedik. Cumhuriyet fikrini körpe dimağlara işlemek yolunu bilemedik. Maalesef bu böyle devam edip gidiyor. Lakin herhalde daha fazla beklemeyecek bu yolda büyük adımların atılmış olduğunu göreceğiz. Bunu yapacak yine hükümetimiz olacaktır. Ayrıca Mecmuamız bu konuda üzerine düşeni layıkıyla yapacaktır. (RM: C.1, S.1, s.5)

Resimli Mecmua, yukarıda da belirtildiği gibi cumhuriyet ve kurumlarının kısaca Mustafa Kemal'in devrimlerinin halka, özellikle yeni nesillere gerektiği biçimde tanıtılmadığından şikâyet etmekte ve bunu büyük bir eksiklik olarak görmektedir. Özellikle bu eksikliğin giderilmesinde basın ve yayının gerekli hassasiyeti göstermediğini ama Resimli Mecmua olarak yeni devrimlerin halka tanıtılmasında büyük bir sorumluluk yüklendiğini ve bu sorumluluğu layıkıyla yerine getireceğini dile getirmektedir.

4.3. Resimli Mecmua'nın Tarihe Bakışı

Türk boylarının bazıları ilk anayurtları Orta Asya steplerinden göç, fetih ve başka nedenlerden dolayı ayrılarak farklı kıtaların farklı bölgelerine intikal etmiş ve oraları yurt belleyip yerleşmişlerdir. (bkz. ek.20). Türkler yaşadıkları yerleri yurt saydıklarından her yerleştikleri bölgeyi, şehri mamur hale getirmiştir. Gittikleri bölgelere kendi kültürlerinden, inançlarından bir şeyler katarken oranın kültüründen de bir şeyler almışlardır. Türkler o kadar farklı bölgelere –Asya, Afrika, Avrupa- yerleşmişler ki Türk tarihini araştırmak çok zordur. Tabii Türk tarihini araştırmanın bir başka zorluğu da Türklerin yazıya çok geç geçmeleridir. Türkler, göç ettikleri ya

da fethettikleri bölgelere yerleşirken hem oranın şartlarına adapte olmuş hem de kendi yaşamından bir şeyler katmıştır.

Eski Türklerde en önemli gelenek savaştır. Erkekler toplumda savaş yeteneğiyle rol almıştır. Türk devletlerinde erkek çocuk iktidara gelir. Dolayısıyla hanedanın erkek çocukları arasında sürekli bir iktidar mücadelesi vuku bulmakta ve çoğu zaman kanlı biten mücadeleyi kazanan erkek kardeş tahta dolayısıyla devletin ya da boyun başına geçmektedir. Erkekler savaşçılıklarıyla toplumda ünlenirler. Erkekler savaşta birçok silah kullanırlar. Bu silahlar; orak, nacak (balta), gönder (kalın sopa), ok, kılıç, hançer vb. olarak karşımıza çıkmaktadır. Eski Türklerde iki kişi dövüşürken üçüncü bir kişi kavgaya katılmazdı. Çok samimi arkadaşı da olsa yine katılmazdı. (RM: C.1, S.14, s.10-12)

Türklerin üç kıtaya yayılmaları, gittikleri topraklara Türk-İslam kültürünü yaymaları, oralara adalet, hoşgörü götürmeleri, zulme uğrayanları korumaları, zalimleri dize getirmeleri Türk gençlerin övünç kaynağı olmuştur. Fakat zamanla Türk iktidarının güç kaybetmesi sonucu ele geçirdiği toprakları bir bir kaybetmeleri ve Türk bayrağının dikildiği burçlardan indirilmesi büyük bir üzüntüye sebep olmuştur. (RM: C.1, S11, s.16)

Türklerde bayrak, en kutsal ve en yüce değerdir. Her şartta muhafaza edilmesi gereken birinci önceliktir. Savaşta veya barışta hiç fark etmez bayrağın dalgalanması sağlanır. Fethedilen kale ya da toprak parçasına ilk önce bayrak dikilir. Çünkü bayrak bağımsızlığın sembolüdür. Dolayısıyla bayrağın korunması ve yüceltilmesi birincil görevdir. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı askerleri Arap topraklarında kutsal emanetleri korumak ve müttefikleri Almanlara yardım etmek için İngilizlerle savaşırken kendilerini Araplarla da karşı karşıya bulurlar. Esir düşen Türk askerleri kötü muamele ve hakaretlere maruz kalmışlardır. Fakat Türk askerleri Arapların bu ihanetinden çok Türk Bayrağına yapılan saygısızlığa ve hakaretlere üzülmüşlerdir. Çünkü Osmanlı Devleti, yüzyıllar boyunca İslamiyet'i Haçlı saldırılarına karşı başarıyla müdafaa etmiş, İslam bayrağını birçok farklı coğrafyaya taşıyarak sadece savunmasını değil aynı zamanda yayılmasına da büyük katkılar sağlamıştı. Dolayısıyla Müslüman olan bir halkın İslam halifesinin çağrısına tersi bir şekilde yanıt vermesi Osmanlı toplumu için büyük bir üzüntüye sebebiyet vermişti. Fakat ne var ki Fransız İhtilalıyla yayılan milliyetçilik fikirleri diğer toplumlar gibi Arapları da İngilizlerin etkisiyle etkilemiş ve Araplar dini duygularla değil etnik duygularla hareket etmiş ve Osmanlı'ya karşı İngilizlerle hareket etmişti.

SONUÇ

İktidarların güçlerinin halka aktarılmasında, yasaklarının geniş kitlelere ulaştırılmasında, ya da iktidara veya egemen bir güce duyulan tepkinin oluşmasında, güçlenmesinde basın çok önemli bir yere sahiptir. Basının tarihsel gelişimine baktığımızda ilkçağlara kadar inebilmekteyiz. İlkçağlarda Romalılardaki duvar gazetelerini basının başlangıcı sayabiliriz. Ama modern anlamda basın, Gutenberg'in 15. Yüzyılda matbaayı icat etmesiyle başlamaktadır. Matbaayla seri üretime geçilmesi toplumsal bilincin oluşmasını hızlandırmıştır. 15. Yüzyılda temelleri atılan basın, hızlı bir şekilde yayılıp Avrupa'da güçlü bir konuma gelmiştir. Özellikle sonraki dönemlerde hem iktidarlar hem de iktidarın karşısında duranlar basını etkili bir şekilde kullanmıştır. Özellikle Reform ve Rönesans hareketlerinden sonra bilim ve özgür fikirlerin önündeki kilise baskısının ortadan kalkmaya başlamasıyla basın daha da güçlenmiştir.

Basının kısa sürede binlerce insana ulaşması, onları etkilemesi onun bir silah olarak kullanılması sürecini hızlandırmıştır. Basın Avrupa'da bu denli hızlı ve etkili bir şekilde güçlenirken Osmanlı buna paralellik gösterememiştir. İlk matbaanın 18. Yüzyılın ikinci çeyreğinde getirildiğini göz önüne aldığımızda Osmanlı'nın basın hayatında Avrupa'dan ne kadar geri kaldığını daha iyi anlayabiliriz. Bütün zorluklara rağmen yine de Osmanlı'nın basınla tanışması büyük bir gelişmedir. Osmanlı basınla, matbaanın kurulmasını takip eden ilk yıllarda tanışmıştır. Fakat bu ilk tanışma Anadolu'da değil imparatorluğun bir başka önemli parçası olan Mısır'da olacaktır. Çok geçmeden Anadolu da gazeteyle tanışacaktır. Sultan II. Mahmut'un desteğiyle ilk resmi gazete hüviyetinde olan Takvim-i Vekayi gazetesi çıkarıldı. Bu gazete birkaç dilde çıkarılarak devletin aldığı kararların azınlıklar tarafından da takip edilmesi amaçlanmıştır. Takvim-i Vekayi devletin önemli kademelerinde bulunanlara ve bölgelerin ileri gelenleri için sınırlı sayıda bastırılmıştır. Basınla daha önce tanışan ve önemini iyi bilen azınlıklar ve yabancı şirketlerde basınla ilgilenmeye başladılar.

Osmanlı'da basının ilk yılları heyecan yaratmış, özellikle aydınlar arasında büyük ilgi görmüştür. Zamanla gazeteler çeşitlenince, o gazetelerde yazan yazarlar da artmış ve farklı fikirler ortaya çıkmıştır. Özellikle Osmanlı yönetimine muhalif olan aydınların fikirleri gazetelerde boy göstermeye başlayınca sarayın basına tavrı da değişmeye başlamış ve sonrasında da sertleşmiştir. Bunları zamanla basınla ilgili

düzenlemeler, baskılar ve nihayetinde II. Abdülhamit zamanında yasak ve sansür izlemiştir.

Osmanlı'daki geçmişi çok yeni olan basının bu denli engellerle karşılaşması yazarların da yazılarının sertleşmelerine, hatta bazı yazarların yurt dışına kaçıp orada yazmalarına sebep olmuştur. Basın her ne kadar engeller ve yasaklarla karşılaştıysa da gelişmeye de devam etmiş ve bu dönemde farklı fikir özelliklerde gazeteler yayın hayatına başlamış - Her ne kadar bazıları çok kısa süreli olsa da – toplumu etkilemeye devam etmiştir.

Basının gelişmeye başladığı bu dönemde gazetelerin yanında birçok mecmua da yayın hayatına başlamıştır. Bazıları kısa süreli iken bazıları uzun süre yayın hayatına devam etmiştir. 20. Yüzyılın başlarına gelindiğinde Osmanlı'daki yasaklar devam etmekte ise de yine de önemli bir silahtır. Öyle ki iktidar da basını bir silah olarak kullanmaktadır. Basının etkili bir silah olduğu gerçeğini çok iyi bilen M. Kemal'de Milli Mücadele'de basından faydalanmıştır. Hâkimiyet-i Milliye ve İrade-i Milliye gazetelerini propaganda aracı olarak kullanmıştır. Aynı şekilde Osmanlı'da Milli Mücadele aleyhinde basını kullanmıştır. Şartlar değişse de artık değişmeyen bir şey vardı. O da; basının çok daha etkili bir silah olduğu, kitlelere ulaşmak, onları etkilemek için basından daha etkili bir aracın olmadığıdır. Dolayısıyla cumhuriyetin ilanından sonra da Türk Devrimi'nin yeni kurumlarının halka benimsetilmesi ve Türk halkının devrime sahip çıkması için basın etkin şekilde kullanılmıştır.

Araştırmaya konu olan Resimli Mecmua'da basın hayatına 1925'te başlayıp 1928'e kadar her Onbeş günde bir çıkan toplam da 75 sayıdan oluşan bir mecmuadır. Bu mecmua ışığında dönemin değerlendirmesi yapılmaya çalışıldı. Bu mecmua özelinde dönem yorumlanmaya çalışıldı. Mecmua'ya göre döneme baktığımızda I. Dünya Savaşı'ndan sonra Anadolu geniş bir işgale uğramıştır. İşgal hareketleri Türk halkını derinden üzmüş. Asırlarca üç kıtaya ve sayısız devlete hükmeden Osmanlı İmparatorluğu'nun elinde kalan son toprak parçasının işgale uğraması halkı umutsuzluğa sürüklemiş. Çünkü Osmanlı Devlet adamları işgalleri engellemeye yönelik herhangi bir çalışma yapmamışlar. Anadolu dört bir yandan işgale uğramış. Fakat işgal sürecinde Türk halkını en çok üzen Yunan işgali olmuş. Asırlarca Osmanlı yönetiminde özgürce yaşayan Yunanlıların I. Dünya Savaşı sonundaki durumdan istifade ederek Anadolu'yu işgal etmeleri, işgal hareketi sırasında halka işkence yapmaları, binlerce insanı öldürmeleri, geçtikleri köy ve şehirleri yakmaları çok derin üzüntüye sebep olmuş. Türkler bu acımasız durum karşısında kenetlenmiş

ve büyük tepki göstermişler. Yunanlıların yaptıkları halkı öyle derinden etkilemiş ki savaştan sonraki dönemlerde hatıratlarda geniş yer edinmiş. Mecmua'daki mekteplilerin yazı yarışmalarında ve müsamerelerde Yunan zulmünün izlerini açıkça görebiliriz.

Anadolu'nun işgal sürecinde umutsuzluk içindeki Türk halkına umut ışığı olan, daha sonra halkı örgütleyerek onları kurtuluşa inandıran, halkının içindeki gücü ortaya çıkaran ve halkına önderlik yaparak kurtuluşunu sağlayan Gazi Mustafa Kemal Paşa büyük bir kahraman ve eşi bulunmaz bir komutan olarak Mecmua'ca yüceltilmiştir. Halk Gazi'ye minnettardır. Öyle ki mektepliler, ona olan hayranlığının yazı ve şiirlerde göstermiş onun yaptığı devrimleri desteklemişler. Mektepliler, özellikle Cumhuriyete sahip çıktığını göstermişler. Mekteplilerde hâkim olan duygular; vatan, millet ve Mustafa Kemal sevgisidir. Cumhuriyet ilan edileli henüz birkaç yıl olmasına rağmen mektepliler arasında sahiplenilmiş. Mecmua, Gazi Paşa'nın yaptıklarını savunmuş, onun devrimlerine sahip çıkılması gerektiğini dile getirmiştir. Gazi, özellikle Kurtuluş Savaşı'nı dâhiyane yönetimiyle başarıya ulaştırdığı için Türk halkının gözünde tarif edilemeyecek derecede yer edinmiştir. Gazi'nin Ankara'ya gelişi büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. Bütün bunlar Türk halkının Gazi Paşa ve onun devrimlerine sahip çıktığını gösteriyor.

Milli Mücadele bittikten sonra harabe halindeki Anadolu'nun mamur hale getirilmesi için yeni yönetimin büyük çaba sarf ettiği dile getirilmiş. Özellikle ulaşım konusunda Anadolu'da büyük sıkıntıların olduğu vurgulanmış bu durumun ortadan kaldırılması için yeni yönetimin gerek kara ulaşımı ve gerekse demiryolu ulaşımının gelişmesine yönelik büyük çalışmaların yapılmış. Hatta Gazi Paşa'nın "istikbal Göklerdedir" fikrinden yola çıkılarak Türk Tayyareciliğinin temelleri atılmış.

Yirminci yüzyılın başlarında özellikle gemicilik sektöründe büyük bir rekabet yaşanmış. İngiltere Almanya Amerika ve Fransa arasında büyük bir güç ve üretim gösterimi yaşanmış. Bu rekabet sonunda o zamana kadar hiç yapılamamış büyüklükte devasa gemiler inşa edilmiş. Titanik, Majestik, Bismark gibi binlerce tonluk ağırlıkta ve yüzlerce metre uzunlukta gemiler yapılmış. Ülkeler arasındaki bu rekabet daha önce olduğu gibi sonraki dönemlerde de çatışmalara sebep olacak boyuta ulaşmış. Osmanlı Devleti'nin yirminci yüzyıldaki ülkelerarası rekabete ayak uyduramadığı anlaşılıyor. Milli Mücadele'nin başarıya ulaştırılmasından sonra yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ise ilk iş olarak ülkeyi harap ve yıkık durumdan kurtarmaya ve ülkeyi yeniden imar etmeye çalışmış. Yeni kurulan

Türkiye, Gazi Paşa ve onun arkadaşları tarafından muasır medeniyetler seviyesine çıkarılmaya çalışılmış. Bu amaç doğrultusunda inkılâplar yapılmış, ülkenin ve milletin ihtiyaç duyduğu alanlara öncülük verilmiş. Bu bağlamda eğitim, sağlık, ulaşım ve ekonomi alanında birçok düzenlemeler getirilmiş. Ülkenin kendi ayakları üzerinde durabilmesi için milli adımlar atılmış; Kabotaj kanunu ile Türk kara sularındaki her türlü etkinlik Türk şirketlerine ve denizcilerine verilmiş. Hatta bu amaç doğrultusunda Nüfus Mübadelesinde Yunanistan'dan gelecek Türkleri taşıma ihalesini alan İtalyan şirketin ihale şartları iptal edilmiş. Anadolu'nun gerek kara gerekse demiryolu ulaşım ağı geliştirilmeye çalışılmıştır. Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları yeni Türkiye'nin geleceğini iyi temellere oturtmak için birçok alanda yenilikler yapmışlar. Resimli Mecmua, mekteplilere ve gençlere Gazi Paşa ve arkadaşlarının açtıkları yolda yürümeyi ve onların inkılâplarını özümsemelerini salık vermiştir.

KAYNAKÇA

- AKSOY, A. Şerif. (2012), İttihat ve Terakki, İstanbul: Nokta Kitap
- AKYÜZ, Yahya. (2010), Türk Eğitim Tarihi MÖ 1000- MS 2010, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- ARI, Kemal. (2003) Büyük Mücadele, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- ARIG, A. Sezer, (2010), “Eğitim Alanında İnkılâplar” Atatürk ve Türk İnkılâp Tarihi, Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım
- ARMAOĞLU, Fahir. (1983), 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914–1980, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- ASLANAPA, Oktay. (1984), Türk Sanatı, İstanbul: Remzi Kitabevi
- ATATÜRK, Mustafa Kemal.(2003), Nutuk. İstanbul: Golden Print
- AYDEMİR, Ş. Süreyya, (1966), Tek Adam, Cilt:3, İstanbul: Remzi Kitabevi
- BELEN, Fahri. (1973). XX. Yüzyılda Osmanlı Devleti, İstanbul: Remzi Kitabevi
- BORATAV K., M. TUNCAY ve Diğ. (1992) Türkiye Tarihi 1908–1980, Cilt: 4. İstanbul: Cem yayınevi
- BUDAK, Ali.(2012), Münif Paşa, İstanbul: Bilge Yayıncılık
- CİHAN, Ahmet.(2007), Osmanlıda Eğitim, İstanbul: 3F Yayınları
- ÇETİN, Türkan. “*Kurtuluş Savaşı Yıllarında İşgal Bölgesi Köy ve Köylüsü*” Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, (1993), Cilt:1, Sayı:3, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Basımevi

- DANIŞMAN, Zuhuri. (1966). Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Cilt:14,
İstanbul: Yeni Matbaa
- DANIŞMEND, İsmail Hami.(2011). İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Cilt: 4,
İstanbul: Ofis yayın matbaacılık
- DÖNMEZ Cengiz – Şahin ORUÇ. (2006), II. Meşrutiyet Dönemi Tarih Öğretimi,
Ankara: Gazi Kitabevi
- GÜLSOY, Ufuk.(1994), Hicaz Demiryolu, İstanbul: Eren yayıncılık
- İLKİN Selim – İlhan TEKELİ. (1999), Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi
Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü. Ankara: T.T.K. Basım evi
- KAFESOĞLU, İbrahim. (1972), Selçuklu Tarihi, İstanbul: M. Eğitim Basım Evi
- KAZICI, Ziya. (2004), Osmanlıda Eğitim – Öğretim, İstanbul: Bilge Yayıncılık
- KERROD, Robin, Wendy MADGWICK ve Diğ. (2002). 1000 Soru 1000 Cevap,
Çev. Nilüfer ÇOŞKUN, İstanbul: Kelebek Matbaacılık
- KILIÇ, Selman. (2011), Osmanlı Mimarisi, İstanbul: Çamlıca Basın Yayın
- KOLOĞLU, Doğan. (2006), Basın Tarihi, İstanbul: Pozitif Yayıncılık
- KORKMAZ, Zeynep. “Cumhuriyet Devrinde Türk Dilindeki Gelişmeler” Türk Dili
Üzerine Araştırmalar, C.1, TDK yayınları 629, Ankara: 1995
- KUTAY, Cemal. (1992), Osmanlı'dan Cumhuriyete, Cilt:3, İstanbul: Kazancı Kitap.
- MESTÇİ, Nuray - Sevim SOLGUN ve Diğ. (2000), 20. Yüzyılın Resimli
Tarihi İstanbul: Doğan Kitapçılık

- OĞUZ, Ahmet. (2010), Birinci Meşrutiyet Kanun-i Esasi ve Meclis-i Mebusan,
Ankara: Grafiker yayınları
- OKUR, Mehmet. (2005), “Milli Mücadele Ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Milli Ve
Modern Bir Eğitim Sistemi Oluşturma Çabaları” Atatürk Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.5, S.1
- ORTAYLI, İlber. (2011), Türkiye'nin Yakın Tarihi, İstanbul: Timaş Yayıncılık
- ORTAYLI, İlber. (2011), Tarih Sohbetleri, İstanbul: profil Yayınları
- ÖZERDİM, Sami N. (1998), Yazı Devriminin Öyküsü, Yenigün Haber Ajansı
Yayıncılık.
- ÖZKAYA, Yücel. (1989), Milli Mücadelede Atatürk Ve Basın (1919–1921),
Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi
- ÖZKAYA, Yücel. (1994), Milli Mücadele'de Ege Çevresi, Ankara: Kültür Bakanlığı
Yayınları
- ÖZTUNA, Yılmaz. (2008), II. Abdülhamid Zamanı ve Şahsiyeti, İstanbul: Kubbealtı
Neşriyat.
- RAMSOUR, Erneste J. (2007), Jön Türkler ve 1908 İhtilali, İstanbul: Pozitif
yayınları
- Resimli Mecmua. (2 Nisan 1925). Cilt:1. Sayı:1. İstanbul: Babiâli Matbaası.
- Resimli Mecmua. (17 Nisan 1925). Cilt:1. Sayı:2. İstanbul: Babiâli Matbaası.
- Resimli Mecmua. (14 Mayıs 1925). Cilt:1. Sayı:5. İstanbul: Babiâli Matbaası.
- Resimli Mecmua. (27 Mayıs 1925). Cilt:1. Sayı:6. İstanbul: Babiâli Matbaası.
- Resimli Mecmua. (2 Temmuz 1925). Cilt:1. Sayı:8. İstanbul: Babiâli Matbaası

Resimli Mecmua. (16 Temmuz 1925). Cilt:1. Sayı:9. İstanbul: Babîâli Matbaası.

Resimli Mecmua. (30 Temmuz 1925). Cilt:1. Sayı:10. İstanbul: Babîâli Matbaası.

Resimli Mecmua. (13 Ağustos 1925). Cilt:1. Sayı:11. İstanbul: Babîâli Matbaası.

Resimli Mecmua. (27 Ağustos 1925). Cilt:1. Sayı:12. İstanbul: Babîâli Matbaası.

Resimli Mecmua. (10 Eylül 1925). Cilt:1. Sayı:13. İstanbul: Babîâli Matbaası

Resimli Mecmua. (24 Eylül 1925). Cilt:1. Sayı:14. İstanbul: Babîâli Matbaası

Resimli Mecmua. (8 Ekim 1925). Cilt:1. Sayı:15. İstanbul: Babîâli Matbaası

Resimli Mecmua. (22 Ekim 1925). Cilt:1. Sayı:16. İstanbul: Babîâli Matbaası

Resimli Mecmua. (4 Kasım 1925). Cilt:1. Sayı:17. İstanbul: Babîâli Matbaası

Resimli Mecmua. (3 Aralık 1925). Cilt:1. Sayı:19. İstanbul: Babîâli Matbaası

Resimli Mecmua. (31 Aralık 1925). Cilt:1. Sayı:21. İstanbul: Babîâli Matbaası

Resimli Mecmua. (14 Ocak 1926). Cilt:1. Sayı:22. İstanbul: Babîâli Matbaası

Resimli Mecmua. (28 Ocak 1926). Cilt:1. Sayı:23. İstanbul: Babîâli Matbaası

Resimli Mecmua. (11 Şubat 1926). Cilt:1. Sayı:24. İstanbul: Babîâli Matbaası

Resimli Mecmua. (11 Mart 1926). Cilt:2. Sayı:26. İstanbul: Babîâli Matbaası

Resimli Mecmua. (25 Mart 1926). Cilt:1. Sayı:27. İstanbul: Babîâli Matbaası

SANDER, Oral. (2012), Siyasi Tarih 1918 – 1994, Ankara: İmge Kitapevi Yayıncılık

- SCOGNAMİLLO, Giovanni. (2003), Türk Sinema Tarihi, İstanbul: Kabalcı Yayınevi
- SHAW, Stanford J. – Ezel KURAL SHAW. (2010), Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, Cilt:2. İstanbul: e Yayınları
- TALAY, Aydın. (2007), Eserleri ve Hizmetleriyle II. Abdülhamit, İstanbul: Armoni yayınları
- TANÖR, Bülent. (2010), Osmanlı - Türk Anayasal Gelişmeleri, İstanbul: Yapı kredi Yay.
- TAŞDEMİR, Serap. “*Ayvalık Halkının Türk Tayyare Cemiyetine Desteği: Güzel Ayvalık Tayyaresi*” Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, (Bahar 2010) Yıl:6, S. 11, Hacettepe Üniversitesi Basımevi
- TOKMAKÇIOĞLU, Erdoğan. (2011), Türk Basın Tarihi, Ankara: İsim Yayınları
- ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir. (1998), Atatürk ve Harf Devrimi, Yenigün Haber Ajansı Yayıncılık
- Yeni Türk Ansiklopedisi, (1985), C.11, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- YILDIRIM, Nesrin.(2006), Atatürk’ün İktisadi Egemenlik ilkesinin Kalkınma Politikaları, Ankara: Platin yay.

EKLER:

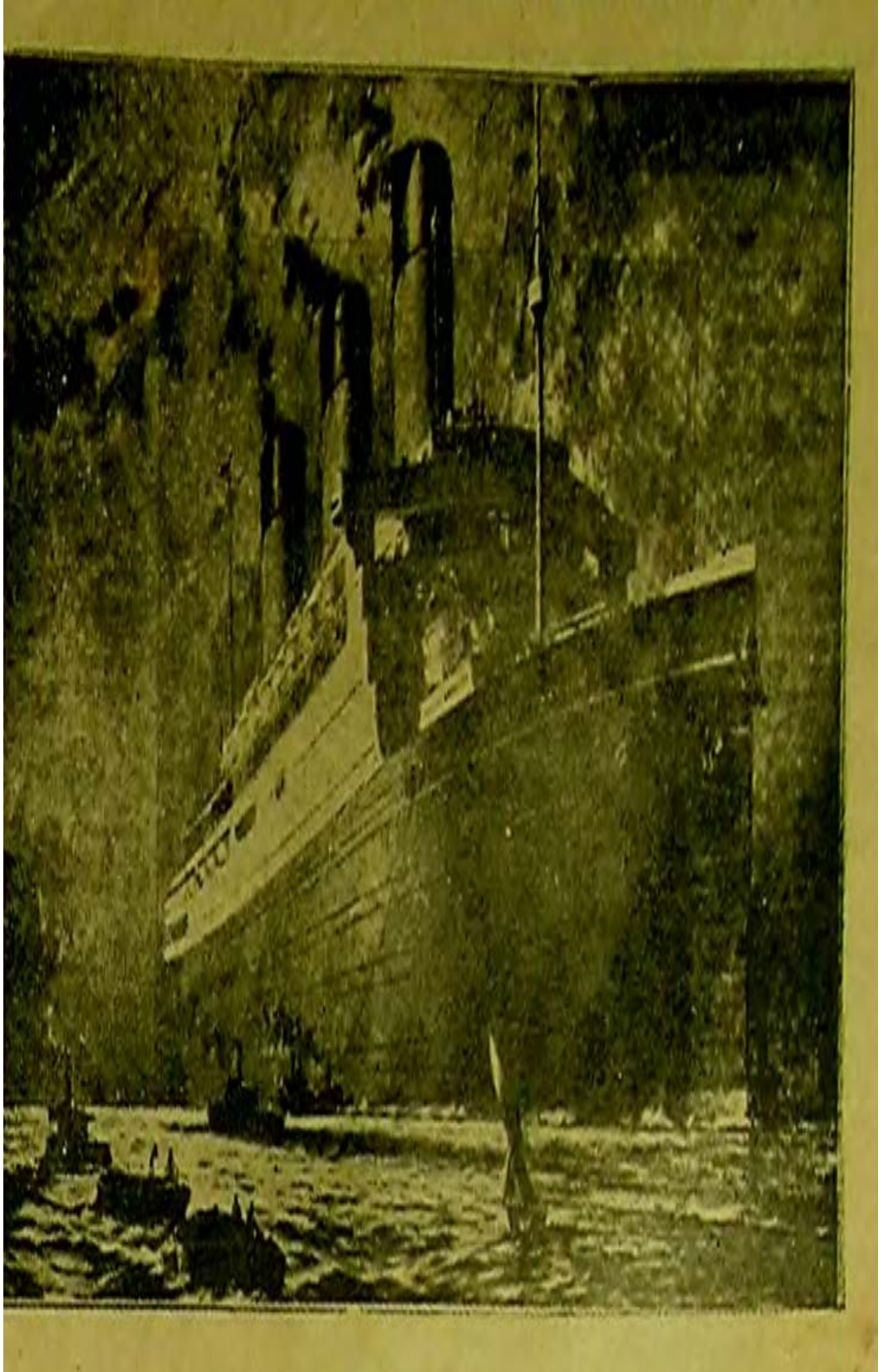
Ek.1 : Cmhurbaşkanı Mustafa Kemal PAŞA İnebolu Ziyaretinde (RM: C.1, S.15, s.1)

Ek.2 : Maarif Bakani Mustafa Necati Bey (RM: C.1, S.23, s.1)

Ek.3: Mecmuaya göre bu resim hayat yollarında azimkâr Türk Gençliğini temsil ediyor. (RM: C.1, S.1, Kapak Resmi)

Ek.4 : Dünyanın En Büyük Vapuru Majestik (RM: C.1, S.1, s.8)

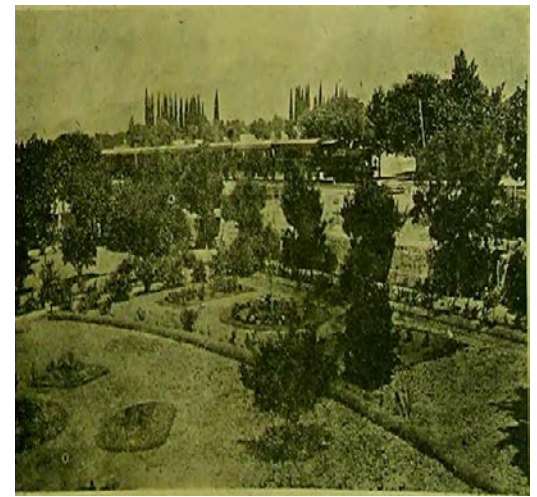
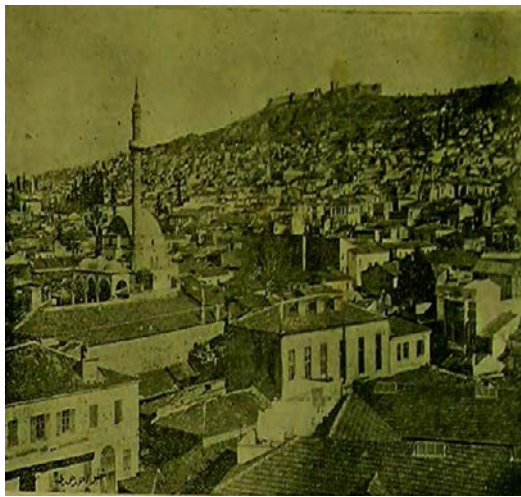
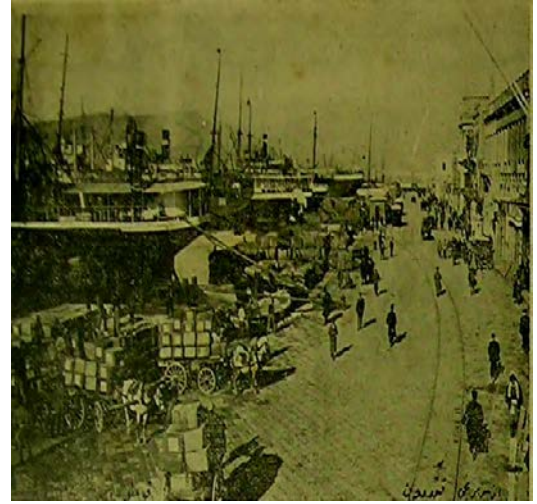
Ek.5: Türk Tayyareciliği (RM: C.1, S.6, Kapak Resmi)

İzmir Hükümet Konağı

İzmir Birinci Kordon

Ek.6: İzmir'den Manzaralar (RM: C.1, S.7, s.8-9)

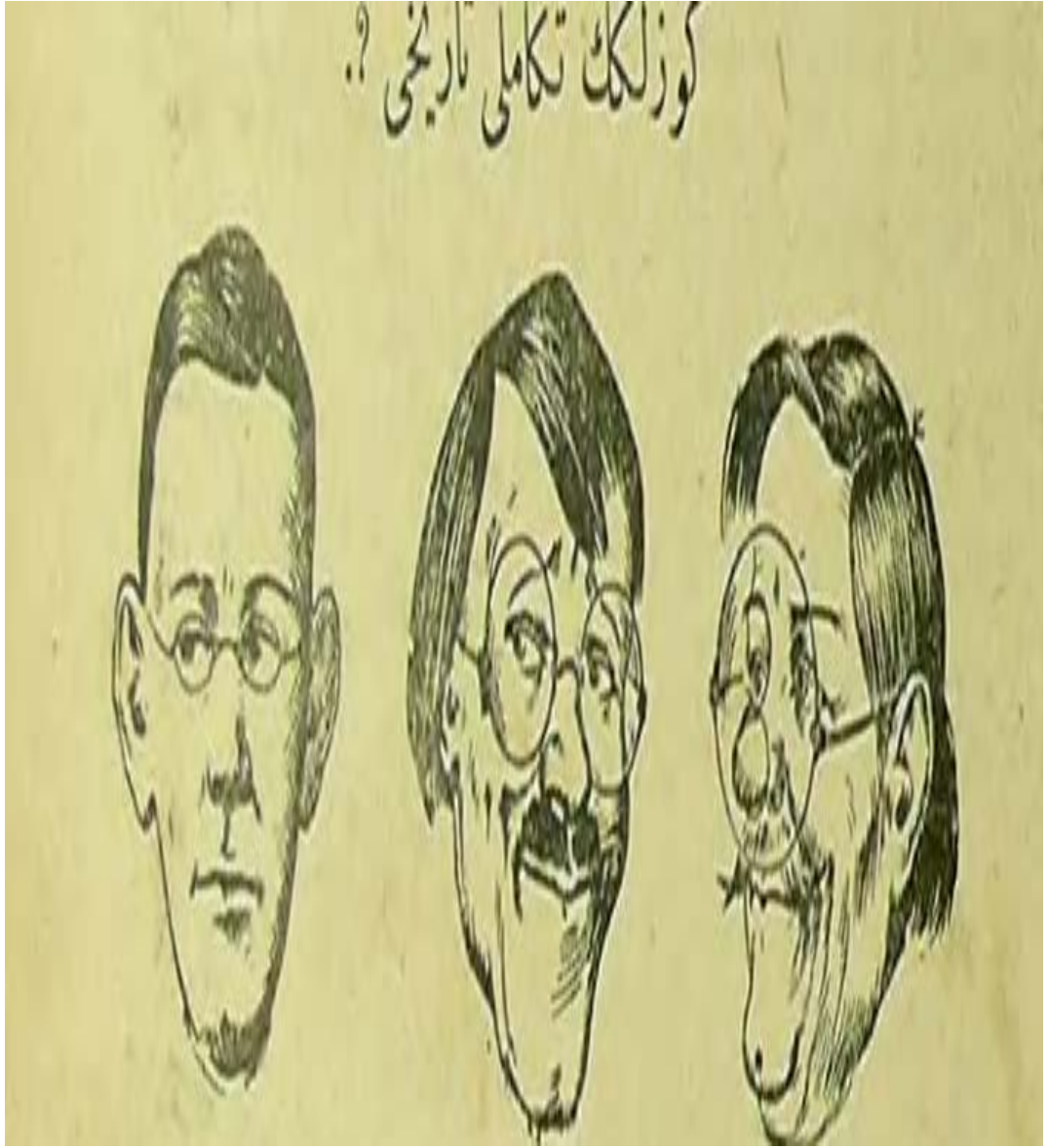
Ek.7 : RM: C.1, S.11, Kapak Resmi

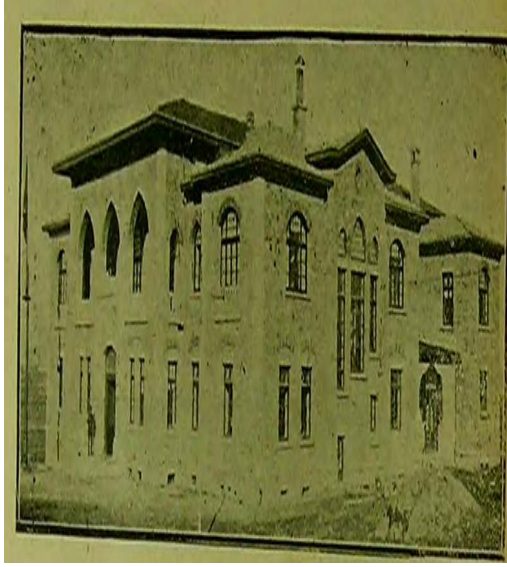
Ek.8: Afrika'nın at Bölgesinde Kızlar, Erkeklerine Kendilerini beğendirmek için dudaklarını delip zamlı tepsi şekline dönüştürürler. (RM: C.1, S.17, s.2)

Ek.9 : İcat Edilen İlk Bisikletler (RM: C.1, S.21, s.3)

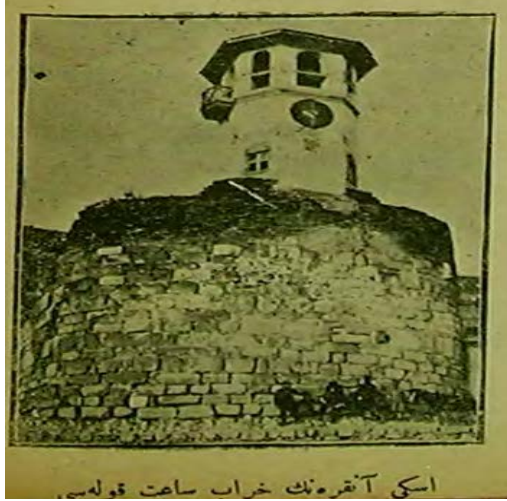
Ek.10 : Gözlüklerin Zaman İçerisinde Aldıkları Şekiller. (RM: C.1, S.24, s.3)

Meclis Binası

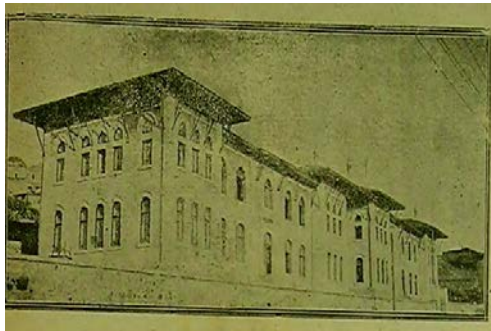
Hacı Bayram Veli Türbesinin Kapısı

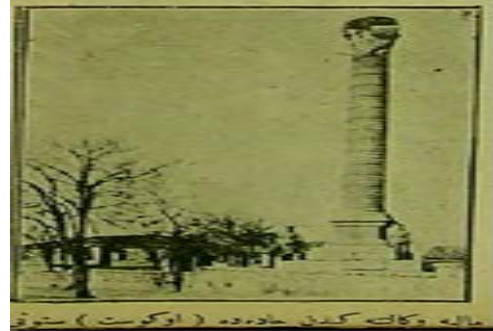
Eski Ankara Saat Kulesi

Evkaf Oteli

Gazi Mustafa Kemal Mektepleri

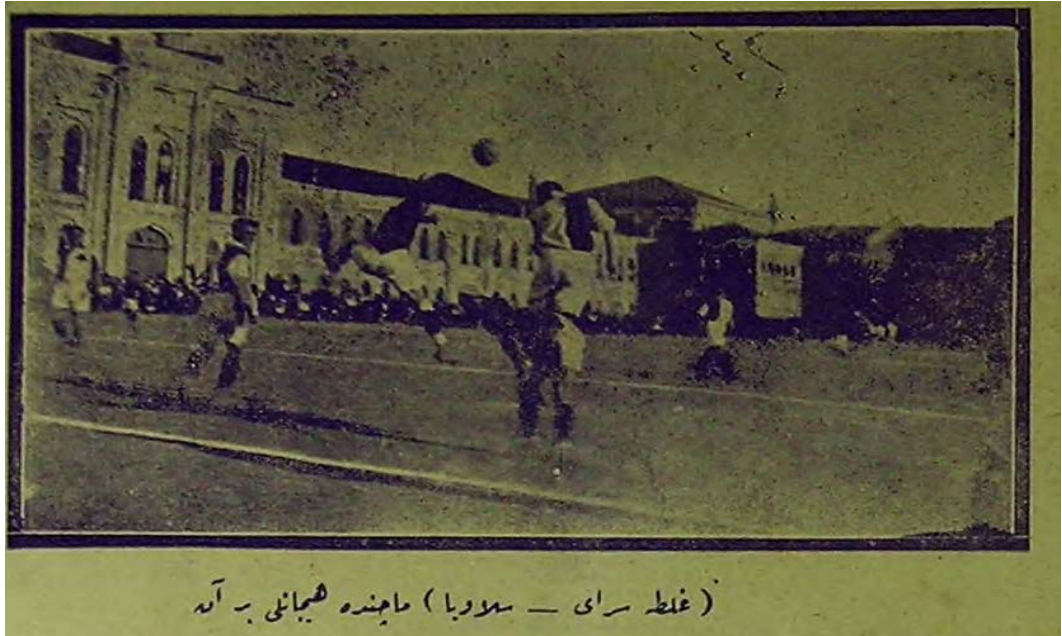

Ogust Sütunu

Ek.11: Ankara'nın Bazı Yapıları (RM: C.1, S.15, s.8-9)

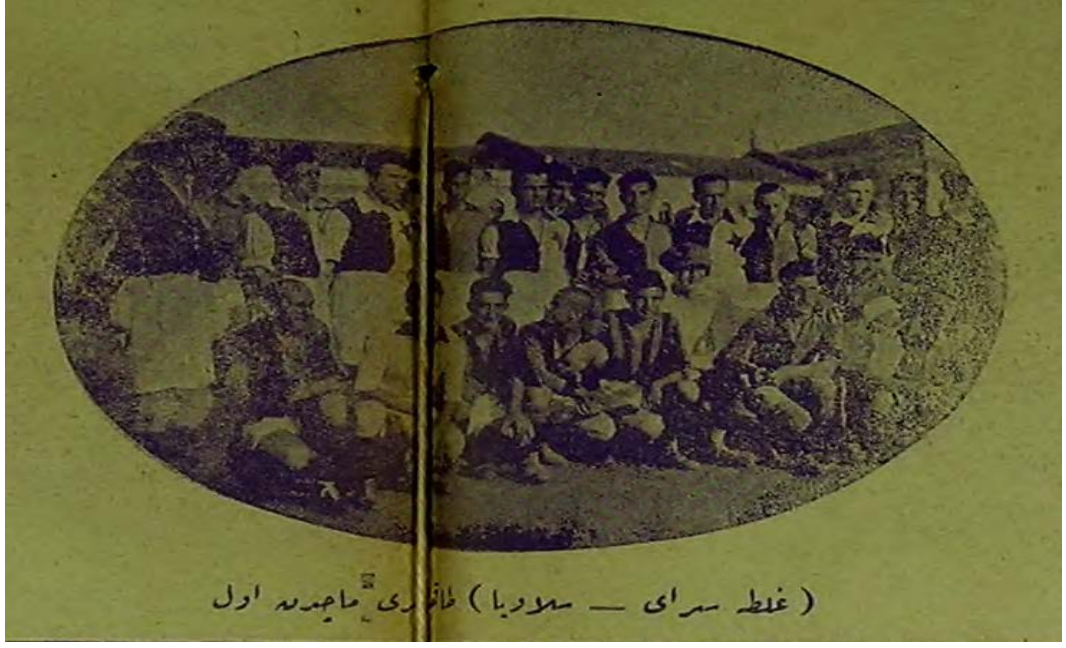

Ek.12: Fenerbahçe ve Slavya* takımları maç seremonisinde. (RM: C.1, S.12, s.8-9)

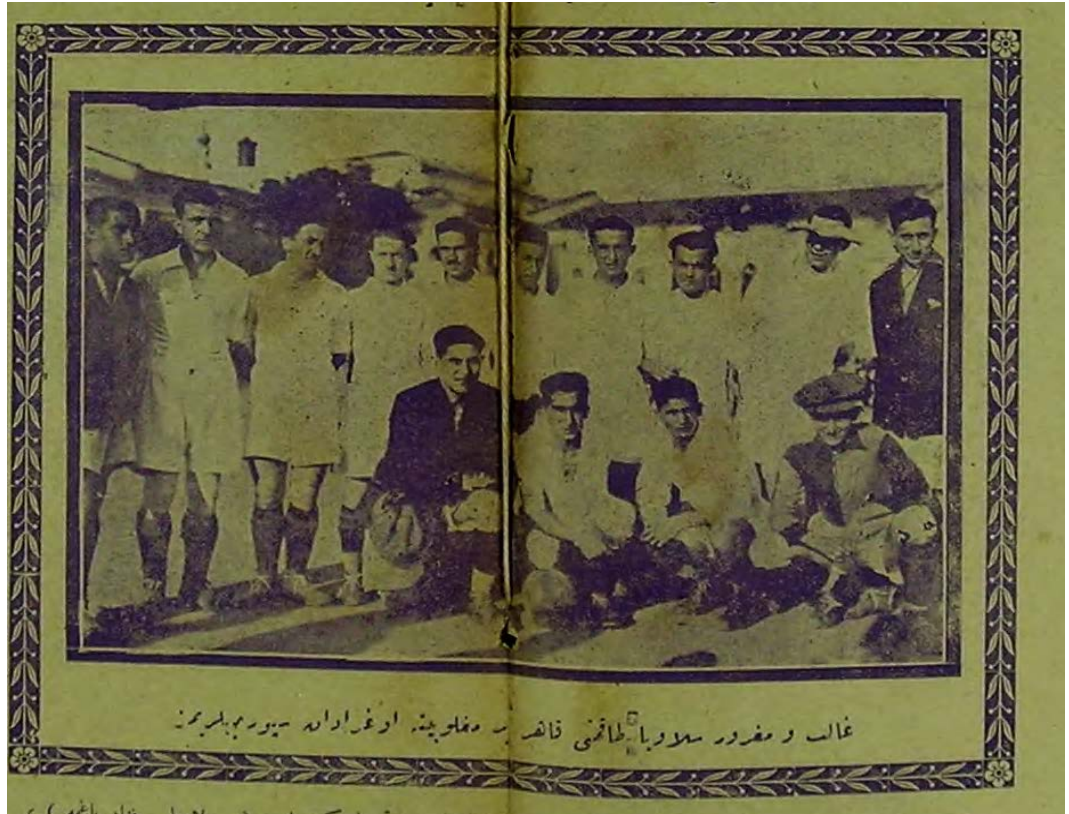

Ek.13: Galatasaray ve Slavya takımlarının maç esnasındaki bir anı. (RM: C.1, S.12, s.8-9)

*Slavia Prag; 1920'li yıllarda futbolda büyük başarılar kazanan ve Avrupa'da adından söz ettiren ünlü Çek (Çekoslovakya) takımı.

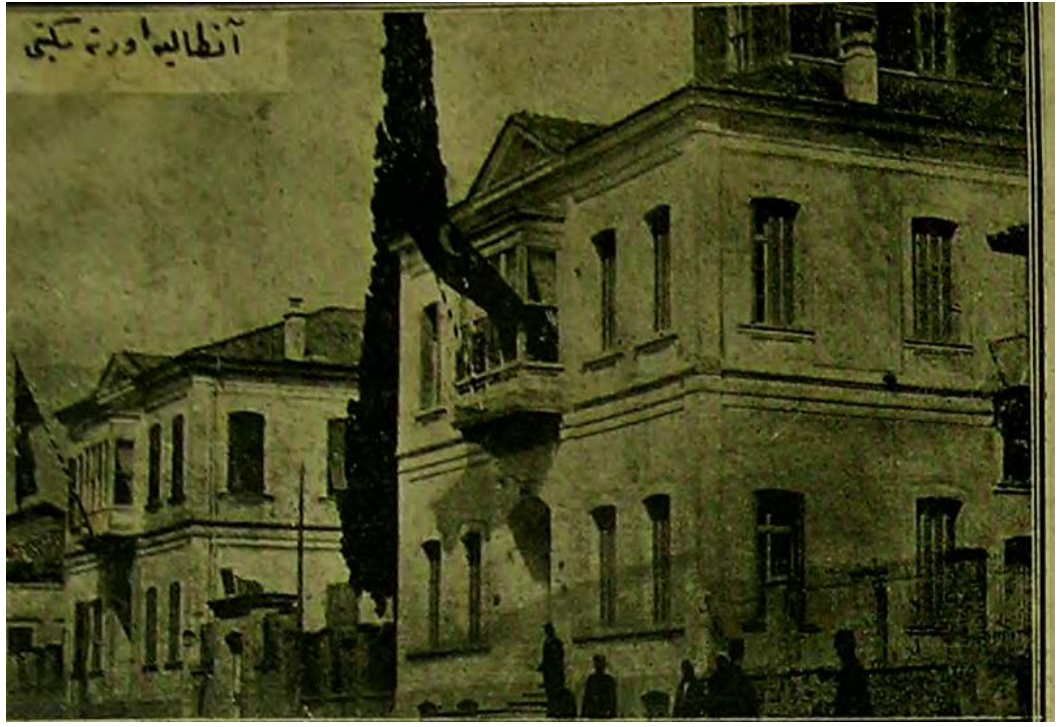
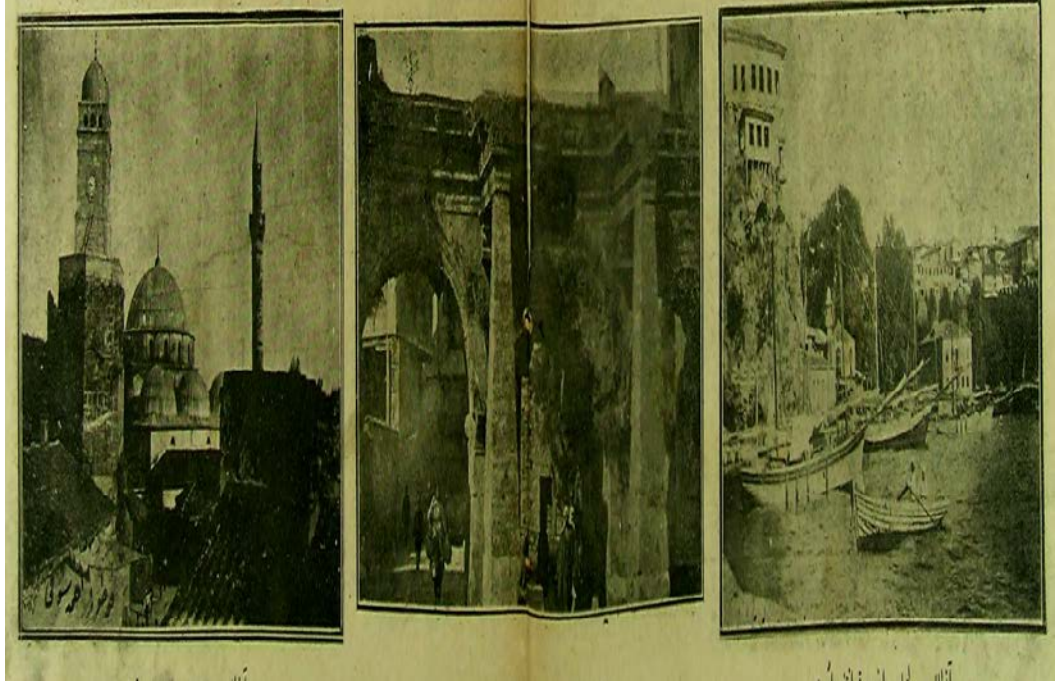

Ek. 14 : (Resimli Mecmua, C.1, S.12, s.8-9)

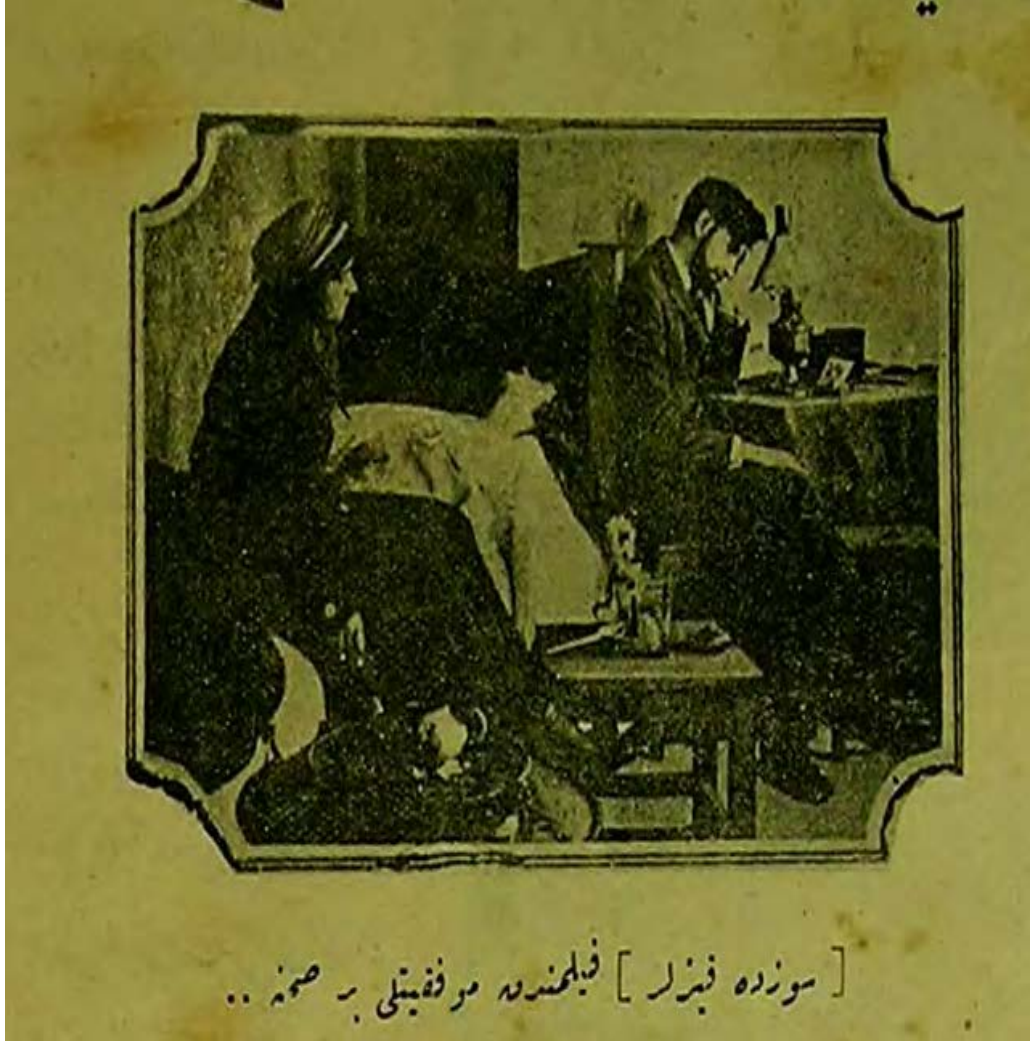

Meşhur Çek futbol takımı Slavya'yı mağlup eden sporcularımız.

Ek.15 : (RM: C.1, S.12, s.8-9)

Ek.16: Antalya'da mimari yapılar. (RM: C.1, S.8, s.8-9)

Ek.17: Türk sinemasının ilk yapıtlarından “Sözde Kızlar” filminden bir sahne.

(RM: C.1, S.7, s.10)

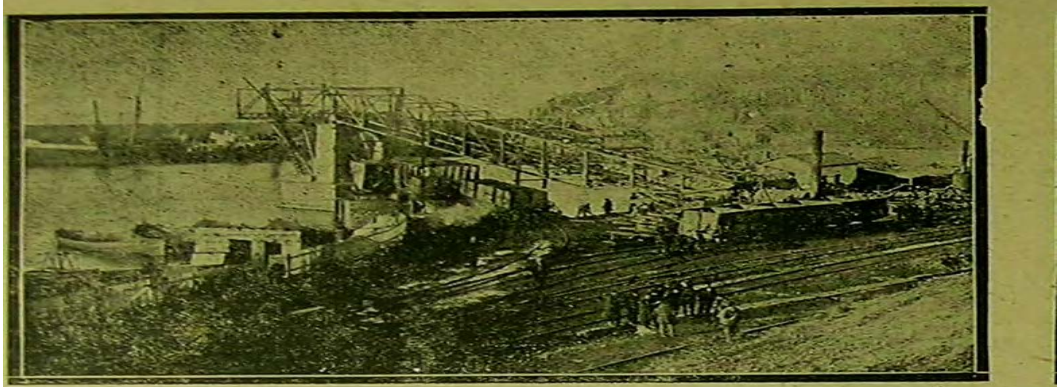

Ek.18: Türkiye’de sinemasının ilk yapıtlarından Horhor Ağa filminden bir sahne.

(RM: C.1, S.7, s.10)

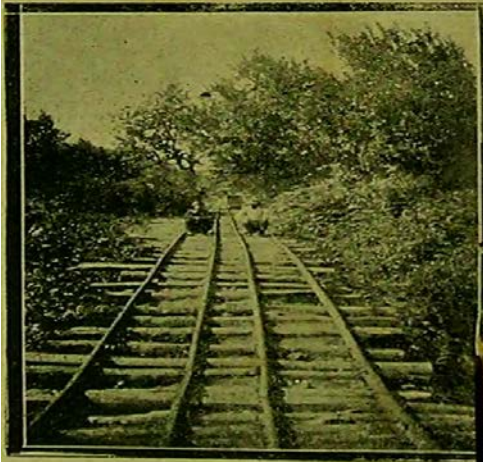

Ek.20: Bir Türk akıncısı. (RM: C.1, S.7, kapak resmi)

دایورلک کلوب اوکنده بعضاً کونلرم نوبت بکلدیگی لیمان عامه
سریع برتحویل آلتی

دولغولان هسه ماه باسی

قونلو اوهاقلرنده رابدر دکومور داغونلری

قونلو اوهاقلرنده بر (وار شکلده)

رای دوشلی سوقاقلرنده ، متاریاً کومور داغونلری کچه
ذونفولراقده جارشیب برنظر

Ek 21: Türkiye'nin demir yolları. (RM: C.1, S.13, s. 8-9)

مارتیل قونیانی

قونیانلر کباری

کبارلرک ایلکسیدر

عموم آهسته سی

ماقنمار او کاسی

خالقی - لوفی فو لور

مخلطه بر شنبه بازار

ارسدن خنان

*
* *
* * *
VO
VSO
VOOP
VVSO P

دستره مارتیل چویدیلر

مخلطه بر شنبه بازار

عموم آهسته سی

ماقنمار او کاسی

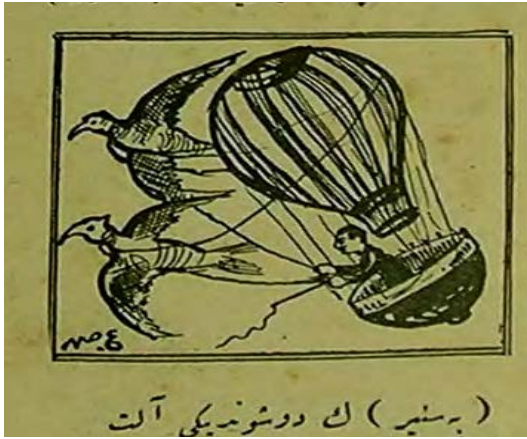
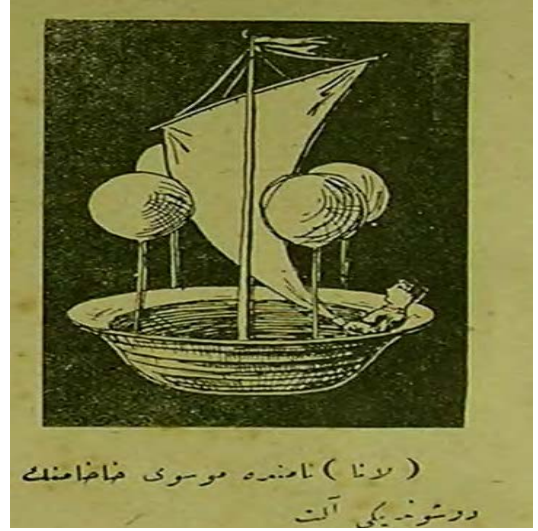
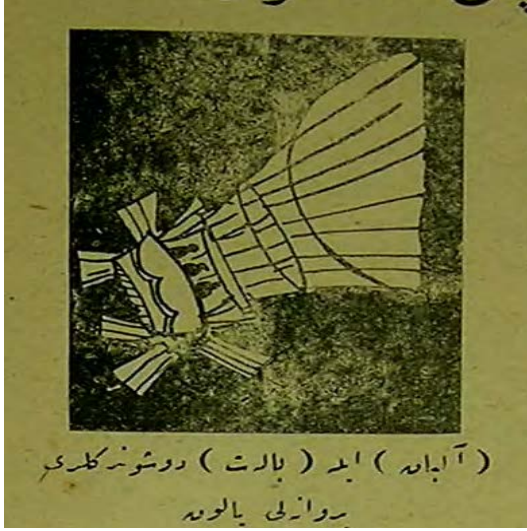
خالقی - لوفی فو لور

مخلطه بر شنبه بازار

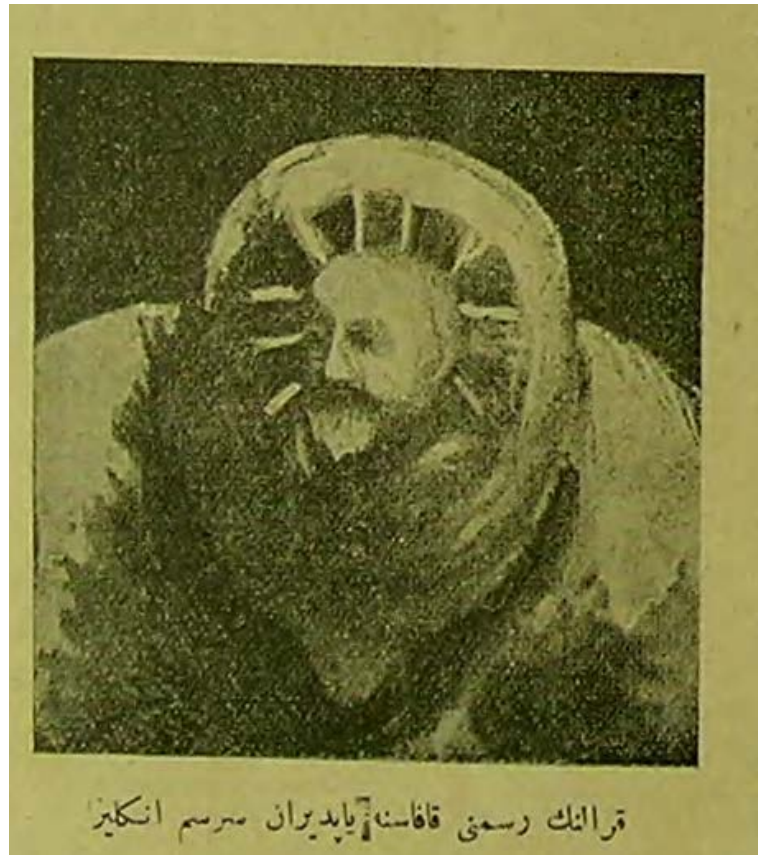
ارسدن خنان

« دستره چویدیلر »

Ek 22: Reklâmı yapılan ürünler. (RM: C.1, S.20, kapak resmi)

Ek. 23: Gökyüzünde uçma çalışmaları. (RM: C.1, S.14, s.12-13)

Ek.24: Dövme sanatı. (RM: C.1, S.17, s.3-4)

رسملىرىمىز

تومسۇرۇ : ۶ ۲۷ مايس - ۱۳۴۱ جلد : ۱

ياشامق ايستەين برملت كوكلره حاكم اولمىدیر

عصيرىز ، فن ، علم ، شىطنت عصيرىدۇر . اسكى بىلكىلر پارە ايجەز ، اسكى دوشونوشلر ايشە ياراماز اولمشدۇر . انسانلر چارپىشقى ايچىن يەر يوزىنى دار بولۇپور ، كوكلره چىقىورلر . يەر يوزىدە بىكارچە سته شرفە ياشايان عصرلرچە بوتون دۇنيايە حكم ايدهن تورك ، كوكلرەدە بوتون ملنلرە حاكىتنى طائىد يرمىلى ، شىمىدە قادار يەر يوزىدە ياپدىنى آقنلرغى كوكلرە تكررار ايتلىدۇر .

اى بوكونىك كىچىك توركى .
سەن ماىنىدەكى بوپىرتىك
بوكون بر افسانە اولان
اسكى مفلرلرگە اكشفا
ايدە كىمىك ؟ نىكەدە
دوستانلرگە دولانمىتە
ياپىنچى ياراق ماشايان
ميازلەرگە خىرلدا ماسە
تخمل ايدە كىمىك ؟
أليت خاىر . . .
او حالە بوكون سنى
تېكەين وطىقەك باشە
قوش ، ملنلرگە استىنالى
كوكلرە . . . حىيات ،
ياشامق كوكلرە . . .
سەن دە بوكلەل . . .
آل . . . بىك ، اون
بىك ، يوز بىك ميازلە
آل . . . كوكلرە سال . . .
مىلكت اونلرگە سەپ سەندە
زقا . بولەققدۇر .
قىرم دىنە . . . سەن
بوتون ملنلرگە كۆتكىنىك
سەندە بوپوك بر خىزىنە
(قدا كارتقى ، جىت)
خىزىنەسى وار .

اى تورك !
بوكون سىك بوپوك ،
هم بىك بوپوك بر وطىقەك
وار . سەن وطىقەك كىچى
بوپوك دە وتىقەك وتامما
ياپارساك يەر يوزىدە
ياشامق حقە وصلاحيقە
مالك اولەتتىك . بوپوك
اكر بو وطىقەكى اوموزدن
سلكىمكە قاقشىر ، بو
مقەس بولەك تىنك ايدەن
بورومە زىكە بوپوزىدە
بانك راحت ياشاپمىيە .
چىك . چو كىك نىكەدە
باشقە ملنلرگە بىكار ،
بوز بىكارچە ميازلەلر
خىرلدا ماسە ، سانا
كوكلرە بو ميا ، آتش ،
تولوم ياغدۇرە چىقۇدۇر .
كىمىش عصرلرە سائە
ياشادق ، آقنلر بىزك
تارىخىدە بىراقش اولدۇنى
شرقى اىزى ، جەئانە
بىراقدىن ولولەلى تاىبرى
داغامىلو نلرچە سەكە
كر دارغىن اونوتە مەيىق .

حرب عمومى سىزىدە دوشمانە طيارەلرى تا استابولۇزە قادار صوقولوب بومبالر ياغدۇرەسە ، سمارى
آسە دىاروت دومانلرى ايجىدە بىراقشدى

Ek.25: (RM: C. 1, S. 6, s.1)

RESİMLİ MECMUA

YAŞAMAK İSTEYEN BİR MİLLET GÖKLERE HÂKİM OLMALIDIR

Asrımız fen, ilim ve şeytanet asrıdır. Eski bilgiler para etmez, eski düşünceler işe yaramaz olmuştur. İnsanlar çarpışmak için yeryüzünü dar buluyor, göklere çıkıyorlar. Yeryüzünde binlerce sene şerefle yaşayan, asırlarca bütün dünyaya hükmeden Türk, göklerde de bütün milletlere hâkimiyetini tanıttırmalı, şimdiki kadar yeryüzünde yaptığı akınları göklerde tekrar etmelidir.

Ey Türk! Bugün senin büyük, hem pek büyük bir vazifen var. Her vazifen gibi bunu da vaktiyle ve tamamen yaparsın. Yeryüzünde yaşamak hakkına ve salahiyetine malik olacaksın. Yok, eğer bu vazifeni omuzdan silkmeye kalkışır, bu mukaddes yolda tembellik eder yürümezsen yeryüzünde başın rahat yaşayamayacaksın. Çünkü tepende başka milletlerin binler, yüz binlerce tayyareleri hırıldayacak, sana gökten bomba, ateş ölüm yağdıracaklardır. Geçmiş asırlarda şanla yaşadık, akıncılarımızın tarihinde bırakmış olduğu şerefli izi, cihanda bıraktığı velveleli tesiri daha milyonlarca sene geçse küre-i arz unutamayacak.

Ey bugünün genç Türkü! Sen mazideki bu şöhretinle bugün bir efsane olan eski zaferlerinle iktifa edecek misin? Tepende düşmanların dolaşmasına, yabancı bayrak taşıyan tayyarelerin hırıldamasına tahammül edecek misin?

Elbette hayır!..

O halde bugün seni bekleyen vazifenin başına koş, milletlerin istikbali göklerde. Hayat, yaşamak göklerde. Sen de yüksel. Al. Bin, onbin, yüz bin tayyare al. Göklere sal. Memleket onların sayesinde refah bulacaktır.

Fakirim deme. Sen bütün milletlerin en zenginisin. Sende büyük bir hazine (fedakârlık, hamiyet) hazinesi var.

***Ek.25'in Türkçe tercümesi.**

RESİMLİ **KURUŞ**
5
YIL
4 **MECMUA**

BAYRAMINIZ KUTLU OLSUN

Ek. 26: Latin harfleriyle çıkan 76. Sayının kapak resmi.

ÖZGEÇMİŞ

16.04.1979 Yılında Siirt'in Baykan ilçesinde dünyaya geldim. İlköğretimi Baykan Cumhuriyet İlkokulu ve Fatih Ortaokulu'nda tamamladım. Ortaöğretimi Bitlis Anadolu Öğretmen Lisesi'nde tamamladıktan sonra Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliğini kazandım. 2000 yılında arasında üniversiteyi bitirdikten sonra 16.10.2000 tarihinde Siirt / Baykan Adakale Köyüne sınıf öğretmeni olarak atandım. Baykan ilçesinde farklı okullarda çalıştıktan sonra 2007 yılında alan değişikliği ile branşıma geçtim. 2008 yılında Nevşehir / Derinkuyu İmam Hatip Lisesi'nde çalıştıktan sonra 17.09.2008 tarihinde sınava dayalı olarak Ürgüp Lisesi'ne müdür yardımcısı olarak atandım. Halen aynı okulda Tarih Öğretmeni olarak görev yapmaktayım.